

KOMÜNİST

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!

SEÇİMLER SONRASI TÜRKİYE

Dünya, Türkiye, “Kuruculuk Misyonu” ve
Devrim üzerine
METİN ÇULHAOĞLU

Solda yeni bir döneme doğru
ERKAN BAŞ

10 Ekim Rejimi'yle hesaplaşma
DOĞAN ERGÜN

Devrim mücadelesi ve seçimler
ERKİN ÖZALP

Seçimlerden sonra Türkiye
H. MERİÇ ALGÜN

Kadına yönelik şiddete karşı mücadele
YELDA KOÇAK

... **okumanotları**

HTKP Aday Üye Eğitim Kitapçığı
Marksizme giriş

4

OCAK 2016

KOMÜNİST

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!

▪ Sayı: 4

KOMÜNİST İki Aylık Teorik Dergi

BÜTÜN ÖLKELERİN İÇİLERİNE BİRLEŞİN

NHR Kùltür-Sanat ve Turizm Limited Şirketi adına İmtiyaz Sahibi: Volkan Çetin

Sorumlu Müdür: Emre Deveci

Yayın türü: Yaygın-sürekli yayın

Yayın Kurulu: Alper Dizdar, Can Soyer, Doğan Ergün, Erkan Baş, Erkin Özalp, Metin Çulhaoğlu

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Başak Kılıçbeyli

Adres: Maltepe Yılı Mahallesi Karaağaç Sokak No:14 Maltepe / İstanbul

Baskı: Kayhan Matbaası, Merkezefendi Mah. Fazlıpaşa Cad. No:8 Giriş Kat D:2 Topkapı-İstanbul Tet: 0212 5760136

KOMÜNİST Sayı: 4

İÇİNDEKİLER

Dosya: **Seçimler sonrası Türkiye**

SUNUŞ 5

Dünya, Türkiye, “Kuruculuk Misyonu” ve Devrim üzerine 9

METİN ÇULHAOĞLU

Solda yeni bir döneme doğru 21

ERKAN BAŞ

10 Ekim Rejimi’yle hesaplaşma 49

DOĞAN ERGÜN

Devrim mücadelesi ve seçimler 67

ERKİN ÖZALP

Seçimlerden sonra Türkiye 85

H. MERİÇ ALGÜN

Kadına yönelik şiddete karşı mücadele 97

YELDA KOÇAK

... **okumanotları**

Marksizme giriş 107

HTKP Aday Üye Eğitim Kitapçığı - Taslak

SUNUŞ

Merhaba,

Komünist dördüncü sayısı ile sizlerle buluşuyor.

Türkiye 7 Haziran ile 1 Kasım arasındaki olağanüstü dönemi kapattı. Saray rejiminin her türlü şiddet, baskı ve hukuksuzluğu sergileyerek ülkeyi götürdüğü seçimin ardından, AKP hükümeti yeniden tek başına iktidar olmayı başardı. Fakat Saray'ın gündeminde tek başına hükümet olmanın ötesinde, açık ve koşulsuz bir diktatörlüğün inşası var.

Erdoğan'ın başkanlığında simgeleşen diktatörlüğün, aynı zamanda bir yeni rejim anlamına da gelen kuruluşu için çok boyutlu bir savaş başlatılmış durumda. Kürt illerinde yaşanan katliamlar ile Cuma namazına dair düzenlemeler, bu savaşın farklı cephelerini oluşturuyor sadece. Dolayısıyla, 1 Kasım seçimi sonrasında açılan dönemi, Saray rejiminin ve AKP hükümetinin Türkiye'nin tüm ilerici ve özgürlükçü kesimlerine karşı ilan ettiği acımasız bir savaş olarak değerlendirmek mümkün görünüyor.

Komünist'in bu sayısındaki makaleler, sözünü ettiğimiz bu dönemi mercek altına almaya çalışıyor. Kuşkusuz, sadece Saray'ın veya AKP'nin yönelimleri açısından değil, aynı zamanda Türkiye'nin ilerici dinamiklerinin ve toplumsal muhalefetin bir türlü yok edilemeyen direnci açısından da.

Bu sayının ilk yazısında Metin Çulhaoğlu dünyadaki gelişmeleri inceleyerek işe başlıyor ve Erdoğan'ın diktatörlük arayışının dünyanın genel gidişatına aykırı bir özellik olmadığını ileri sürüyor. "Dünya, Türkiye, 'Kuruculuk Misyonu' ve Devrim Üzerine" başlıklı makalesinde Çulhaoğlu, kapitalizmin dünya ölçeğinde ideolojik barutunu tüketmeye yaklaştığını saptayarak, sosyalizm mücadelesinin önümüzdeki döneme "kuruculuk" misyonu ekseninde yaklaşmasını öneriyor.

Erkan Baş “Solda yeni bir döneme doğru” başlıklı makalesinde Türkiye’de devrimci hareketin yeniden yapılanma tartışmasına değiniliyor. Algün, Haziran Direnişi’nin Türkiye’de solun durumu ve görevleri konusunda da yeni bir sayfa açtığını belirterek, Direniş’in Türkiye solunda iki damar ortaya çıkardığını ileri sürüyor. Solda hakim olan statükocu anlayıştan kopma gerekliliğini vurgulayan Algün, Marksizm’in devrimci özünü hayata geçirecek yeni bir kuruluşun da bu yolla gerçekleşeceğini ifade ediyor.

Doğan Ergün “10 Ekim Rejimi’yle Hesaplaşma” başlıklı makalesinde, Türkiye’nin giderek bir zorbalık rejimiyle yönetilmeye başladığını ancak bu rejimin yerleşiklik kazanmasının mümkün görünmediğini belirtiyor. Sermaye sınıfı ile AKP arasındaki örtüşmenin altını çizen Ergün, Saray rejimine karşı yürütülecek mücadelenin ve kazanımların, Türkiye’de devrim arayışının en önemli uğraklarından biri olacağını dile getiriyor.

Erkin Özalp ise “Devrim Mücadelesi ve Seçimler” başlıklı makalesiyle, Türkiye’de solun seçimlere ilişkin yaklaşımını tartışmaya açıyor. Devrim ve iktidarın ele geçirilmesi gibi kavramlarla seçim politikaları arasındaki bağlantıyı teorik boyutlarıyla ele alan Özalp, güncel seçim ve yerel yönetim deneyimlerinden de örneklerle, solun seçim politikalarındaki vazgeçilmez önceliğinin halkın siyasallaşma ve örgütlülük düzeyini yükseltmek olduğunu belirtiyor.

H. Meriç Algün imzalı “Seçimlerden sonra Türkiye” başlıklı makalede ise, 1 Kasım sonrasında solun durumunu ele alıyor. Türkiye solunun 7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerine giden süreci anlamsız tartışmalarla tükettiğini belirten Baş, sonuç olarak Türkiye’de solun çok önemli bir dönemde müdahale şansını kullanmadığını söylüyor. Baş, AKP ile Türkiye’nin ilerici dinamikleri arasındaki savaşımın hala bir sonuca ulaşmadığını ve solun gücünün de bu devam eden mücadelenin sahibi olmaktan geldiğini vurguluyor.

Bu sayının dosya dışı yazısı ise Yelda Koçak’a ait. “Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele” başlıklı yazısında Koçak, bir yandan kadın-erkek eşitsizliğinin ve kadının yönelik şiddetin tarihsel/sınıfsal kökenlerini ortaya koyarken, bir yandan da AKP iktidarı ile birlikte Türkiye’nin kadınlar için bir cehennem haline getirilişini gözler önüne seriyor. Koçak, kadına yönelik şiddete karşı mücadelenin suç ve ceza eksenine daraltılmasına karşı çıkarak, kadınların kurtuluşu için kapitalizme karşı mücadeleye yönelmenin gerekliliğini vurguluyor.

Okuma Notları bölümümüzde ise bir belgeye yer veriyoruz. Halkın Türkiye Komünist Partisi'nin hazırlamış olduğu Üye Eğitimi metinlerinden ilkinin okurlarımıza sunuyoruz. "Marksizme Giriş" başlıklı belgeyi, diğer sayılarda yeni metinler izleyecek.

Komünist'in bir sonraki sayısında görüşmek üzere.

İyi okumalar.

Komünist Yayın Kurulu

■ Dünya, Türkiye, “Kuruculuk Misyonu” ve Devrim üzerine

METİN ÇULHAOĞLU

Uzunca bir dönem sosyalist örgütlerin fiks menüsü gibiydi: Kongrelere, önemli toplantılara sunulan ayrıntılı raporlar önce dünyadaki genel durumun değerlendirilmesiyle başlar, ardından bölgeye ve ülkeye iner, en sonunda ülkedeki sosyalist hareketin verili durumdaki güncel görevlerini sıralardı...

Belki bir şablondur, ama hiç de yersiz ve temelsiz sayılmazdı.

Çünkü ortada bir “dünya sosyalist sistemi” vardı; bu sistemin geldiği aşamadan ve kazanımlarından söz etmeden olmazdı. Sonra, kapitalist ülkelerdeki sınıf mücadelelerine, sosyalist-komünist partilerin durumuna ve varsa “cephelere” bir göz atılırdı. Nihayet Asya, Afrika ve Latin Amerika’daki ulusal kurtuluş mücadeleleri ve/ya da bu üç kıtadaki ülkelerin “kapitalist olmayan yolda” aldıkları mesafe gündeme gelirdi...

Hiç de yersiz ve temelsiz sayılmazdı; çünkü hepsi şöyle ya da böyle gerçek durumlara, fiilen var olan ve sonunda belirli bir yere evrilmesi beklenen süreçlere karşılık düşerdi. Dahası, herhangi bir ülkenin sosyalistleri böyle bir dünya tablosunda kendi durumlarını, görevlerini ve hedeflerini belirlemede görece kolaylıktan yararlanırlardı.

Bu nedenle olsa gerek, bundan üç dört yıl önce yapılan bir kongreye sunulan rapor yukarıda söz edilen sıralamaya uymayıp Türkiye’deki durumla başladığı için “geleliğimize uymuyor” eleştirisi almıştı.

Gerçi artık ortada sosyalist sistem yoktu, ama ne de olsa bir gelenek vardı...

Günümüz dünyasına kısa bir bakış

Yukarıdaki girişin amacı, yaşadığımız dönemin belirli bir gerçekliğine işaret etmektir: Dünya kapitalist sisteminin bugünkü bütünleşmesi, “zaman-mekân yakınlaşması” ve uluslararası ilişkiler

içeriye daha güçlü biçimde yansırken içerdeki politikaların dış etkilerinin artması, dünyadan ülkeye süzülen klasik şablonu bir zamanki temelinden yoksun bırakmıştır. Evet, artık dünya sosyalist sistemi, “kapitalist olmayan yol” vb. yoktur, ama “temelden yoksun kalış” bunların çok daha ötesindedir. Bugün çözümlenmeye dünyadan başlanması o kadar da gerekli değildir; öyle ki örneğin Türkiye’de bugünkü durumu hakkını vererek değerlendiren bir analiz bize “dünyanın ne durumda olduğuna” ilişkin önemli ipuçları verecektir.

Örnek mi?

Türkiye’de yakın dönemde dillerde dolaşan “Abdullah Gül projesinin” neden sonuçsuz kaldığı tartışılırken genellikle Erdoğan’ın göz açtırmayıcı hamlelerine, Gül’ün kendisinin “sünepeliğine” göndermeler yapılıyor... İkişi de doğru olabilir; ama asıl gerçek başkadır: Türkiye’de sermaye sınıfı da sermayenin organik siyasetçileri de dünyanın hiç de Gül ya da benzerlerine ihtiyaç duyulacak bir yöne doğru gitmediğinin farkındadır.

Sermaye sınıfı ve düzen siyaseti, dünya kapitalizminin sosyalist sistemin çöküşünden sonra 90’larda bağıra çağıra ilan ettiği vizyonun çoktan rafa kalktığı bilincindedir.

Buradan devam edelim.

Başka yerlerde de değindiğimiz gibi, dünya kapitalizminin bugünkü yapılanması siyasal-askeri aktörlere (ulus devletler, hükümetler, siyasal partiler, uluslararası kuruluşlar, askeri ittifaklar vb.) son kertede sermayenin ve sermaye sınıfının çıkarlarını kollama koşuluyla eskisine göre çok daha geniş bir hareket alanı kazandırmıştır. Sermayenin serbest dolaşımının ve piyasa mekanizmalarının dışarıdan müdahale olmadan işleyişinin, siyaset alanına da bir istikrar, sadeleşme ve giderek tekdüzelik getireceği yolundaki klasik liberal tezlerin ve beklentilerin tam tersi gerçekleşmiştir. Sofra aşağı yukarı aynı kalırken bu sofradan nasiplenmek isteyen kurtların hem sayısının hem de ihtiraslarının artması, siyasal öznelere duruma göre ön açıcı, alan kapatıcı, açılımcı, girişimci ve yerine göre de saldırgan cevvaliyetine özel bir önem ve ağırlık kazandırmıştır.

Bunun adı daha fazla çatışmadır, otoriterleşmedir, “totaliter demokrasi”dir, “başkanlık sistemi” tartışmalarıdır; milliyetçilik, ırkçılık ve yabancı düşmanlığıdır...

Bu açıdan bakıldığında “ulus devlet bitti” tezi safsatadan ibarettir.

Aynı açıdan bakıldığında “Erdoğan rejimi” de bir aykırılık falan değildir.

***

Siyaset böyle de “**ideoloji**” ne durumda?

İdeoloji gündeme geldiğinde “liberalizm”, “neoliberalizm” denecektir... “Bildiğin gibi değil” denecektir... “İnsanın bedenine bir girdi mi...” denecektir...

Korkut Boratav ise şöyle demektedir: “Neoliberalizm hala etkilidir, tehlikelidir, ancak analitik ve kuramsal olarak önemsizdir; ciddiye alınarak incelenme dönemi geçmiştir. Kavramsal çerçevesi, metodolojisi, kuramsal öğeleri ve olgusal dayanakları ayrıntılarıyla tartışılmış, araştırılmış ve çökertilmiştir.”¹

Bu durumda da şu denecektir: “Ama Korkut Hoca meselenin iktisat yanından, ekonomik politikalarından söz ediyor; ya geri kalanı?”

“Geri kalanı” şundan ibarettir: Kapitalizmin kendisi önce her tür olumsuzluğu ve melaneti yaratmakta, sonra da “bunlar görmek istemediğimiz şeyler” diye hepsine karşı söylemler geliştirmekte, örgütler kurmakta, uluslararası anlaşmalar yapmaktadır. İşsizlikten savaşa, ırkçılık ve yabancı düşmanlığından mülteci korkusuna, kadına ve çocuğa karşı ayrımcılık ve şiddetten çevre tahribatına, kent talanına kadar hep böyledir.

Bir sistemin, ideolojisini, ancak kendi ürünü olan olumsuzluklar üzerine kurabilmesi, o sistemin asıl ideolojik barutunu tüketmiş olduğu anlamına gelir. Sovyetlerin çöküşünden hemen önce gündeme getirilen “**glasnost**” ve “**perestroyka**” gibidir. Bunlar da “sistemin olumsuzluklarından” türetilmişti ve bunlar da Sovyet sisteminin ideolojik çöküşünün göstergeleriydi...

Peki, liberalizm hiç mi “tehlikeli” değil?

Elbette tehlikelidir; ama 20. yüzyıl başlarında “sosyal şovenizm”, daha sonra “refah devleti”, sosyal demokrasi ve ardından “Avrupa komünizmi” sosyalizm açısından ne kadar saptırıcı bir tehdit olmuşsa bu da o kadardır, hatta daha az önemlidir.

Ek olarak, daha önemli bir noktaya değinip geçeceğiz: Kapitalizm var oldukça, özgürlükçü ve demokrat özelemler ve talepler de var olacaktır. Kapitalizmin gelebileceği en dip noktada, çöküşün kaçınılmaz sayıldığı durumlarda, başka türlü söylenirse sosyalizmin tek alternatif olarak yalnız kaldığı uğraklarda bile özgürlükçü ve demokrat özelemler buharlaşıp gitmeyecektir.

1 Korkut Boratav, Dünyadan Türkiye’ye, İktisattan Siyasete, Yordam Kitap 2015, s. 163.

Bu özlem ve taleplere “liberal” etiketi yapııştırıp sosyalizm ve devrim için hepsinin zihinlerden silinmiş olacağı uğrağı beklemenin ise Godot’yu beklemekten farkı olmayacaktır.

Türkiye’de sosyalizm: Yerleştirmek mi türetmek mi?

Bugün dünyanın her yerinde dış politika uzmanları/yazarları vardır; üniversitelerde, uluslararası ilişkiler alanında çalışmaları ve dereceleri olan akademisyenler görev yapmaktadır.

Bu insanlar, dünyanın durumuna bakarak güncelliğe ilişkin önemli ve değerli tespitler yapabilirler; ama hiçbiri, yarın ne olacağı konusunda iddialı çıkarsamalarda bulunamaz. Günümüz dünyası böyle bir dünya değildir.

Ya sosyalistler?

Belirli bir ülkedeki örgütlü, aktif sosyalistleri kastediyoruz ve şunu vurguluyoruz: Dünyanın durumuna bakarak, daha doğrusu özellikle buradan kalkarak kendi ülkelerinde yapılması gerekenlere ilişkin anlamlı herhangi bir sonuç çıkaramazlar. Bir kez daha, günümüz dünyası böyle bir dünya değildir. Yapılması gereken, teorik, ideolojik, siyasal ve örgütsel alanlarda neye ihtiyaç varsa bunları verili ülke gerçekliğinden hareketle belirlemek ve karşılığını da gene aynı çerçevede vermektir.

Çok mu dar ölçekli ve güncelci?

Biraz daha ayrıntıya inelim.

Beş yıl önce Marksist olanlar dâhil günümüzün ünlü düşünürleri “komünizm fikrini” tartışmak üzere Berlin’de bir araya geliyorlar. “Berlin Konferansı” daha sonra kitap haline getirildiğinde sunuşu Alain Badiou yapıyor. Badiou toplantıya sunulan bildirimlerin iki “tehdit” arasında gerildiğini belirtiyor. Bir yanda, 20. yüzyıldaki komünizm deneyiminin “olumsuz” çağrışımları nedeniyle komünizm sözcüğünün idealleştirilmesi ve “her türlü iktidar yaklaşımından kopartılarak rehabilite edilmesi” yer alıyor. Diğer yan ise şöyle anlatılıyor: “Günümüzdeki siyasal ve ekonomik gerçeklikler veya bu gerçekliklerin dayattığı güç ilişkileri dolayısıyla, ‘komünizm’ kelimesinin eylemci bir fırsatçılığın asil etiketi haline getirilmesi...”²

Kendi fikrimizi hemen belirtelim: Yukarıdakilerden ilkinde en küçük bir yakınlık duymazken, Badiou’nun özellikle “sivrilttiğini”

2 Metis Defterleri 2012, Komünizm Fikri, Metis Yayınları, Çevirenler: Okan Doğan, Savaş Kılıç, Haluk Barışcan, s. 10.

sandığımız sözcükleri bir yana, ikincisini sahipleniyoruz ve böyle olması gerektiğini düşünüyoruz...

Yani diyoruz ki:

Elde **Marksizm** var; ama bu Marksizm'i ülkedeki verili nesnelliğin neresine nasıl yerleştireceğimizi değil, nesnellikten hareketle onu bu topraklarda nasıl yeniden üreteceğimizi, somut gerçeklerle onun ilkeleri arasındaki ilişkiyi nasıl kuracağımızı düşünelim ve bunun pratiğini yapalım...

Elde elbette **Leninizm** de var; ama bunu içerdiği tüm zenginlik ve ayrıntılarla önümüzdeki nesnellığe kazık gibi çakmaya çalışmak yerine, var olan hareketin içinden oraya ulaşalım, onu yeniden üretelim...

İyi anlaşılmadıysa, düşüncemizi şu sorular üzerinden geliştirmeyi deneyelim:

Marx, Feuerbach'la, Weitling'le, Proudhon'la, Blanqui'yle, Lasalle'la, Bakunin'le ve başkalarıyla neden aynı zaman kesitinde ve hepsini birden sıraya dizerek "hesaplaşmamıştır" da bu hesaplaşmalar ayrı zaman kesitlerine yayılmıştır?

Lenin, Paris Komünü (1871) gibi bir olgu üzerinde ağırlıklı olarak neden daha önce değil de Devlet ve İhtilal'de (1917) durmuştur? "Gerici sendikalarda çalışılır mı çalışılmaz mı", "burjuva parlamentolara katılmak gerekir mi gerekmez mi", "siyasette ödün verilir mi verilmez mi" gibi sorulara etraflı yanıtlar vermek için neden 1920'ye kadar (Sol Komünizm) beklemiştir?

Bir de anlatılmaya çalışılan çerçevede şu sözleri bir kez daha düşünelim; "Komünizm, bizim için oluşturulacak bir durum, gerçekliğin kendini uydurması gereken bir ideal değildir. Biz komünizmi, şeylerin bugünkü durumunu değiştiren gerçek hareket olarak tanımlıyoruz. Bu hareketin koşulları ise halen mevcut bir temelden kaynaklanır."³

Daha somut ve açık olsun isteniyorsa şöyle bağlayalım: "Bizim teorik donanımımız, müktesebatımız var" gerekçesiyle örneğin Türkiye'deki 2013 Haziran'ına tutup "Marx'ın hesaplaşmaları" (özellikle Proudhon ve Bakunin) kazığını çakmaya çalışmak çocukluktur. Aynı gerekçeyle, ülkede seçim olduğunda Lenin'in en "anti-parlamentarist" dönemleriyle 1920'deki görüşleri arasında bocalamak da öyledir, giderek saçmalaktır...

Bu nedenle "**yerleştirmek**" değil "**türetmek**" diyoruz.

3

Marx-Engels, Alman İdeolojisi, Toplu Eserler (İngilizce 1977) cilt 5, s.49.

Marx ve Engels'ten yapılan alıntıya (Alman İdeolojisi) dönersek, burada "gerçek hareket" deniyordu.

"Gerçek hareket..."

Her anlamda: Sınıf hareketi, sosyalist hareket dahil...

Var mı?

Sosyalizm ve "hareket"

"Türkiye sosyalist hareketi" diyoruz; ortada gerçekten bir "**hareket**" var mı?

Bu soruya kimilerine "tuhaf" gelebilecek bir yanıt vereceğiz: Belirli ölçütlere göre "olmadığı" söylenebilir; ama "olduğunu" özellikle vurgulamak gerekmektedir! Çünkü Türkiye'de sosyalizmin henüz hareket olamadığını bir yere kadar haklı olarak söyleyenler arasında, sosyalizme daha sıkı asılmak dururken "o zaman gerçekten hareket olan bir başka siyasetin peşine takılalım" düşüncesinde olanlar vardır.

Konuya biraz daha yakından eğilelim.

Sosyalizm, bir düşünce, bir hedef olarak hep vardır. Ancak bu düşüncenin var olan bir sınıf hareketiyle ilişkilenecek bu hareketi aşan boyutlar kazanması, sonra yalnızca düşünce üretiminden değil aynı zamanda kendi pratiğinden de beslenerek özel bir dinamizm sergilemesi, farklı bir düzleme işaret eder. Tam anlamıyla hareketten, bu düzlemde söz edilebilir.

Böyle bakıldığında, bugün Türkiye'de bir sosyalist hareketin varlığından söz etmek gerçekten güçtür.

Ne var ki, konunun dikkate alınması gereken başka yönleri de vardır.

Bir kere, bir düşünce olarak sosyalizmle işçi sınıfı hareketinin kendi ayrı gelişim çizgilerine sahip olduğunu kabul ediyorsak, ikincisinin çok zayıf kaldığı durumlarda birincisini "hareket olamamakla" eleştirmenin sınırları olması gerekir. İbrahim Tatlıses nasıl Urfa'da Oxford olmadığı için bu okula gidememişse, bu ülkenin sosyalistleri de ortada gürül gürül akan bir sınıf hareketi olduğu halde buna burun kıvrımış, kendini ayrı tutmuş değildir.

İkincisi, gerçi "siyasal hareket olma" aşamasının gerisindedir, ama gene de sosyalist düşünce ve örgütlenme **kendi** geliştirici dinamiklerine sahiptir. Başka bir deyişle sosyalizmin henüz (olsa bile) sınıf hareketiyle buluşup siyasal hareket durumuna gelememiş

olması, hareket ettirici hiçbir iç dinamik taşımadığı anlamına gelmez. Sonuçta bu ülkede sosyalistler düşünce üretmenin ve aralarında tartışmanın ötesinde örgütlenmeye, dışa açılmaya, kitleselleşmeye çalışmakta, çeşitli etkinliklere katılmaktadır.

Hepsini bir kısır döngü olarak görüp bir yerlere kapılanmaya çalışmak yerine yarın gerçek anlamda hareket haline gelmenin ön hazırlıkları saymak çok daha yerinde olacaktır.

Üçüncüsü, evet, sosyalizmin sınıf hareketiyle buluştuğunda siyasal bir hareket konumuna geleceği doğrudur; ama bu buluşmanın “dolaylı” yolları olduğu da unutulmamalıdır. Henüz hareket durumuna gelemeyen bir sosyalizmin **toplumun bütünü** üzerinde belirli ölçülerde etkili olması, sınıfa da bu etkiler aracılığıyla ulaşması pekâlâ mümkündür.

Nihayet dördüncüsü: 12 Eylül bu ülkede sosyalizmin üzerinden silindir gibi geçtiği halde bugün sosyalizmin bayrağını taşıyanların ağırlığını 70’lerde, 80’lerde ve 90’larda doğanlar taşımaktadır. “Küllerinden yeniden doğma” diye abartmayacağız; ama bu “veraset” ya da “intikal” her şeye rağmen bir canlılığın, bir dinamizmin göstergesi sayılmalıdır.

Toparlarsak, bu son bölümde söylenenler, bir yanda belirli bir durumu kabul eden gerçekçilikle diğer yanda iddialılığı ve durumu değişmez yazgı saymayı reddeden kararlılığı harmanlama girişimidir.

Bugün Türkiye’de sosyalist kesimin ana gövdesini 70’lerde, 80’lerde ve 90’larda doğanların oluşturduğunu söylemiştik.

Eksikleri, zaafı vardı; ama “bu işi” onların götüreceği başka her şey bir yana demografik bir gerçekliktir.

O zaman üzerinde durmaya değer.

“Taşıyıcılık”, “kuruculuk” ve “statüko”

Genel ya da egemen görüş, sosyalizmin genç kuşaklarının misyonuna “taşıyıcılık” olarak bakar. Yani birileri geçmişte oluşturmuş, geliştirmiş ve kurmuştur; genç kuşaklara düşen ise bunu orasıyla burasıyla fazla oynamadan ileriye taşımaktır.

Oysa eğer yukarıda “yerleştirmek mi üretmek mi” ara başlığı altında söylenenler doğruysa, bu arada özellikle Marx-Engels’den yapılan alıntı bir anlam taşıyorsa, sosyalizmin genç kuşaklarının **“kuruculuk”** misyonunu da üstlenmeleri kaçınılmazdır.

Kesinlikle ve kesinlikle “geçmişten bugüne kalan değerli fazla bir şey yok” anlamında değildir; işin mantığı, doğası gereği böyledir. Tekrar edecek olursak, yapılması gereken şey kalubeladan bu yana elde hazır duran bir kazığı yaşanan ve yaşanabilecek her ortamın ortasına çakmak değil de ilkeleri ve teoriyi yaşanan ortamlardan hareketle yeniden üretmekse, bunun adı kuruculuktan başka bir şey değildir. Dolayısıyla, sosyalist mücadele, birbirini izleyen kuruculuklardan oluşan bir süreç olarak görülmelidir.

Yalnızca devrime, siyasal iktidarın fethine kadar değil; daha sonrasına da uzanan bir süreç...

Peki, genç kuşaklar “kuruculuğa” hazır mı?

Eksiklikleri, zaafı, bunların karşısında avantajları neler?

Şu menhus liberalizm sakın onları da tehdit ediyorsa olmasın?

Kuşkusuz burada “proje matrisi” hazırlamıyoruz ve tutup “SWOT Analizi” (güçlü yanlar, zaafı, fırsatlar ve tehditler) yapacak değiliz. Asıl odaklanacağımız nokta, yeni kuşakların önünün, dostça, yapıcı eleştirilerin ve önerilerin dışında “içeriden”, ama “yukarıdan” bastıran bir tür statüko tarafından kapatılıp kapatılmadığı...

Ancak, buna geçmeden önce şu “liberal tehlike” konusuna kısaca değinelim. Bir dönem örneğin ODTÜ gibi okullarda öğrencilerin ellerinde Radikal ya da Taraf gibi gazetelerle dolaşmış olmaları fazla abartılmamalıdır. Troçkist ve Maoçu sosyalistlerden özür dileyerek ekleyelim: 1991 yılında Sovyetler birliği çöktükten sonra o dönemdeki genç solcu-sosyalist kuşağın önemli bir ağırlığının Troçkizme ya da Maoizme yönelmesi ne kadar ciddi bir olasılık idiyse bugünün genç solcu-sosyalistlerinin liberalizme kapılmaları da o kadar ciddi bir olasılıktır.

***

Statüko ne demektir?

Tartıştığımız konu bağlamında düz sözlük anlamıyla sınırlı kalmayarak sosyalizmde statükoculuğun özel var oluş biçimlerinden söz etmek istiyoruz. Bir örnekle başlayalım:

Diyelim Türkiye’de “cephe” konusu tartışılıyor. Şimdi, birileri kalkıp bu ülkede cephenin neden gerekli olduğundan, kimlerle birlikte ve kimlere karşı kurulması gerektiğinden önce lafa dünya tarihindeki cephe örneklerinden başlıyorsa, bu statükoculuktur. Kuşkusuz bu örneklerin değersizliğinden, günümüz için herhangi bir anlam taşımadığından söz etmiyoruz; yalnızca, statükoculuk anlamına gelen bir atf önceliğinden ya da sıralamasına dikkat çekiyoruz.

Başka örnek?

Hukuk terminolojisindeki “katalog suçları” andırır biçimde ortalıkta “**katalog sapmalar**” klasörüyle dolaşılması da statükoculuktur. 1845'ten 1924'e, III Enternasyonal'i de katarsak 1943'e kadar olan yaklaşık yüzyıllık dönemin klasiklerinde ve belgelerinde dikklenen yanlışların bir kataloğunu çıkaracaksın ve sonra hoşuna gitmeyen ya da aklının ermediği ne varsa bu katalogdaki ilgili yere bakıp mahkûmiyet kararı vereceksin...

Statükoculuktur.

Özetle statükoculuk, müdahale edemediğin, müdahale etmeye gücünün yetmediği, anlayamadığın ya da anlamak istemediğin, kafadaki hazır şablona uymayan her olguya ve sürece dışlayıcı ve mahkûm edici bir yaftayla yaklaşmak demektir.

Dışlayıcılık ve mahkûm edicilik, mesafeliliğin ve ihtiyatlılığın ötesinde durumlardır; taşıyıcılığın yanı sıra kuruculuk misyonuna da sahip olanların cesaretini kırmamalı, yollarından alıkoymamalıdır.

“Devrim durumunu” düşünmek

Bu ülkenin tarihinde geniş anlamda solla “iktidar” kavramının birlikte düşünülebileceği beş uğrak yaşanmıştır.

Lütfen dikkat edilsin: “Az kalsın oluyordu”, “büyük bir fırsat kaçırıldı” ya da “eşiğinden dönüldü” gibi sözlerle tanımlanabilecek durumlardan söz etmiyoruz; düş gücümüzü biraz zorlayalım, ilerisi için bize esin kaynağı olabilecek, kimi ipuçları verebilecek neler var bunlara bakalım ve mümkünse sonuçlar çıkaralım diyoruz...

Birincisinde, Mustafa Suphi ve yoldaşlarının sağ salim Ankara'ya geldikleri, Anadolu'nun çeşitli yerelliklerinde boy veren “şuralarla” ilişkilenecek buralarda etkili oldukları ve Ankara'daki merkezi de bir tür ittifaka zorladıkları varsayılmaktadır. Daha sonra “ne olabileceğine” ilişkin ancak çeşitli tahminlerde bulunulabilir. Ama bu durumda solun şöyle ya da böyle iktidar ortağı konumunda yer almış olacağı açıktır.

İkincisi, 15-16 Haziran 1970 Büyük İşçi Eylemidir ve üçüncüsüyle, yani sonuçsuz kalan 9 Mart (1971) “sol cunta” girişimiyle birlikte düşünülmesi daha yerinde olacaktır. “Sol cunta” gerçekleşseydi, artık ne kadarsa kendi “solculuğunun” ötesinde 15-16 Haziran'ın işçi sınıfına duyarsız kalamazdı. Sonra ne mi olurdu: Hiç kuşkusuz bir iç savaş yaşanır, sonucu bugünden geriye bakıp kestirilemeyecek bir savaş...

Dördüncüsünde, 1970'lerin ikinci yarısında o dönemde belki de en kitlesel, ancak pusulasız dönemini yaşayan sosyalist öbeklerin belirli bir cephede buluşup yüzde 42'lik oy tabanına sahip Ecevit CHP'siyle bir tür ilişkiye girdikleri varsayılabilir. Merkezde olmasa bile çok sayıda yerellikte sosyalizmin gerçekten etkili olabileceği bir dönemdi. Sonra ne mi olurdu: Hiç kuşkusuz bir iç savaş yaşanırdı, sonucu bugünden geriye bakıp kestirilemeyecek bir savaş...

Nihayet **beşincisi** 2013 Haziran Direnişi ya da kalkışmasıdır.

En genç kuşakların bile belliğinde tazeliğini koruduğu için fazla söze gerek duymuyoruz. Ama gene de bir not düşelim: 2013 Haziran'ının kitleselliği, yaygınlığı ve etkisi, paradoksal biçimde, bir başka yönden onun "zaafını" oluşturmuştur. Birincisi: Mevcut sosyalist örgütlerin gücünün ve etkisinin **çok ötesine** geçtiği için hem yönsüz kalmış hem de geriye beklenene göre az "çökelti" bırakmıştır. İkincisi, aynı kitlesellik, yaygınlık ve etki, bir başka güçte, Kürt hareketinde belki "benden başkaları da varmış" şaşkınlığıyla belki de "görüşme süreci sekteye uğrar" kaygısıyla uzaklamaya yol açmıştır.

Sözü daha fazla uzatmayalım ve toparlayalım.

Yukarıdaki beş uğraktan hangisinin ya da hangilerinin bize gelecekteki uğraklar hakkında ipuçları verdiğini düşünmek gerekir. Ama hiçbir şekilde seçilenlerin sınırlarına hapsolmadan; bunu ya da bunları akılda tuttuktan sonra "üzerine koyarak", "gerekli değişiklikleri yaparak", güncelleyerek ve "yeniden üreterek"...

Biz, yukarıdakilerden **birincisinin** gündemden düşürülmesinden yanayız.

Diğerleri, hatta **dördüncüsü** bile üzerinde durmaya değer bulunabilir.

Aşağıdaki üç nokta ise aşağı yukarı kesindir:

1. Türkiye'de sosyalizmin damgasını taşımayan, sosyalizme yönelmeyen herhangi bir devrim mümkün değildir. "Önemli" denebilecek değişiklikler, dönüşümler vb. yaşanabilir; ama hiçbiri "devrim" tanımını hak edecek köktencilik taşıyamaz. Önemli bir ekle birlikte: Türkiye'de "sosyalist" tanımında herkesin uzlaştığı bir devrim bile sosyalizmin "gerisinde" sayılan özlemlerin, taleplerin ve yönelimlerin izlerini ve belirli biri yere kadar ağırlığını mutlaka taşıyacaktır.

2. Az önce Haziran'dan söz ederken "çok ötesine" ifadesini (sosyalist örgütlerin gücünün ve etkisinin çok ötesi) kalın yazmıştık. Gerçek bir devrim, her zaman, o devrimin başat ya da öncü örgütünün ötesinde bir kitleselliği ve çeşitliliği barındırır. Kritik nokta, bu "ötede" oluşun belirli sınırlar içinde tutulması, mesafenin fazla açılmasına izin verilmemesidir. Gerçek bir devrim isteyen öznenin "kitlesel olsun, geniş olsun, yaygın olsun, ama ne varsa tamamı benim doğrudan denetimimde olsun" deme hakkı yoktur.
3. Sözü edilen beş uğraktan (bugün için en uzak olan **birincisi** dâhil) hangisi gelecek bağlamında yeniden düşünülüp güncellenirse güncellensin, buna **Kürt faktörünün** eklenmesi mutlak bir zorunluluktur.

■ Solda yeni bir döneme doğru...

ERKAN BAŞ

1 Kasım sonuçlarına rağmen ve geride kalan 2 aylık döneme baktığımızda daha önce yapılan Türkiye değerlendirmelerinde köklü bir değişikliğe gitme ihtiyacımız yok.

Türkiye’de AKP eliyle inşa edilen yeni gerici rejim ciddi bir yerleşme sıkıntısı yaşıyor. Bu sıkıntı, sadece Türkiye sermaye sınıfının yaşadığı bir siyasal-ideolojik kriz de değil; emperyalist-kapitalist düzen insanları ikna edecek, toplumun geniş kesimlerini kapsayacak bir bütünlük sunamıyor. *Bu durum anti-kapitalist sol açısından nesnel olarak bir olanağa işaret etmektedir.*

Türkiye solu sermaye düzeni açısından zor geçeceği şimdiden belli olan bu dönemde, krizi emekçi sınıflar için fırsata çevirecek olanaklara, en azından potansiyel olarak fazlasıyla sahip. Haziran 2013’te yaşadığımız büyük halk isyanı hem bu potansiyeli göstermiş, hem de düzenin krizini derinleştirmiştir. Aradan geçen sürede “Gezi Güçleri”nin yok olduğunu, buharlaştığını iddia eden yaklaşımları ciddiye almak mümkün değil. An itibariyle kendisini aktif biçimde ortaya koyacak alanlar bulamadığı için geri çekilen bu önemli potansiyel yok olmamış, daha önemlisi kesinlikle teslim olmamıştır.

Buraya kadar bir sorun yoksa, elbette tek belirleyen olmamakla beraber, öznel müdahalemizle en hızlı değişebilecek parametre olduğu için, kendimizi de dahil ederek solun durumuna ve görevlerine bakabiliriz. Özellikle 1 Kasım seçimlerinin ardından yine herkesin haklı çıktığı ancak Türkiye işçi sınıfının, emekçi halklarımızın yaşamının her geçen gün zorlaştığı bir tablonun ortaya çıkması bu tartışmayı bir kez daha önümüze getirdi.

Amacımız Türkiye’de devrimci hareketin yeniden yapılanmasına dair bir tartışmanın (bize göre) önemli kimi noktalarına işaret etmek. Benzer tartışmalarda sık sık Haziran Direnişi’ne atıf yapıyoruz, şimdi aradan 2,5 yıl geçtikten sonra geride kalan dönemin deneyimlerinden, söylenenlerden, yazılanlardan ve yapılanlardan

nasıl bir hatta konumlanmak ve yürümek gerektiğine dair belirlenlik kazanmış bir çerçeveye sahibiz. Lanet olası bir etkisizliğe mahkûm olmadığımız düşünülüyor. Aksine ülkemiz ve dünyanın içinden geçtiği sürecin devrimci bir önderliğe önemli olanaklar açtığı, büyük sorumluluklar yüklediği bir dönemdeyiz. Dolayısıyla aşağıdaki satırlar bu dönemin ihtiyaçlarını ve yapılması gerekenleri saptamaya dair bir arayış olarak okunabilir.

Kısa tarih parantezi: Geçmiş tasniflerinden kalan

Türkiye’de solun uzun yıllardır çok parçalı bir yapısı var, bu bir veri. Bu farklılıkların ve ayrışmaların her zaman en doğru eksenler üzerinden şekillenmediğini hatırlatarak devam etmek istiyorum. Bugün *Türkiye’de devrimci bir örgütsel-siyasal iddia taşıyan tüm özneler için, yanlış eksenlerden bölünmüş solun doğru bir tasnifle eş zamanlı olarak ayrıştırılması ve farklı düzlemlerde (parti, cephe, eylem birliği vb.) birleştirilmesi bir zorunluluktur.*

Sol ve birlik... Bu iki sözcük yan yana geldiğinde özellikle bizim ülkemizde neredeyse büyümlü bir ifade halini alıyor. Bunun her durumda mümkün ve gerekli olmadığını görmeden tartışmak, sık sık hayal kırıklıklarına uğramanıza neden olabilir. Solun farklı özneler olarak konumlanması, eğer ayrımlar, ülke ve dünya ölçeğinde gerçek politik farklılıklar üzerinden gerçekleşmişse olağan kabul edilmeli. Bir örgüte gerçek anlamını katan şey siyasal mücadele ise, farklı siyasi okumalar sonucu farklı örgütsel formlarda mücadelede devam etmekten daha doğal bir şey olamaz.

Örneğin, 60’lı yılların Sosyalist Devrim(SD)- Milli Demokratik Devrim (MDD) ayrışması ile 70’li yılların parti-hareket ayrışması, *(bugün geçmişten farklı bir yaklaşımla yeniden ele alınmayı gerektirse de)* önemli tartışmalara dayanan gerçek ayrışmalardır.¹

12 Eylül karanlığından çıkarken, bizim o dönem yaptığımız tasnife göre, Türkiye solu esas olarak üç ana öbek olarak kümelendi; geleneksel sol, yeni sol ve devrimci demokrasi. Uzun yıllar çok çeşitli tartışmaları bu tasnif ekseninde yürütmüştük. Bu ayrım da kesinlikle suni değildi ve Türkiye solunu anlamak kadar, geleceğe dair bir arayışın önünü açmak açısından önemli işleve sahipti.

¹ Bu çalışmanın konusu sol tarih olmadığı için şimdilik sadece hatırlatarak geçeceğiz, fakat yeniden kuruluş ekseninde bu ayrımların da bugünün görev ve sorumlulukları kapsamında yeniden ele alınması gerektiğini düşündüğümüzü de vurgulamış olalım.

Bu ayrım çerçevesinde solun çeşitli öznelerini konumlandırıldıktan sonra, farklılıkların belirginleşmesi kadar karşılıklı etkileşim alanlarının açılması, sağlıklı polemiklerin yürütülmesi de mümkün olmuştur.

Esas olarak tarihsel köken ve ideolojik referanslara atıfla ifade edilen bu farklılığın bugün bile tümüyle önemsiz olduğunu söyleyemeyiz. Ancak, örneğin 1990'lı yılların başında sınıf hareketinin canlanması ve ANAP iktidarının sonuna doğru denk gelen zaman diliminde bu tasnifin yetmediğini görüyoruz. Dönem sol açısından siyasal mücadelede daha etkin olabileceğimiz bir dizi olanağı da beraberinde getirince, aynı gelenekten gelen kimi öznelerin pratik konumlanmasında belirgin farklılaşmalar olurken, farklı geleneklerden gelen öznelerin tutumlarında ortaklaşabildiğini gördük. Türkiye solu, bir önceki dönemin tarihsel-ideolojik referanslı üçlü tasnifini devrimcilik-reformculuk ekseninde kesen yeni ve önemli bir tartışma sürecine girdi, radikal denebilecek birtakım ayrışmalar-farklılaşmalar yaşadı.²

Daha önceki tasnifi önemsizleştirmemekle birlikte, 90'lar boyunca düzene yakınsayanlar, uzlaşa noktalarına tutunanlar ve devrimci tutum alıp düzene karşı mücadele cephesinde konumlananlar yeni biçimlerde ilişkilendiler. Dönemin sol içi birlik ve ayrışmalarına baktığımızda esas olarak bunun belirleyici olduğunu görüyoruz.³

96 Kasım'ında Susurluk Kazası ve ardından 97'nin 28 Şubat'taki MGK kararları ile hatırlanacak dönemde (Restorasyon) sermaye düzeni yeniden yapılanırken, 2000'lere doğru solda bu kez ulusal, liberal ve sosyalist sol ayrımının belirginlik kazandığı yeni bir ayrışma-tartışma süreci filizlenmeye başladı. AKP'nin iktidara gelişiyle eş zamanlı gelişen süreç, bu öbeklerin birbiriyle asla yan yana gelemeyecek biçimde köklü ayrışmaları, kutuplaşmaları açığa çıkaran yeni dönemin başlangıcı oldu.

2000'li yıllar içinde ulusal sol düzenin eski aktörleriyle iç içe geçip

2 Örneğin geleneksel sol kümenin parçalarından TİP ve TKP'nin, TBKP ile açık siyaset alanında aldığı pozisyon ile geleneksel sol kümesinin yeni ve genç kadrolara dayanan bir bileşeni olan STP'nin birlikte değerlendirilmesi olanaksızdır. Benzer biçimde ortak kökenden gelen fakat pratik tutumlarında en küçük bir ortaklık bulunamayacak pek çok örgüt sayılabilir.

3 İttifak ilişkileri açısından az hatırlanan özgün bir örnek olarak 1994 yılında kurulan kısa ömürlü "Sömürü ve Zulme Karşı Güç Birliği" denemesini hatırlatalım. Bu ittifakın belki tek önemli tarafı, merkezi iki kuvvetinden birisinin SİP diğerinin ise Haklar ve Özgürlükler Platformu oluşudur.

bir süre sonra artık bütünüyle düzenin bir uzvu haline gelirken, liberal sol ise büyük ölçüde AKP'nin *dönüşüm projesinin bir parçası* olarak işlev üstlenerek Türkiye tarihinde en etkin olduğu dönemi yaşadı. Açık konuşmak gerekirse, 2000'li yıllar boyunca sol, ülkede ve dünyada yaşanan gelişmelere dair alınan tavır üzerinden ayrılmış olmasına rağmen, memleket ölçeğinden çok daha fazla geniş anlamıyla *solun içine etki eden bir kırılma* yaşadı. 2000'li yılların sol açısından en önemli sonucunun, bugünlere devrolacak bir birikimin oluşmasını sağlayan bu ayrışma-tartışma süreci olduğunu söyleyebiliriz.

Bu *dönem* sosyalist sol için neredeyse tamamen AKP karşıtlığı ile anılabilecek bir ideolojik - politik direnişin merkezinde konumlanma anlamına geldi. Sosyalist solun önemli başarısı ise, AKP karşısında sürdürdüğü ideolojik-politik direniş sonunda Türkiye solunun düzen tarafından teslim alınamamış olmasıdır. *Özellikle 12 Eylül 2010 referandumuyla hatırlanacak dönemde yoğunlaşan tartışmalar*, AKP'nin toplumun tamamını teslim alabilmek için ihtiyaç duyduğu kendi solunu yaratma hamlelerinin başarısızlığıyla sonlandı. 12 Eylül referandumu sonucunda her ne kadar "evet" kazanmış olsa da "yetmez ama evet"çi liberal akım solun dışına çıkarılmıştır.

"Haziran Direnişi ve sola dair" notlar

Bir kez daha uzun bir Haziran Direnişi değerlendirmesi yapacağız. Özellikle "Haziran sürüyor mu bitti mi?" biçiminde süren tartışmaların artık hiçbir ilerletici yanı kalmadığı için bunun şimdilik bir anlamı olduğunu düşünmüyorum.

Sadece bu yazının konusu olan tartışma kapsamında önemli olduğunu düşündüğüm birkaç notla yetineceğim.

Bizim için önemli olan Türkiye'nin Haziran'ı yaşamış bir ülke, halkımızın Haziran'ı yaşamış bir halk olmasıdır.

İki; o büyük ayaklanma patladığında AKP iktidarı bugünküne benzer biçimde olağanüstü güçlü-yenilmez görünüyor, belli çevreler tarafından da "karşısında durulamaz iktidar" fikri pompalanıyordu.

"Haziran'da ayağa kalkan milyonlar, AKP'nin en güçsüz olduğu anda değil, tam tersine iktidarın önemli bir gücü olduğunu görerek ve tam da "bu güce rağmen her istediğini yapamaz, yaptırmayacağız" diyerek ayaklandılar.

Bu bugün özellikle önemsenmeli...

Bu veri bir direniş için son derece önemlidir, böyle bir inatçı damar olduğu sürece Türkiye AKP'ye teslim olmaz."

Üçüncü notu da, 1 Kasım seçimlerinden sonra bir kez daha "Haziran abartıldığı kadar önemli değilmiş" masalını anlatmaya başlamış olanlar için yazalım;

Haziran Direnişi, 1 Haziran 2013'den önce de AKP karşısında konumlanan farklı dinamiklerin, farklı başlıklar üzerinden biriken tepkilerinin birleşmesi, bu birleşik gücün radikalleşmesi ve en önemlisi tepkisini sokak eylemleriyle ifade etmesiydi. Sokaklara dökülen kitleler, Haziran Direnişi'nin en yoğun yaşandığı günler de dahil olmak üzere örneğin AKP'ye oy veren kesimler arasında çok sınırlı bir destek bulmuştu. Dolayısıyla Haziran Direnişi günlerinde de bugün de AKP'nin tabanını daraltamamış olduğumuz veya başka bir ifadeyle AKP'nin kendi tabanını koruma konusunda son derece başarılı olduğunu görmemiz gerekiyor. Ancak buradan Haziran'ı küçümseyen bir sonuca ulaşmak, politik değil psikolojik bir değerlendirme olur. 1 Kasım sonuçlarının AKP açısından psikolojik üstünlük sağladığı doğru olmakla beraber devrimciler analiz yaparken, strateji ve taktik belirleme aşamasında psikolojik belirlenimlerle hareket etmemeliler.

Yukarıda Haziran Direnişi arifesinde solun esas olarak ulusal, liberal ve sosyalist öbeklere bölünmüş olduğunu söylemiştik, oradan devam edelim.

Haziran-Gezi Direnişi, direnişçi kitleler içindeki belirgin ulusalçı renklere rağmen ulusal solda herhangi bir canlanmaya neden olmadığı gibi, aradan geçen zaman Haziran Direnişi ile ulusal sol arasındaki mesafenin daha da açılmasıyla sonuçlandı.

Haziran Direnişi'nin herkesçe kabul edilecek özelliklerinden çok renklilik ve özgürlükçülük ise Haziran değerlendirmeleri yapan kimi çevrelerin beklediği gibi liberal solun hareket alanını geliştirmedi, liberal sola herhangi bir yaygınlaşma zemini kazandırmadı.

Sembolik örnekler vermek gerekirse, mesela Aydınlik geleneğinin İşçi Partisi'nden Vatan Partisi'ne dönüşmesinden, artık kimsenin Birikim gibi dergileri önemsememesinden, Ufuk Uras, Roni Marguiles gibi kişilerin ve bunların "parti"lerinin adının bile duyulmamasından söz edebiliriz. Sonuç olarak ulusalcılığın solun tümüyle dışına çıkmış olduğunu, liberalizmin ise sol içine sızan kollarının ağır bir yenilgi aldığı ve önemli ölçüde etkisizleştiğini söyleyebiliriz.⁴

4 Liberal cenahın güç olarak nerdeyse etkisizleşmekle beraber her zaman olduğundan çok daha fazla Kürt hareketinin eteklerine tutunarak politik yaşamını sürdürme arayışında olduğunu not etmek gerekiyor.

Son olarak sosyalist solun da Haziran Direnişisi sonrasında beklediği sıçramaları yapamadığını, hatta toplumsal etki ve örgütlülük parametreleri açısından baktığımızda güç kaybettiğini de söylemek durumundayız.

Sosyalist sol, düzen dışı sol iddiası taşıyan güçler arasında önemli bir yer tutabilmesine rağmen toplumsal alana uzanmakta zorluk yaşamaktadır. Bunun sebebi ise düzenin, liberalizmin veya ulusalcılığın çizdiği sınırlar değil, sosyalist solun kendisinin çizdiği sınırlardır. En ham haliyle yazacak olursak, öncülük dediğimiz şeyin mücadeleye önderlik etmek olduğu bir türlü hatırlanamamıştır. Mücadeleye önderlik etmek için uygun hamleler yapmak bir yana konunun tartışılmasından dahi kaçınılmış, mevcut durumu idare etmenin, eldekini kaybetmemenin yeterli olduğu açıkça söylenmemişse de kabul edilmiştir.

Sonuç olarak, Haziran Direnişisi, sosyalist solda iki yeni damar çıkarmış durumda. Henüz yeni yeni şekillenen bu iki damarı şimdilik statükocu ("12 Eylül solu") ve devrimci (Haziran Solu) damarlar olarak adlandırıyoruz.

Düzen dışı sol için tartışma notları

Başlarken iki temel tezimizi yazalım.

Bir; Türkiye Sosyalist Hareketi, Haziran Sonrası Türkiye'nin kendisinden beklediklerine yanıt verebilmek için ciddi bir yeniden yapılanma ihtiyacı içerisindedir. Geride kalan dönemde bu açıdan kimi arayışlar, yeni çıkışlar yaşanmış olmasına rağmen bu ihtiyacı karşılayacak çapta bir dönüşüm gerçekleşmemiştir.

İki; Türkiye Sosyalist Hareketi, mevcut durumuyla gerçek, güçlü bir seçenek sunamamaktadır. Elbette bu sıkıntı sadece yakın dönemin, son yılların sıkıntısı değildir ancak geçmişle bugün arasında önemli bir fark vardır. 80'li ve 90'lı yıllar için ve hatta 2000'lerin başını kapsayan süreç için bile, bu etkisizlikte daha fazla nesnel koşulların rolü olduğu söyleyebiliriz, bugün ise öznel eksiklerin rolü daha belirgindir.⁵

Örneğin AKP iktidarının devrimci bir politik özne için şans olarak da görülebileceğini söylemek abartı sayılmamalı.

---

5 Yanlış anlaşılmasın, sık sık yapıldığı gibi, tek eksikimiz irade, sağlam bir irade ile inanarak her şeyi yaparız, gibi kaba bir yaklaşım içinde değiliz. Örneğin dönemin siyasal ihtiyaçlarını kavrama eksikliğini de öznel bir eksiklik olarak görüyoruz.

Emperyalist-kapitalist sistemin yaşadığı sıkışma nedeniyle saha-ya sürebileceği tek gerçek aktörün AKP oluşundan söz ediyoruz. Artık neredeyse AKP ile sermaye devletinin özdeşleşmiş olması önemlidir. Acı bedelleri olduğu muhakkak ama AKP iktidarında sermaye diktatörlüğü aşağı yukarı çıplak bir görünüm kazandı. Bugün ülkemizde, bu tarihsel kesitte ve bu coğrafyada burjuva iktidarının ne olabileceğine dair son derece açık örnekler veren bir iktidar var. Bütün bunların üzerine bir de Türkiye toplumunun önemli bir bölümünün ortaya çıkan bu sonucu kabul edilebilir bulmadığı gerçeğini eklersek ne dediğimiz daha iyi anlaşılabilir olur. Burjuvazi AKP'ye mahkûmken, Türkiye'nin geleceğini temsil etme potansiyeli taşıyan tüm toplumsal kesimler düşmansa, bu devrimci bir politik özne için önemli bir şans değil de nedir?

Buraya kadar söylenenlerin toplamından önümüzdeki dönem ihtiyaç duyduğumuz silkiniş için görevlerimizi üç başlıkta özetlemenin mümkün olduğunu düşünüyorum; devrimcileşme, örgütlü siyaset ve bu ikisinin kesişim noktası olarak öncülük.

a- Statükoculuktan kopuş (Topyekûn Devrimcileşme)

Daha önce pek çok yazımıza konu olmuş bu başlık, HTKP'nin yayınlarını izleyenler açısından şaşırtıcı olmasa gerek.

Statükoculuk tartışmasının gündemimize girmesinin arkasında, Haziran Direnişi'nden 1 yıl sonra, yani yaklaşık 1,5 yıl önce TKP'de yaşanan tartışma-ayırışma sürecinin önemli bir yeri olduğu da tahmin ediliyordur, buna dair bir açıklama yaparak başlayalım.

Dikkatli okurlarımız, sözünü ettiğimiz tartışmayı sadece TKP'nin iç sorunu olarak görmediğimizi ve böyle görmemek gerektiğini vurguladığımızı hatırlayacaktır. Bize göre, 2014 Temmuz'da TKP'de yaşanan tartışma Türkiye solunun tamamında yapılması gereken bir tartışmanın yansımasıydı. Dolayısıyla bugün statükoculuk olarak andığımız yaklaşım, sadece KP'de somutlanan bir eğilimle sınırlı değildir. Sıkıntımız sadece bununla sınırlı olsa üzerinde bu kadar durmaya, düşünmeye, tartışmaya ihtiyaç bile duymazdık.

Bize göre solun yeniden yapılanma ihtiyacı aynı zamanda bir topyekûn devrimcileşme ihtiyacıdır. Bunun için, solun belli başlı tüm bölmelerinde etkilerini hissettiren yenik-sinik, statükocu anlayışla ciddi bir hesaplaşma ve bu anlayıştan beslenen hareket tarzından köklü bir kopuş gerekiyor.

Statükocu, korumacı sol eğilimlerin yerine militan, mücadeleci, aklını, yüreğini ve bileğini birlikte kullanabilen, kendisini emekçi

sınıfların mücadelesine önderlik etmek üzere kuran yeni bir sosyalist-devrimci hattın taşıyıcılarının öne çıkmadığı koşullarda, ülkemizin içinden geçtiği sürecin devrimcilere yüklediği sorumluluğun hakkının verilmesi mümkün değildir.

Statükoyu parçalayacak, devrimci, mücadeleciler bir sosyalizm çizgisinin toplumsal alanda sosyalizmi temsil etmesini sağlayacak kolektif bir iradenin şekillenmesi öncelikli sorumluklarımızdan birisidir.

Artık, yeninin, özgürlüğün, devrimin, bağımsızlığın, laikliğin yeniden devrimcilerin, komünistlerin kavramları haline geldiği bir dönemdeyiz. Sosyalist hareketin tarihsel birikimini sahiplenirken onu ileri taşımaya amaçlayan ve görevlere-olanaklara cesurca yönelme iradesini ortaya koyan herkes bu açıdan sorumludur.

HTKP, omuzlarında Türkiye solunda bu anlayışın egemen olduğu evreyi sonlandırma sorumluluğunu da hissetmektedir.

Hazır sonlandırmak demişken, konuyu açmaya yarayacak bir parantez açmak ve Lenin'in önemli çalışması "Ne Yapmalı"ya dair bir noktaya dikkat çekmek istiyorum. Türkiye'de Lenin denilince akla ilk gelen eserlerden birisi olan "Ne Yapmalı"nın son bölümünü dikkatle bir kez daha okumaya çağrı da diyebiliriz... Lenin, tüm kitabın bir özeti gibi yazdığı ve "Rus sosyal-demokrasininin tarihi, sınırları belli üç döneme ayrılır" cümlesiyle başlayan sonuç bölümünü ve kitabını şu cümlelerle bitiriyor:

"Üçüncü dönemin ne zaman sona ereceğini ve 'birçok belirtinin müjdelediği' dördüncü dönemin ne zaman başlayacağını bilemeyiz. Geçmişten bugüne ve kısmen de geleceğe geçiş halindeyiz. Ama bütün gücümüzle inanıyoruz ki, dördüncü dönem, militan Marksizm'in pekişmesine yol açacak, Rus sosyal-demokrasisi bunalımdan tam ergenlik çağına erişmiş olarak çıkacak ve oportünist artçının 'nöbetini' en devrimci sınıfın gerçek öncüsü devralacaktır.

*"Nöbetin devralınması" çağrısında bulunma anlamında ve **yukarıda açıkladıklarımızı özetleyerek, Ne Yapmalı? sorusuna şu kısa yanıtı veriyoruz: Üçüncü Döneme Son Verin!**"⁶*

Son cümledeki vurguların bize ait olduğunu söyleyelim ama gerçekten altının kalın çizilmesi gerekiyor. Neden sorusunun cevabını, aynı çalışmanın bir sayfa öncesinde son verilmesi gereken "üçüncü dönemin" özelliklerini sıraladığı yeri hatırlattığımızda buluyoruz.

6 V.İ. Lenin; Ne Yapmalı, Sol Yayınları, Çev: Muzaffer Erdost, Dördüncü Baskı, 1992, Sayfa 181.

“Bu, bir bölünme, dağılma ve yalpalama dönemiydi. Delikanlılık çağındaki bir gencin sesi çatallaşır. Ve işte böyle, bu dönemde Rus sosyal-demokrasinin sesi de çatallaştı, falsolu sesler çıkarmaya başladı. Bir yandan, Bay Struve ve Bay Prokopoviç’in, Bulgakov ve Berdyayev’in yazıları, öte yandan V. I ve R. M.’ninkiler, B. Kriçevski ve Martinovunkiler. Ama her biri bir yanda dolaşıp duran ve gerileyenler, yalnızca liderlerdi; hareketin kendisi büyümeye devam etti ve dev adımlarla ilerledi. Proleter mücadele, işçilerin yeni katlarına sıçradı ve bütün Rusya’ya yayıldı; aynı zamanda, dolaylı olarak, öğrenciler arasında ve nüfusun öteki kesimleri arasında demokratik ruhun canlanmasını teşvik etti. Ama liderlerin siyasal bilinci, kendiliğinden kabarmanın genişliği ve gücü karşısında boyun eğdi; sosyal-demokratlar arasında başka bir tip egemen hale gelmişti, hemen hemen sadece ‘legal Marksist’ yazınla yetişmiş militan tipi. Yığınların kendiliğindenliği, liderlerden daha çok siyasal bilinç istedikçe, bu tip, daha da yetersizleşti. Liderler, sadece teori bakımından (‘eleştiri özgürlüğü’) ve pratik bakımdan (‘ilkellik’) geri kalmakla kalmadılar, geri kalmışlıklarını bir sürü görkemli savlar ileri sürerek haklı göstermeye çalıştılar.”⁷

Bu satırlarla bu gün bizim yürüttüğümüz tartışma arasında bir benzerlik kurulabiliyorsa maksat hasıl olmuştur, tekrar günümüze ve Türkiye’ye dönebiliriz.

Türkiye solunun son derece önemli bir deneyimi ve birikimi taşıyan onurlu bir mirası olduğu bizim açımızdan tartışılmaz bir veridir. Bu birikimin, bugünün ihtiyaçlarına da yanıt üretebilme potansiyeli olduğu için, bizim açımızdan yeniden kuruluşun gerektirdiği değişim-gelişim, öz itibarıyla inkardan ziyade içerip-aşma ve esas olarak, deyim yerindeyse, bir “güncelleme” çalışmasıdır. Bu bir zorunluluk, çünkü devrimcilik yüzü geleceğe dönük olmaktır ve bizim için gelenek bir yük değil sorumluluktur.

Türkiye solunda böylesi bir ileri adıma, sıçramaya ihtiyacımız olmadığını söyleyen, yavaş yavaş yürüyüşünü sürdürdüğünü sanan (veya durumu böyle sunan), kendi halinden memnun-mutlu olan, en fazla tekrar ettiği sözler; “bizim (daha doğrusu benim!) her dediğimiz doğru çıkıyor” veya “daha fazlasına koşullar elvermez” olan, daha fazlasını yapmaya dair her tür arayışı- girişimi, önsel olarak sapma diye damgalayanlar olduğunu biliyoruz.

Statükoculuğun en yaygın ve en basit görünüşleri bunlardır.⁸

Açıkça yazacağım, statükoculuk ile tanımladığımız solun önemli bir bölümü açısından temel sorun, bir devrim iddiasının, devrim arayışının taşıyıcısı olmamaktır, statükoculuğun en belirgin ortak özelliği içlerindeki devrim ateşinin sönmüş olmasıdır. Aramızdaki en büyük ayırım, bir hesaplaşmaya ihtiyaç duymamıza neden olan en önemli sorun budur. Bu nedenle meseleyi sanki bir tarih tartışması gibi görmek ve göstermek isteyenlerle de anlaşamıyoruz, devrimin güncelliğini hissetmeyenlerin, geçmişi de doğru bir şekilde anlama şansları yoktur.

Derdimiz kolay yoldan etiketlemek değil, sorunun kaynağına inmek ve bütünlüklü biçimde kavramak durumundayız. Şaşırtıcı gelebilir ama bugün statükoculuk olarak karşımıza çıkan duruşun devrimci bir geçmişi olduğunu düşünüyoruz. Dünya çapında uzun denilebilecek yıllar boyunca süren karşı devrimci saldırılar karşısında sol varlığını ancak savunma temelli bir konumlanışla sürdürebilirdi, bu bir tercih değil zorunluluktu. Bu dönem için sadece Türkiye’de değil uluslararası komünist hareketin için savunmacı bir hattın egemenliği ile tanımlanacak bir dönem yaşadığımızı görüyoruz. Dört bir yandan kapitalizmin “zaferlerinin pompalanmasına rağmen direnmenin onuru, devrimci bir çizgide kalmakta ısrar eden komünist yapı ve çevrelerin en önemli dayanaklarından birini oluşturdu. Sosyalizmin, komünizmin ve Marksizmin ölmediğini, söyleyebilmek bile önemliydi.

Uzun yıllar esas olarak direnmeye çalışan, ayakta kalmak için “içeride” (örgüt içinde ve hatta sadece kendi içinde) büyük iddialar üreten ancak iddialarını toplumsal hayatla buluşturma noktasında

8 Okuduğunuz yazıyı bitirip gönderdikten bir gün sonra Sevgili Ergun Çağlayan’ın, İleriHaber’de bölüm bölüm yazdığı Siyasapati başlığındaki yazıların 5.bölümü yayımlandı. Yazının sonundaki şu ifadenin bu çalışmaya girmesi gerektiğini düşündüğüm için sonradan dipnot olarak ekleyebiliyorum:

‘Kompleksans’ çok ilginç bir sözcük. Türkçedeki önerilen beş anlamını yazıyorum: 1) Halinden memnun olma 2) Kayıtsızlık 3) Gönül rahatlığı 4) Kendini beğenmişlik 5) Rehavet. Ama aslında bu anlamların her birinin bütünleşmesini taşıyan tek bir anlam en isabetlisi.

Kökü hoşnut etmek, zevk vermek ve lütfen anlamına gelen please (latince placare) ile aynı. Anlam için öneriler (Merriam Webster) şöyle: Şeylerin durumu hakkında, daha fazlasını düşünmeden ve onları iyileştirmeyi istemeden memnuniyet duyma. Tehlikelerin farkında olmaksızın tatmin duygusu yaşama.

Bir sol örgüt, devrimci mücadeleye katkı koyabilmek için bir kompleksans merkezi olmaktan kaçınılmalıdır diye özetleyebiliriz.

(Ergun Çağlayan, “Aforoz (Siyasapati 5)”: <http://ilerihaber.org/yazarlar/ergun-caglayan/aforoz-siyasapati-5/1805/>)

başarılı olamayanların sonunda sadece yaşamaya devam edebiliyor olmayı bile büyük bir başarı sayması “anlaşılabilir”.

Anlaşılabilir ancak anlayışla karşılanamaz.

Statükocuların büyük bölümü, yıllarca haklı olduğuna inanan ancak bu haklılığını gerçek-toplumsal bir güç haline dönüştürememenin sonucunda, artık buldukları durumu kabul etmişlerdir. Bu nedenle entelektüel birikimlerinin, siyasal-örgütsel enerjilerinin büyük bölümünü içinde buldukları durumu rasyonalize etmek için kullanır haldeler.⁹

12 Eylül ve devrimcilerin 12 Eylül’den çıkışı zorladığı yıllara denk gelen reel sosyalizmin çözülüşü ile işaretleyebileceğimiz döneminin güçlüklerini tartışmanın anlamı yok. Deyim yerindeyse bir varlık-yokluk kavgası vermek zorunda kalan düzen dışı sol, geçmişten devraldığı zaaf lar ve yaşadığı sıkışma nedeniyle ideolojik sızmalara çok açık hale gelmişti. Buna karşı direnme, korunma veya sadece doğru bir çizgide durmanın kendisi bile çok özel bir önem taşıyordu.

Türkiye sosyalist hareketi yaşadığı varlık-yokluk kavgasında, ağır kayıplar vermiş olmasına rağmen çok değerli bir direniş hattı örmüştür. Hem 12 Eylül’ün siyasal, örgütsel ve ideolojik imha çabasına karşı önemli bir direniş sergilenmiş hem de 90’lı yıllar boyunca tüm dünyada esen karşı devrimci rüzgara karşı direnilmiştir. Övünmek veya övmek için değil bir hakkı teslim etmek için çekinmeden yazmak gerekir, Türkiye solunun ağır yaraları olduğu gibi önemli bir başarısı vardır.

Ancak bu iki büyük felaketin zamansal çakışması, Türkiye solu açısından 12 Eylül yenilgisinin etkilerinin kalıcılık kazanmasına neden olmuştur. Şimdi tartıştığımız, örgüt ve mücadele sorunlarının köklerini bu tarihsel kesitte bulabiliyoruz.

Haziran Direnişi ile artık kesin olarak geride kalmalı dediğimiz dönemin, sol açısından önemli özelliklerinden birisi, bir nevi “korkular dönemi” olarak yaşanmasıdır.

Yine haksızlık etmemek için eklemek zorundayız, özellikle 80’li ve 90’lı yıllar, değişim, dönüşüm ve yeni gibi esasında ilerici ruhu olduğunu söyleyebileceğimiz kimi terimlerin öncülüğünde

9 Statükocu sol üzerine düşünürken aklıma hep yıllar önce okuduğum bir gazete haberi geliyor. İkinci Dünya Savaşı sırasında sanırım Japonya’da saldırılardan kaçarken bir ormanda saklanıp, savaşın bitmesinin üzerinden 40 yıl geçmesine rağmen hala ormanda saklanmaya devam eden vatandaşın hikayesi...

insanlığın tüm ilerici birikimine savaş açılan bir dönemdi. Sol içinde buna karşı bir tepkinin ortaya çıkması, devrimci çizgide ısrar eden solun, yeni gibi, değişim gibi sözcüklere karşı bir refleks geliştirmesi zorunluydu. Değişim, yenilenme gibi esas olarak devrimcilerin sahiplenmesi gereken kavramlar daha ziyade karşı-devrimci yazınında kendisine yer bulduğu ölçüde kavga edilmesi gereken bir zemini işaret ediyordu. Sosyalizmin bir dünya sistemi olarak yenilgiye uğratılmasında, sözde yeni ve yenilikçi akımların önemli bir rolü oldu. Türkiye’de solun en azından bir kısmının liberalizme teslim olmasının arkasında yenilenme bahanesiyle gelip sosyalizmin tüm temel değerlerine savaş açanlar vardı. Konjoktürel olarak bile güçlenen her siyasal akım, insanlık tarihinin ürettiği değerleri kendi meşreplerince yeniden yorumlayıp, bu kavramlarla silahlanabiliyorken solun bu dönemde esas olarak “değişmeyenleri” belirginleştirmen arayışı doğruyd.

Karşı-devrimci, gerici güçlerin dünyaya egemen olduğu dönemlerde onların belirlediği “yeni”nin karşısında durmak gerekiyordu. Oysa içinden geçtiğimiz günler, kapitalizmin tüm dünyada ideolojik bir kriz içerisinde olduğu, insanlığa bir gelecek, bir yenilik sunmadığı günlerdir.

Eskiden, “belirsiz yarınlar için, bugünü feda etmemek gerekir” yaklaşımı belli bir karşılık bulabiliyordu. Artık yarınlar için mücadele etmeyenler, yarından vazgeçenler için tek olasılık var, bugünün iğrençliği içinde yaşamak.

Şansımız şu, bugün “yeni”nin yeniden, sadece ve sadece devrimciler tarafından üretilebileceği bir dönemdeyiz. Yenilenmenin, sağcılık veya olsa olsa liberalizm türettiği bir dönemin esas olarak sonuna gelmiş olduğumuzu saptayabiliriz. En genel anlamıyla solun, tarihsel olarak kendisine ait olan ve geri çekiliş döneminde sahiplenemediği bir dizi değeri, kimliği yeniden kazanma şansı vardır. Devrimci temelde bir yenilenme, eskiyen yanları aşmak mümkündür.

Bu, bizim açımızdan yeni bir dönemin önemli işaretlerinden birisidir.

Uzun yıllara yayılan böyle bir süreci yaşadıkdan sonra, yeni sözcüğü karşısında huzursuzluk duymak doğal, yeni gelişmeler karşısında esas olarak savunmacı bir refleks geliştirmek de olağan görülebilir. Normal olmayan, yıllarca bugünler için korunan, biriktirilen ve yaratılan teorik - pratik mirasın, güne yanıt verecek zenginlikte ele alın(a)mamasıdır.

Bugün ne emperyalist kapitalist sistem, ne de onun sol içine sızdırılabildiği çeşitli sapmalar sosyalistler karşısında eskisi kadar avantajlı konumdadır.

Tam da bu yüzden, bize göre, bugün en önemli sorunlarımızdan birisi solun dönemin kendisinden beklediği ölçüde cesur olamamasıdır.

Konu cesarete gelmişken Metin Çulhaoğlu'nun İleri Haber'de yayınlanan ilk yazısındaki önemli bir vurguyu hatırlamadan geçsek eksik bırakmış oluruz. Zira devrimcileşme ihtiyacının sadece pratik bir sorun olarak algılanması yanlış olur. Meselemiz eylem veya etkinliklerimizin daha cesur olması değil. Aksine bu cesareti üretecek cesur fikirlere, eskilerde kullandığımız bir kavramla teorik ihtilalciliğe özel olarak dikkat çekmemiz gerekiyor.

"Fransa'da, 1792 Ağustos halk ayaklanmasında Danton da "cesaret, cesaret, daha fazla cesaret" diyordu.

Örgütlenme, eylem, siyasal mücadele ve az önceki Danton göndermesinde söz konusu olan "ayaklanma"...

Cesaretin daha çok bu alanlarda sergilenmesi gerektiği düşünülür. Doğrudur; ancak, cesaretin yalnızca buralarda önem taşıdığı, başka alanlarda ise cesaretin yerini temkinliliğin alması gerektiği söylenemez.

Çünkü siyasal mücadelede sergilenecek cesaretin de bir öncülü, olmazsa olmazı vardır: Teoride, düşüncede ve siyasal süreçlere yaklaşımda cesaret...

Bu varsa, gerisi de gelecektir.

Başka yoldan söylersek, bize en başta gerekenlerden biri "teorik ihtilalciliktir" ve öyle böyle değil bayağı cesaret gerektirmektedir.

"Teorik ihtilalcilikten" kastedilen, Marx, Engels ve Lenin'in yazdıklarını orasından burasından derleyip "yepyeni" bir sentezle ortaya çıkmak, bir başka "Büyük Teori" inşa etmek değildir.

Kastedilen, az önce anılan müktesebattan hareketle Türkiye devrimine ilişkin bir kurgu, fikir ya da düşünce sistemi geliştirmektir."¹⁰

Sosyalist sol kendi kulvarını korumaya almak yerine, şimdiye kadar daha ziyade ulusal veya liberal sola ait olduğu düşünülen alanlara da müdahale edecek bir ataklık sergilemelidir. Devrimcilerde

10 Metin Çulhaoğlu, "Cesaret": <http://ilerihaber.org/yazarlar/metin-culhaoğlu/cesaret/36/>

iyimserliğin sadece iradeye ait bir kavrayış olmadığını, aklın, sadece kötümserlik üretmediğini, örgütlü mücadelenin önünü açan bir işleve sahip olabileceğinin gösterilmesi için en uygun koşullardan geçtiğimiz bir dönemde bu özellikle önemlidir. Örneğin, daha önce liberalizm tarafından iğdiş edildiği için devrimcilerin kaçtığı bir başlık olan özgürlük yerine yere daha sağlam bastığımızı düşündüğümüz eşitlik ile yetinmeyi tercih etmiş olabiliriz, bu dönem bitmiştir. Tıpkı, laiklik, bağımsızlık veya adlı adınca Cumhuriyet gibi kavramların ulusal sola ait olmasını kabullenemeyeceğimiz gibi..

Bu ataklık aynı zamanda en iyi, en gerçek savunma ve korunma biçimidir.

Sosyalist solun diri kalmış unsurları bunu yapabilecek birikime sahip oldukları için canlı kalmışlardır. Türkiye solu eğer tarihine, başka şeyler bir yana, birikimine, yarattığı değerlere güveniyorsa teorik alanda ve siyasal süreçlere yaklaşımda cesur olup, hayalleri ile gerçek arasındaki açığı kapatacak hamleler yapabilmelidir.

Bu aşamada önemli olduğunu düşündüğümüz bir konuya daha değinebiliriz. Türkiye solunda kağıt üzerinde sosyalizme ulaşmak için de bir devrime ihtiyacımız olduğu fikrinin dışında bir tez yok. Dolayısıyla, işçi sınıfını iktidara taşıyacak bir devrim stratejimiz ve buna uygun taktik adımlarımız yoksa tüm söylediklerimiz sadece laftan ibaret kalmaya mahkûmdur.

Türkiye’de solun, sosyalizmi gerçek bir toplumsal seçenek haline getirmesinin ön şartları vardır, en başa yazılması gerekense bir devrim hedefine sahip olmaktır.

Garip ama bugün için şunun yazılması gerekiyor; Devrimsiz bir “sosyalizm perspektifi” olmaz.

Devrimcilik, hayal ile gerçek arasındaki ince çizginin hayallerin lehine genişletilmesi, hayallerin artık gerçeğin alanına girmesinin sağlanmasıdır.

Buraya kadar söylenenler doğruysa, içinden geçtiğimiz süreçte önemini daha fazla hissettiğimiz bir mesele olarak ülkemiz solunun, sosyalistlerinin ve hatta komünistlerinin devrimcileşmesi üzerine daha fazla düşünmemiz gerekiyor.¹¹

---

11 Biyolojik yaş tartışmasına girmeden söylüyorum, Türkiye sosyalist hareketi devrimcileşmesi için başka kimi özelliklerini geliştirmesinin yanı sıra mutlaka gençleşmelidir. Türkiye’de sosyalizmin toplumsallaşmasına daha önemlisi sosyalist bir devrime önderlik edecek yeni bir devrimciler kuşağının görev üstelenme zamanı gelmiştir.

Devrim iddiasını soyut bir iddia olmaktan çıkaracak olan, düzeni bir bütün olarak parçalama, toplumu ve insanı dönüştürme iddiasıyla desteklenmesidir. Dolayısıyla, koşulların mükemmel olduğu anı bekleyip, ondan sonra devrimcilik yapma beklentisini bir kenara bırakmak gerekiyor. Zira dünya tarihinde o büyüğü ana kadar bekleyip kazanan, gerektiğinde *bedel ödemekten çekinip zafere ulaşabilen tek bir örnek yoktur.*

Güncel siyasette pozisyon almak, özne olmak esas bu nedenle önemlidir.

Son olarak "Topyekün Devrimleşme" kapsamında ideolojik mücadelenin önemli bir başlığına değinmek durumundayız.

İdeolojik mücadele dediğimizde zaman ve coğrafya faktörlerinden bağımsız ele alınmayacak bir alandan söz etmek gerekir. Bu açıdan gündemimizde bir de Türkiyelileşme başlığının olduğunu atlamayalım. Türkiye solu, yine 12 Eylül ile birlikte sistematik olarak ülkesine yabancılaştırılmıştır. Kurtuluş Savaşı yıllarından bu yana sermaye sınıfının sistematik olarak komünistleri dış mihrak kapsamına sokmak için çabaladığını biliyoruz. Ancak 12 Eylül sonrası, mültecilik (bunun bir yan ürünü de hatta garip bir Avrupacılık özentisi) gibi yeni parametrelerin devreye girmesiyle birlikte, ortalama Türkiye solcusu için ülkesi sadece *"bizi öldürmek isteyenlerin ülkesi"* olarak görünür hale gelmiştir. Bu ağır bir ideolojik yenilgidir.

Meriç Şenyüz, Yurt Gazetesi'nde yazdığı bir yazıda konuyu son derece sağlıklı biçimde ele almıştı, maalesef biraz kısaltarak aktarmak durumundayım...

"Peki, 1 Mayıs 1977 katliamının ardından "Burası bizim yurdumuz değil ki, burası bizi öldürmek isteyenlerin yurdu!" diyen Tezer Özlü haksız mıydı? Nasıl olsun ki? Umudun mavi tulumunu giyip dünyanın en güzel şarkılarını beraberce söylemek isteyen işçilerin üzerine ölüm yağdırılan bir yer nasıl bizim yurdumuz olabilir? Yüreklere insanlığın ortak kurtuluşu için atan yedi üniversiteli genç, Bahçelievler'de bir öğrenci evinde, tellerle boğazlanıyorsa ve onları boğanlar kahraman kabul ediliyorsa, üzerinde bunların yaşandığı toprak parçasına, 'ülkem', 'yurdum', 'vatanım' denir mi hiç?

(...)

"Bütün bunlar bizi yurdumuzdan koparmak için yapıldı zaten, 12 Eylül'de işkencelerin ayyıldızlı bayrak ya da Atatürk resmi altında yapılması da, zorla İstiklal Marşı söyletmek de, parmaklıklar

ardında zorla verilen o Atatürkçülük dersleri de tesadüf değildi. Bizi bu ülkenin değerlerinden, halkından koparmak bizi bu topraklara yabancılaştırmak istediler.

(...)

Tartışmayı 'teori(nin) kurşuni(liğinden) yaşam ağacı(nın) yemyeşil'ine çektiğimizde gerçeklikle buluşuruz. Orada vatanın diyalektiği çıkar karşımıza... O diyalektikte 'yaşamış sayılmaz zaten yurdu için ölmesini bilmeyen' diyen Nazım da haklıdır, 'burası onların ülkesi' diyen Tezer Özlü de...

(...)

Hele ki kavramlarla öznelere ilişkisi sürekli bir akış, bir oluş halindedir. Demek ki adına yurttaş denen özneye, adına 'vatan', 'yurt', 'memleket', 'ülke' denen kavram arasındaki ilişki de diyalektik bir ilişkidir.

Bu diyalektik ilişkiyi en iyi Türk şiirinin büyük ustası Nazım'ın şiirlerinde buluruz. Eğer vatan, yurt emperyalizme karşı direnmekse, 'Yaşamış sayılmaz zaten yurdu için ölmeyen'.. Eğer vatan şose boylarında gebermekse açıktan o zaman 'Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ!'

Daha net pratik-politik ifadesi aranırsa bu diyalektiğin, Grup Yorum'un Sibel Yalçın Destanı'ndadır mesela... 'Barikatın ardı vatandır!' denir o destanda. Tam da budur! Hatta denebilir ki, 'vatan üzerinde barikat varsa vatandır!'

İşte 2013 Haziranı, o barikatı bütün vatan sathına koymanın adıdır. Haziran'da bu ülke bizleri öldürenlerin değil bizim ülkemiz olmuştur. Bu yüzden Duman'ın Haziran'la özdeşleşen şarkısı "Eyvallah"ta önemli hatırlatma vardır: Unutmayın vatan bizim!¹²

Eğer bu ülkede ve bu ülkenin insanlarıyla kurulacak bir iktidara talipsek, solun ülkemiz ile ilişkisinin yeniden tanımlanması da zorunlu görevlerimizden birisi, mücadelemizin konusudur.

Başka bir yerde değil de ülkemizde, başka insanlarla değil de bu ülkenin insanlarıyla kurulacak bir iktidara talipsek, solun kendi ülkesiyle ilişkisinin yeniden tanımlanması da mücadelemizin konusudur. Sol, kuşkusuz enternasyonalist kimliğimize sahip çıkarak, hatta onun lâfzî bir kimlik olmanın ötesine geçmesini sağlayacak bir biçimde Türkiyelileşmeli, Türkiyeli bir mücadele hattı ve örgütlenmeyi hedeflemelidir.

12

Meriç Şenyüz, "Unutmayın vatan bizim!": <http://yurtgazetesi.com.tr/m/?i-d=8034&t=makale>

b- Örgütlü Siyaset

Statükoculuktan kopuşun önemli uğraklarından birisi, devrimci örgütün varlık sebebinin şimdi ile sosyalist iktidar hedefi arasındaki mesafeyi kısaltmak, açığı daraltmak olduğunu bilince çıkarılmasıdır. Devrimci siyaset tam da budur.

Örneğin, “Tüm yaşadıklarımızın sorumlusu kapitalizmdir, tüm dertlerimizin çözümü sosyalizmedir” gibi cümleler her gün yeniden doğrulanırken aynı zamanda dünyanın her yerinde geçerlidir. Bilimsel, tarihsel, ideolojik ve teorik olarak son derece doğrudur üstelik aklı başında tek bir insan bile buna karşı çıkamaz.

Bundan daha özlü, daha değerli bir analiz yapılamaz. Peki, bir adım ötesi?

Sadece bununla sınırlı kaldığımızda doğruları söylemiş oluruz, kesinlikle hep haklı çıkarız, ancak bir arpa boyu yol ilerleyemeyiz. Daha kötüsü hatta trajik olanı burada kaldığımız sürece kapitalizm hep kazanır ve bu kutsal doğrumuz da geçerliliğini hep korur!

Temel sorun şu; örgüt, siyaset, strateji ve taktik dediğimiz şeyler, bu mutlak doğrunun yeni insanlarca benimsenmesini, “sıradan insan”larının siyasallaşarak, örgütlenerek, özneleşerek sürece müdahale etmesini konu alır.

Türkiye’de içinden geçtiğimiz günlerde hala sosyalist (devrimci) siyasetin, sosyalist (devrimci) kimliği propaganda etmekte olduğunu sananlar var. Bunun bile önemli olduğu dönemler yaşadığımız doğrudur, ancak artık komünist, sosyalizm, sosyalist iktidar, sosyalist devrim sadece kartvizitlere yazılacak sıfatlar olarak kaldığında bir anlam taşımıyor. Devrimci veya sosyalist siyaseti, sadece devrimciliğin veya sosyalistliğin propaganda edildiği bir siyaset-sizlikle örtmeye çalışma dönemi kesin olarak kapanmalıdır.

Devrimcilik gündelik siyasete mahkumiyet olmadığı gibi hamasi sözler söyleme sanatı da değildir. Devrimciliğin belirleyeni değiştirme, dönüştürmedir. Bu unutulduğunda, en devrimci iddialarla yola çıkan örgütlerin bile siyasal örgüt vasfını yitirerek siyaset dışı konuşulan arkadaş topluluklarına dönüşmesi trajik sonucu kaçınılmaz olur. İtiraf etmek gerekir ki Türkiye bugün siysetsiz örgütler ülkesi haline gelmiştir.

Herhangi bir politik iddia taşıyan örgütün, esas olarak “kendisi için” örgüt haline gelmeye başlaması siyasal üretimin tükenişidir. Şöyle düşünebiliriz, bir canlıyı oksijensiz bir ortama bıraksanız, hemen tepki verir ve en azından gücü tükenene kadar oradan

kurtulmaya çalışır. Oysa beyne giden oksijeni an an azaltarak kapalı bir ortamda tuttuğunuz canlı yavaş yavaş ve farkında olmadan ölüme doğru sürüklenip, sonunda can verir. Siyasetsiz kapalı bir dünya içinde kalan devrimcinin, devrimciliğinin tükenişi buna benzetilebilir.

“Siyasetsiz örgütçülük” gerçek mücadeleden kaçanların toplandığı yerde sahnelenen bir oyundan ibarettir. Bundan daha da kötüsü, örgütün birisi veya birileri tarafından salt “kendileri için” örgüt haline getirilmesidir ve bu hal aslında dipsiz bir kuyuda debelenmekten başka bir şey değildir.

Tarihsel açıdan önemli olduğunu düşündüğümüz bir parantez ile devam edelim. Türkiye solunun bugün ile kimi benzerlikler taşıyan tartışmalar yaşadığı 60’lı yılları Türkiye sol tarihi açısından bir “kahramanlıklar çağı” olarak adlandırmak yanlış olmaz. Bu vurgu iki açıdan önemlidir. Birincisi, bugün daha ziyade Mahirler ve Denizlerle anılan devrimci adım pek çok açıdan önemli ve küçümsenemez bir çıkıştır. Öte yandan bu pratiğin sınıfsız ve bizim konumuz açısından daha önemlisi partisiz bir çıkış olduğunu söyleyen değerlendirmeleri de görmezden gelemeyiz.

Bugün ihtiyaç duyduğumuz devrimleşme, gerçek anlamıyla politik ve mutlaka (işçi sınıfının öncü örgütü anlamında) partili olmalıdır.

Siyasetsiz örgütçülük dedik bunun bir de karşı kutbu var tabii...

Daha önce İleri Haber’de yayınlanmış bir yazıda bu konuyu ele almıştık, oradan aktaralım.

“Siyaseti zaman zaman satranca benzetirler, örgütsüz siyasetçileri de satranç oyuncusuna benzetebiliriz.

İlk söylenmesi gereken kesinlikle keyifli bir uğraş olduğudur!

Kendiniz dışarıdasınız, sırtınızda yumurta küfesi yok, herhangi bir risk almıyorsunuz, öte yandan sürekli kafanızın içinde oyunlar kuruyor, olmazsa yeniden kuruyor, sonra bozuyorsunuz.

Bu tarz siyasetçiler genelde kendilerini de bir nevi üst-akıl olarak gördüğünden olsa gerek, sürekli büyük güçlerin planlarını en iyi okuyan, hiç oyuna gelmeyen, her şeyi her zaman en doğru biçimde gören üstün siyasetçilerdir.

Bu bakışa göre siyaset emek isteyen teorik temelli bir eylemden ziyade, etkili olabilme sanatıdır. Bazen söz, bazen yazı, bazen şık bir eylem ile kendini ifade etmek yeterlidir.

Meselenin esası sadece görünür olmaktır, gerçek ve somut sonuçları olacak mücadelelerden ziyade akıl, fikir sergilemektir önemli olan. Eğer ortada, görüntü veya poz verecek bir alet, kendini (veya aklını!) gösterebileceği önemli birileri yoksa zaman harcanmasına da gerek yoktur.

Güncel gelişmeler karşısında, müdahale arayışında olmaya, ortaya çıkan olanaklardan faydalanarak uzun soluklu kazanımlar elde etmek için çaba harcamaya ne gerek var?

Kendilerini çok önemli gördüklerinden olsa gerek kendilerinden başka kimseye değer vermezler, hatta insan sevmezler. İnsanlar, örgütler siyasette kullanılacak basit figürlerdir ve siyasal analizin bir konusu olmanın ötesinde anlam taşımazlar.

Matematik bir denklem kesinliği ile ifade edelim, örgüte, örgütlü mücadeleye verilen değer azaldıkça ülkeyi ve dünyayı dönüştürme mücadelesinin başarı ihtimali de azalır, siyasal mücadelenin dışına düşme olasılığı ise kesin olarak artar.

Daha önce milyonlarca kez söylendiği gibi, eşitlik ve özgürlük kavgası ancak örgütle süreklilik kazanabilen ve zafere ulaşabilen bir politik kavgadır. Örgütlü güçlerin siyasetten, siyasal unsurların örgütlenmekten uzak duruşunun tek gerçek sonucu hareketsizliktir.”

Tarif etmeye çalıştığımızın bir başka arızalı eğilim olduğu sanırım anlaşılmıştır. Hangisi bir diğerine tepki olarak, karşıtlık olarak ortaya çıkmıştır kestirmek gerçekten zor ama siyasetsiz örgütlerimiz gibi örgütsüz siyaset alanımızın da epey kalabalık olduğunu kabul etmeliyiz. Aynı yazıdan bu kez bizim tutumumuzu özetleyen bir bölüm ile devam edelim.

“Türkiye’de bugün en fazla ihtiyaç duyduğumuz şey, başta devrimci kadrolar ve örgütlü bireyler olmak üzere Türkiye emekçi halkının mümkün olan en geniş kesimlerini örgütlü siyasetin parçası haline getirmektir.

(...) Çulhaoğlu 60’lar ile günümüz arasında bağlanma kerteleri açısından bir mukayese yapmıştı. Bağlanmanın, toplumsal, siyasal ve örgütsel olarak üç aşamasından söz etmiş, 60’lı yıllarda bu üçü arasındaki mesafenin görece kısa olduğunu vurgulamıştı. Günümüzde ise toplumsal bağlanma mertesinde sorun daha az iken, bunun politik ve örgütsel bağlanmaya doğru gittikçe daralıp, zorlaşan bir seyir izlemesi önemlidir.

Sol açısından belirli olanakların biriktiği bir dönemden söz ediyor- sak, toplumsal bağlanma kertesine görece kolay varılıyor olması önemli. Bunun politik ve giderek örgütsel bağlanmaya dönüşümü için, süreklilik kazanmış bir örgütsel çalışmaya ve devrimci fikir üretimine ihtiyaç duyduğumuzu saptamak gerekir.

(...)

Örgütsüz siyasetin ve siyasetsiz örgütün etkisizleştiği yerde örgüt- lü siyaset, işçi sınıfı, yoksullar ve daha genel olarak halk için haya- tı, ülkeyi ve dünyayı dönüştürmenin tek yolu olarak beliriyor.”¹³

Türkiye'nin ve solun geleceği bu ihtiyacın hayatla buluşmasına bağlıdır.

Sol, kendi içine değil dışa doğru, karşı-devrimin alanını daraltacak tartışma eksenlerinden güç toplamalıdır. Bu açıdan temel gündemimiz AKP somutluğunda sermaye sınıfına karşı etkin mücade- ledir. Tezlerin-iddiaların yaşamın, kitlesel mücadelelerin içinde sınıandığı süreç, tartışmayı, gerekiyorsa taraflaşmayı sağlıklı bir eksene oturtmanın biricik yoludur.

Türkiye solu, geride kalan dönemde, çeşitli zaafılar, eksiklikler veya başarısızlıklar sonucunda, güçlü bir sosyalist toplumsal-si- yasal odak yaratamamış durumda. Bunun, AKP rejiminin elini kuvvetlendiren faktörlerden birisi olduğu da açık. Önümüzdeki dönemin en acil görevlerinden birisi bu eksikleri kapatmak olma- lı. Yapılması gereken, büyük olanaklar sunan günümüz nesnel- liğine mümkün olan en etkili yanıtı üretmek için cesur olup, ileri atılmaktır. Bir siyaset yasasıdır, olanak varsa elbette risk de vardır. İlle önlem almamız deniliyorsa yapılması gereken siyasal akli ce- saretle, cesareti örgütlülükle birleştirmek, örgütlülüğü de emekçi halkla buluşturaktır.

Birkaç küçük not düşerek bu bölümü de kapatalım.

Sosyalist siyaset çoğu zaman yanlış algılandığı gibi, toplumun bü- yük çoğunluğunun gündemine giren konuları burjuva siyaseti di- yerek önemsememek değildir. Yine sosyalist siyaset, sosyalizmin veya sosyalizmin güncel gelişmelere dair değerlendirmesinin işçi- lere, işçi sınıfına aktarılmasından ibaret bir faaliyet olarak görüle- mez. Devrimci siyaset, ülkede yaşanan tüm gerçek tartışmalarda taraf olmak zorundadır. Topluma, işçi sınıfı adına ve işçi sınıfının çıkarlarını merkeze alarak seslenilir ve esas olarak da toplumu işçi sınıfı lehine ikiye bölmeyi amaçlar.

13 Erkan Baş, “Örgüt, siyaset, örgütlü siyaset”: <http://ilerihaber.org/yazarlar/erkan-bas/orgut-siyaset-orgutlu-siyaset/1207/>

Türkiye solunda siyasal başlıklar tartışılırken çok alışık olduğumuz bir tarz hemen kendisini gösterir.

“X diyorum ama elbette Y demiyorum”, “A diyoruz ammaaa tabii ki B boyutunu bir an olsun unutmuyoruz”, “evet de demiyorum hayır da demiyorum”, “hem evet diyorum hem hayır diyorum”.

Daha fazla uzatmayayım, hepimiz bu tarzı yakından tanıyoruz. Bu ve benzeri tavırlar alınmak zorunda olunan dönemler olabilir. Ancak bunun bir zorunluluk olduğunu ve devrimci öznenin başka bir şey diyemediği için böyle bir tavır alması gerektiğini kabul etmek koşuluyla...

Bunu kalıcılaştırıp bir siyaset tarzı haline getirirseniz, siyasetinizin temelini oluşturan işçi sınıfını örgütlemek iddiasında bir adım bile yol alamazsınız. Zira şimdiye kadar sayısız örnekte gördüğümüz üzere emekçi halkımızın buna verdiği/vereceği cevap çok nettir. Önce “çok iyi söylemişsiniz, çok doğru söylemişsiniz” derler, sonra kendi ama’sını eklerler: “... ama ne dediğinizi tam anlamadım!”

Anlamayacaktır, çünkü solun bu tarzında ortaya konan alternatifinin, çoğu zaman o an için gerçek ve somut bir karşılığı yoktur.

Marx’ın dediği gibi, “yadsıma, ortaya bir gelişme çıkararak hareketler”. Yani, eğer sizin “o da değil, bu da değil” tutumunuz, geniş kitleleri başka seçeneğe yönlendirebiliyorsa, ortaya bir gelişme çıkarabiliyorsa anlamlıdır. Bu olmuyorsa “oynamayacağım, oynamayacağım” diyen mızıkçı çocuklar kadar ilgi görürsünüz.

Şöyle bitirelim, devrimci özne sadece işçileri, yoksulları örgütleyerek devrim yapamaz.

Böyle söylendiğinde kulak tırmaladığımı, hatta bu cümlemin eğreti durduğunu da kabul ediyorum ancak gerçek bu.

Türkiye’de sol uzunca bir süredir esas olarak kendisini egemen sınıf içindeki çatlaklarda konumlandıran, halkın, emekçilerin içinde gerçek bir güç, gerçek bir örgütlenme arayışında olmayan kesimlerce temsil edildiği için pek çok devrimcinin bu siyaset tarzından bıktığını da biliyorum. Yine de bugün, siyasal mücadelenin bu yanının unutulmaması gerekiyor. En önemli referansımız da Lenin’dir. Bilindiği üzere Lenin, bir sosyalist devrim için üç koşul sıralamıştı; yönetenlerin eskisi gibi yönetemediği, yönetilenlerin eskisi gibi yönetilmek istemediği ve devrimci bir öznenin olduğu üç koşul...

Buradaki konumuz, Lenin'in yönetenlerin eskisi gibi yönetemesi diye özetlediği noktadır.

Şöyle düşünelim, AKP, ABD'nin, AB'nin ve bilumum emperyalist odağın tam desteğini arkasına aldığında, Türkiye'deki tüm sermaye grupları tam destek sunduğunda örneğin tüm tarikatlar, cemaatler tam boy arkasına dizildiğinde iktidarı devirmek imkansız olmasa bile çok zor değil midir?

Özetle, tüm hesaplarını egemenler arasındaki çelişkiye bağlayan ve sadece oradaki gelişmelerde taraf olarak özne olduğunu sanan siyaset tarzı bizden uzak olsun. Fakat, çözülmeyi, çelişkileri önemsememiz ve sınıfın bağımsız hattının korunması koşuluyla, mümkünse müdahale edip çatlakları derinleştirmenin görev olduğu da unutulmasın.

Çünkü; düzen içi siyasal gelişmelere işçi sınıfının güncel çıkarları ile tarihsel çıkarları arasındaki bağı kurarak müdahil olamazsak, emekçi halkı düzen dışı bir politik özne haline getirmek, politik bir odak olmak da mümkün değildir.

c- Öncülük

Yeni bir durum değil, bu topraklarda siyasette öncülüğün her zaman özel bir yeri oldu. Geçmişte, öncülük konusunu, Türkiye'de çok uzun süredir kendiliğinden ve kitlesel mücadele deneyimlerinin olmamasına bağlar ve bu tespit üzerinden tartıştık. Haziran Direnişi ile dünyada eşine çok az rastlanan kitlesellikte ve esas olarak kendiliğinden bir ayaklanma yaşadktan sonra ise öncülüğün ne kadar önemli olduğunu bu defa başka bir biçimde deneyimleme şansımız oldu. Haziran'da ve belki de çok daha fazla Haziran'dan bugüne gerçek bir öncülüğün ne kadar önemli bir ihtiyaç olduğunu çok daha fazla hissediyoruz.

Sözünü ettiğimiz direnişe (ayaklanmaya) resmi rakamlara göre ülkenin aktif nüfusunun en az dörtte birini oluşturan milyonlarca insan dahil oldu, ancak sonuç itibariyle hedefine ulaşamadı. Pek çok açıdan tartışmaya devam ediyoruz ama ne kadar tartışsak tartışalım şu net sonuç değişmeyecek; milyonlarca insan harekete geçse bile öncüsüz-programsız bir hareket hedefe ulaşamıyor.

Tam olarak bu nedenle, gerçek bir öncülüğün ne anlama geldiğini, nasıl yerine getirileceğini geçmişe göre şimdi daha fazla tartışmamız gerekiyor.

Haziran Direnişini hepimiz için aynı zamanda bir okul olarak da görülebilir ve öncülük üzerine yürütülecek tartışmaları, Türkiye solunun bir bütün olarak Haziran Direnişini okulundaki öncülük dersinden sınıfta kaldığını kabul ederek sürdürmek zorundayız.

Meselemiz sadece direniş günlerinde pratik olarak ne yapıp ne yapılmadığı değil. O günlerde ortaya konan pratik, doğal olarak güne kadar biriktirilmiş olanın bir yansımasıydı. Sonrası için de maalesef daha fazlasını söyleyemiyoruz.

Konu buraya geldiği için, meselenin pratik boyutuna dair bir not düşmeyi sorumluluk olarak görüyorum. Türkiye’de solun ağırlıklı bir bölümü genellikle kitle çizgisinde bir eylem hattını savunur. Eylemlerde şiddet vb. üzerine tartışmalarda sağ veya pasifist tarzın savunucularının en temel gerekçelerinden birisi kitlelerin mevcut durumu, “ileri eylem” biçimlerine hazır olmamasıdır. Bu hat, sağcı ve pasifist yorumlarla ele alınıp, geri çizgilere mahkumiyete veya eylemsizliğe doğru çekilebilse de, örneğin bu satırların yazarı da pek çok devrimci gibi “öncü savaşı”nı değil kitle mücadelesini benimsemekte, bugün bunun doğru olduğunu savunmaktadır.

Ancak çok ilginçtir, Gezi Direnişisi sırasında forumlara sunulan neredeyse tüm tartışmalarda örgütlü güçlerin önemli bir bölümünün ilk refleksleri “kitle”nin gerisinde tutum almayı gündeme getirmek biçiminde oldu. “Kitle” öncülerinden daha ileri, daha militan, daha cesur tutum almış, sola düşen genellikle akıllı-sorumlu davranmaya çağırarak olmuştur. Türkiye solunun pek çok öznenin ve hatta tek tek devrimci bireylerin normal zamanlarda sıkça gördüğümüz öne çıkışı, cesareti, cüreti Haziran Direnişisi’nde ortalamanın üzerinde, ilerisinde değil gerisinde kalmıştır.

Bu bahsi, somut bir veriyi, direniş günlerinden bir gözlemimi paylaşmak için yazdığımı da ekleyerek kapatıyorum.

Öncülük meselesinin en önemli kısmı aslında daha önceki ara bölümlerde değindiğimiz iki başlık ile ilgili. Devrimleşme ve örgütlü siyasal mücadele pratiğinin birleştirecek noktayı öncülük olarak tanımlayabiliriz. Çok daha basit biçimde emekçi kitlelerin isyana, ihtilale ve iktidara taşınması olarak da...

Öncülük iddiasının gerçeğe evrilmesi anlık, sadece hareketin, ayaklanma anında verilen tepkilerle sınırlı değil. Gerçek bir öncülüğün oluşumu ancak uzun soluklu ve derinlikli bir çalışmanın sonucu olabilir.

Kuşkusuz devrimci, komünist bir örgüt öncülük iddiası ile yola çıkar. Ancak öncülüğün soyut bir iddia olarak taşınması kadar, gündelik siyasal faaliyet içerisinde her geçen gün geliştirilmesi gereken bir nitelik olmasının üzerinden atlanmamalıdır.

Genellikle kolay yoldan reformizm olarak damgalanan somut-güncel hedefler etrafında örülecek mücadele pratiklerini bir de bu açıdan değerlendirmek gerekir. Bir mücadelenin sonunda kazanım elde etmeyi başaran bir hareketi inşa etmek veya kendiliğinden gelişen bir mücadelenin kazanım elde etmesini sağlayacak müdahalelerde bulunmak, bunu başaran devrimci özne için öncülük iddiasının yaşama geçmeye başlaması olarak da görülebilir.

AKP iktidarı döneminde toplumsal alanda yayılan gericiliğe karşı verilecek mücadelenin kararlılık, militanlık, direnme inadı gibi özelliklerinin yanına emekçilerin, yoksulların dayanışmasını örgütlemek gibi görece uzun vadeli bir faaliyete de ihtiyaç duyduğunu daha önce söylemiştik. Bunun da öncülük kapsamında ele alınması gereken bir görev olduğunun farkına varmak önemlidir. Öncünün varlığının bir güvence anlamına gelmesi, öncülüğünü üstlenmeye aday olduğu toplumsallığın güvenini kazanması son derece önemli eşiklerdir.

Bu eksen de devam edecek olursak, öncülüğün kuşkusuz, siyasal-ideolojik-örgütsel bütünlüğü olan bir iddia olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, öncülüğün 'kainatın bütün sırlarına varmış bir topluluğun yeri, zamanı geldiğinde kendi dışında, onun sözünü bekleyen milyonlara bu gerçekleri aktarması' biçiminde algılanabildiğini, Türkiye'de solun geçmiş deneyimlerinden biliyoruz.

Oysa öncülük gerektiğinde öğrenme sürecinde de önde olmayı gerektirir. Öncülük her şeyi bilmek değil aksine bilmediklerini önceden sezip, öğrenme sürecinde de öncü olabilmektir. Tekrar olacak ama öncülük tek taraflı bir müdahale değildir ve esasen böyle bir müdahale bilimsel olarak mümkün de değil. Her temas mutlaka karşılıklı bir etkileşimdir, etkileşim yoksa temas, temas yoksa öncülük yoktur.

Buradaki en önemli noktalardan birisi anın kavgasını tarihe, yerel mücadeleyi ulusal hatta uluslararası mücadeleye bağlama yeteneği geliştirilmesidir. Öncülük biraz da bu konudaki maharette gizlidir. Bize göre öncülük esas olarak net bir iktidar perspektifine sahip olmakla gerçek karşılığını bulan bir sıfattır. Nesnelliğe nesnelşerek müdahale edilemeyeceğinin bilince çıkartılması ve her hal ve şartta özne olma iddiasıyla hareket etmektir.

Bu açıdan da AKP'nin önemli bir şans olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'de sermaye iktidarının sonunu getirmeye odaklanmış bir siyasal hareketin somut hedefi AKP-Saray iktidarı olmak zorundadır, ancak AKP öyle bir Türkiye yaratmıştır ki, bugün AKP ile karşı karşıya gelinmeyen en küçük bir toplumsal mücadele alanı kalmamıştır.

Bugün Türkiye'de hangi somut sorunla ilgili halkın çıkarları lehine bir tutum örgütlemeye çalışırsanız çalışın istemeseniz bile doğrudan AKP iktidarı ile bir hesaplaşmaya girmek zorundasınız.

Öncünün ayırt edici önemli bir özelliği çağımızda işçi sınıfı iktidarı hedefi olarak somutlayabileceğimiz bir iktidar perspektifine sahip olmasıdır.

Solun yıllar boyunca iktidar stratejisi tartışmaları yaptığını biliyoruz. Türkiye solunun bizim de içinden geldiğimiz kolunun, sola dair eleştirel değerlendirmesinin merkezi noktalarından birisi, solun bir iktidar perspektifine sahip olmamasıdır. Bugün, aradan geçen bunca zamana rağmen bu eksiğin kapatılmadığını, aksine, genel olarak solun, sosyalist iktidar sorunuyla arasının geçmişe göre çok daha fazla açıldığını söyleyebiliriz.

Bu önemlidir. Devrimci bir özneyi herhangi bir muhalefet gücünden ayıran temel özelliklerden birisi içinde bulunduğumuz durumla, şimdiki zamanla, işçi sınıfı iktidarı arasındaki bağı kurabilmesidir.

Güncel görevlerin devrimci bir içerikle üstlenilmesi ve altından kalkılabilmesi için bu bağın kurulabilmesi şarttır.

İktidar hedefi olmayan bir muhalefet devrimci olamaz.

Öncülük ve iktidar dedikten sonra bir kez daha Lenin'in adını anmadan devam etmeyelim. Yeni bir çağ açılışı anlamına gelen işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesiyle sonuçlanmış bir siyasal mücadele döneminin en önemli isimlerinden birisi olmasının yanı sıra, öncülük ve daha özel olarak öncü örgütlenme tartışmasında, Lenin'in ve Bolşevik Parti'nin özel bir yeri olduğu açık. Lenin'i biraz da bugünün Türkiye'sinin dinamikleri ve verileriyle okumaya-anlamaya çalışmak son derece önemli.

Örneğin Lenin'in pratiğine dair yüzeysel bir inceleme yaptığımızda kabaca ve kolay bir değerlendirmeyi tercih ederek, onun "kendiliğinden hareket" düşmanı olduğu fikrine ulaşmanız mümkün. Oysa ne Lenin ne de herhangi bir devrimcinin kendiliğinden hareketlere

düşmanca yaklaşması söz konusu olamaz. Bizim düşmanlığımız kendiliğinden hareketlerin kutsanmasına, her şey sayılmasına ve bu süreçte öncü örgütlenmelerin rolünün yok sayılmasınadır. Tam tersine öncülük edebileceğimiz birtakım hareketlerin varlığından heyecan kadar sorumluluk duymak ve kendi öncülüğümüzü bu tür süreçlerde sınamak, geliştirmek durumundayız.

Bugün insanlığı içinde bulunduğu karanlık çağdan çıkaracak öncü güç işçi sınıfıdır. Bu nedenle öncüleştireme tartışmasının en önemli boyutlarından birisi işçi sınıfının politik bir özne olarak siyaset sahnesinde etkin bir güç olarak konumlanması olduğunu da eklemek gerekiyor. Öncü örgüt ve işçi sınıfı ilişkisi başlı başına bir çalışma konusu olmakla beraber şimdilik daha önce yazdığımız ve önemli olduğunu düşündüğümüz bir hatırlatma ile yetinelim.

“Türkiye’de solun en başa yazılması gereken sorunlarından birisinin işçi sınıfı merkezli bir siyasal ve örgütsel çalışmanın eksikliği olduğunu saptamak durumundayız. Sözü ettiğimiz şey, memleketin tüm önemli politik gündemlerinde işçi sınıfının sözünü toplumun tümüne taşımaktır. Bunun sadece bir söz olmanın ötesine geçmesi için de sosyalist hareketin işçi sınıfı içerisinde sistematik ve süreklileşmiş bir siyasal-örgütsel çalışmaya odaklanması bir zorunluluk.

Sadece örnek olsun diye yazıyorum. Bilimsel bir doğrudur, komünist partilerin içinde sınıf ayrımı yoktur, komünist militan hangi sınıftan gelirse gelsin işçi sınıfının iktidar mücadelesinin bir nefesidir. Ancak bu bilimsel doğru, sadece bir devrimci komünist partinin üyeleri arasında işçi sınıfı kökenli olanların azınlıkta kalmasını açıklamak için kullanılamaz. Devrimci özne aynı bilimsel doğruyu “bizim işçi kökenli olmayan üyelerimiz de var” demek için kullanmak zorunda kalacağı bir örgütsel birikimi hedeflemeli, partinin omurgasını doğrudan sınıf içinden gelen ve sınıf içinde çalışmaya devam eden devrimciler oluşturmalıdır.

İşçi sınıfı merkezli ve işçi sınıfı tabanlı bir devrimci komünist faaliyet Türkiye’de siyasetin mevcut statükosunu kırmanın tek olmasa bile en önemli yoludur.

Gerçek bir devrimci siyasal mücadelenin sürdürülmesi ve sınıfın barındırdığı gücü ortaya çıkarmanın tek yolu, siyasal iddiaları, teorik tezleri siyasal pratik içinde yaşatmaktır.

Bugün en çok gereksinim duyduğumuz şey budur.”¹⁴

14 Erkan Baş, “1 Mayıs vesilesiyle bir çağrı”: <http://ilerihaber.org/yazarlar/erkan-bas/1-mayis-vesilesiyle-bir-cagri/1124/>

Sonuç yerine...

Bugün devrimci iddia taşıyan öznelere önündeki en önemli görevlerden birisi AKP-Saray çetesinin her istediğini yapamayacağını göstermektir. İktidar iddiası taşıyan, iktidar alternatifi olduğunu iddia eden tüm güçler için sınanma noktası budur.

AKP'nin yenilebileceğinin anlatılması yetmez, gösterilmesi gerekir.

Devrimcilik, tam da böyle zamanlarda, toplumun geniş kesimleri yorulduğu, yılgınlığa kapıldığı zamanlarda, ileri atılıp öne çıkmaktır.

AKP karşısında tereddütsüz bir karşı duruş sergileyen geniş toplumsal kesimlerin yaralanmış özgüvenlerini yeniden kazanması için hemen harekete geçilmeli, sokakta, mahallede, işyerinde, okulda ve mutlaka ülke çapında gündeme gelen tüm kritik başlıklarda AKP'nin adımları engellenmeli, engellenebileceği gösterilmelidir.

Özetin özeti diyelim, AKP'yi yenecek milyonların yeniden sahaya inmesi için devrimcilerin daha fazla sorumluluk üstlenmesi gereken, bir kez daha bir adım ileri çıkmamız gereken bir dönemden geçiyoruz.

Türkiye solu içinden geçtiğimiz sürecin sunduğu görevleri bir olanak olarak görmek zorunda. Pratik, siyasi ve ideolojik düzlemleri kapsayan topyekûn bir devrimcileşme hamlesiyle, gerçek bir politik aktör olarak siyaset alanında sosyalizmi güçlü bir seçenek haline getirmek üzere öncülük iddiasını kuvveden fiile çıkacak sağlam adımlarla yürüyüşünü yeni bir evreye taşımalıdır.

Çağrımız, yeni bir öncülük tarzı için geçmişin örgütsel ve politik süreçlerinin devrimci değerlendirmesi ışığında hakim statükocu anlayıştan kopuş çağrısıdır. Bu kopuş Marksizm'in devrimci özünü kuşanarak, militan bir sosyalist devrimci hattın yeniden inşasının başlangıcıdır.

Bu adımların atılması her şeyden önce yeni-geç kuvvetlerin sosyalizm mücadelesinin kalıcı kadroları olarak kazanılmasını sağlayacak ve devrimci komünist kadrolaşma hamlesiyle Türkiye solunda yeni bir dönemin açılışı anlamına gelecektir. Kuşkusuz bu önemli görev tek başına bir öznenin kendi etrafında, başka devrimci komünist güçlerden yalıtık biçimde hayata geçirilemez. Bu doğrultuda süreklileşen ve sistematik bir hal alan bir yürüyüş, farklı geçmiş deneyim ve birikimleri buluşturabilecek ortak mücadele zeminlerinin doğmasına, var olanların güçlenmesine de vesile olacaktır.

10 Ekim Rejimi'yle hesaplaşma

DOĞAN ERGÜN

Bu yazı Reyhanlı'dan Diyarbakır'a, Suruç'tan Ankara'ya, AKP iktidarının katliamlarında yaşamlarını yitiren yurttaşlarımıza ithaf edilmiştir. Bu kanlı rejimi yıkmak ve gelecek güzel günleri yaratmak boynumuzun borcudur.

Türkiye 10 Ekim 2015 sabahı tarihinin en büyük terör saldırılarından birini yaşadı. O gün Emek, Barış, Demokrasi Mitingi için Ankara Tren Garı önünde toplananlara yani bizlere yapılan saldırı alelade, arızı, anlık ya da tepkisel bir saldırı değildi. Bu saldırı kanlı bir rejimi sembolize eden, ona adını verebilecek bir iktidar saldırısıydı.

Bu kısa yazının yazarı, içinden geçtiğimiz süreçte Türkiye'de bir zorbalık rejiminin yürürlükte olduğu iddiasındadır. Yazıda bu rejimin, sermayenin tabiatıyla, uluslararası kapitalizmin dönemsel kriziyle, Türkiye'de egemen güçlerin karakterinin evrimleşmiş haliyle uyumlu olduğu anlatılmaktadır.

Öte yandan yine bu yazıda, bu rejimin süreklilik kazanma, on yılları bulan bir rejim olarak oturma ihtimali tartışılmakta ve bu olasılık düşük bulunmaktadır.

Yazının zayıf kısmı, Türkiye sol-sosyalist hareketinin 10 Ekim Rejimi'ne giden süreç hakkında kendisiyle yapması gereken hesaplaşma boyutudur. Başka yazılarda, başka mecralarda yapılmalı, Türkiye sosyalist hareketinin bu konuda sağlıklı bir tartışma yaşamasının yolları bulunmalıdır.

Nihayet, yazı, 10 Ekim Rejimi'nin alt edilmesini Türkiye devriminin önemli bir sorunsalı olarak görmekte ve bunun için güncel görevlere de değinmektedir.

Başlayalım...

Kökler

1. Sermayenin küresel krizi otoriterlik istiyor

Yeni bir durumla karşı karşıyayız.

Bir yeni süreçte, bir yeni devinimde, bir altüst oluşta, ezberlerin sorgulanması gereken bir geçitteyiz.

Ülkemize özgü bir durum olmadığı da açık. Küresel ölçekli bir durumdan bahsedilebilir ve en çok 1900'lerin ilk çeyreğini andırıyor.

David Harvey, bu küresel sorundan, "kapitalizmin ekonomik motorunun büyük zorluklarla karşı karşıya olması" olarak söz ediyor. Bugün yaşadıklarımızda, 1980'lerden itibaren hızlandırılan finansal küreselleşmenin krediye doymasının ve kuralsızlaşmanın altını çiziyor. Harvey şöyle diyor: "Hiç kimse maddi üretime yatırım yapmak istemezse kapitalizm tamamen farklı bir tür krize doğru yelken açar."¹

ABD'nin eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger ise büyük bir kaos döneminde olduğumuzu söylüyor. Bu dönemi diğerlerinden ayıran bir özellik olduğunu, yakın döneme kadar bölgesel düzenlerin kurulu olduğu ve dünya düzeni derken bölge düzeninin anlaşıldığı yerkürede, şimdi farklı bölgelerin birbirleriyle etkileşime muhtaç olduğunu anlatıyor Kissinger.²

Kuralsızlaşma; farklı sermaye güçleri, bu güçlerin arkalarına aldıkları kurumsal yapılar arasındaki ilişkilerde yeni gerilimlere neden oluyor. Çağdaş Oklap İleri Görüş'te yayımlanan 'Orta Asya'da emperyalizmin manevra savaşları' başlıklı yazısında³ bu durumu emperyalist sistem içindeki hegemonya mücadelesinin, dinamik ve olumsuzluklara açık bir manevra savaşına dönüştüğünü yazdı.

ABD'nin hiyerarşik üstünlüğünün sorgulanmadığı, sermaye güçlerinin ortak hedefe karşı "uyumlu" birlikteliğinin sağlanabildiği uzun on yılların ardından finansal alanda yaşanan sıkışma, talep daralması, işgücü piyasasında küresel ölçekte yaşanan muazzam dengesizlikler, Orta Doğu'da yaşananlar, Rusya faktörü, yükselen Asya-Pasifik dinamiğine müdahalede yetersizlikler gibi bir dizi unsur, hiyerarşik anjajmanın giderek dağılmaya başladığını işaret ediyor.

1 David Harvey, On Yedi Çelişki ve Kapitalizmin Sonu, Sel Yayıncılık, 2015, İstanbul, sf. 10-12

2 <http://www.spiegel.de/international/world/interview-with-henry-kissinger-on-state-of-global-politics-a-1002073.html>

3 Çağdaş Oklap, "Orta Asya'da emperyalizmin manevra savaşları": <http://www.ilerihaber.org/orta-asya-da-emperyalizmin-manevra-savaslari/28435/>

Böyle dönemlerin, özelliklerini daha önce şöyle betimlemiştik:

“Bu kriz, söz konusu kategoriler içerisinde de onlarca alt başlığa ayrılabilen kapsamlı bir krizdir. Dünya kapitalist-emperyalist sisteminin birkaç yüzyıllık tarihinde böylesi krizler birkaç kez yaşanmış, sonuçları devrimci olanakları beraberinde getirmiştir. Kriz tespiti;

- Krizin emperyal güçler arasındaki ilişkilerin gerginleşmesi -yani emperyalist sistemin monoblok hareket kabiliyetinin azalması,-
- Yeni güç odaklarının şekillenmeye başlaması,
- Başta ABD olmak üzere emperyalist ülkelerin karar alıp uygulama konusunda sorunlar yaşaması,
- Bu zeminin bir sonraki denge durumuna güçlü girmek isteyen ve görece özerk hareket edebilen özneler yaratabilmesi,
- Emperyalizmin “küreselleşme” gibi, “demokrasi ve özgürlükler” gibi, “hür dünya” gibi dört başı mamur ideolojik çerçeveleri oluşturamaması vb. sonuçları beraberinde getirmesi bakımından önemlidir.”⁴

Metin Çulhaoğlu ise, bu dönemin karakterini şöyle tanımlıyor:

“(…) Dünya kapitalizmi, kendi siyasal kurumlarına ve ideolojisine yeni bir canlılık kazandırma açısından ciddi bir tıkanma içindedir. Gerçi bu kurumlara ve ideolojiye dünya ölçeğinde ciddi bir karşı çıkıştan henüz söz edilemez; ama gene de burjuvazi adına kitlesel bir mobilizasyon/angajman sağlanmasında güçlüklerle karşılaşmaktadır. Görülebildiği kadarıyla egemen sınıflar-siyaset bu güçlükler karşısında milliyetçilik ipine giderek daha fazla sarılacaktır.

(...)

“Kapitalizmin günümüzdeki uluslararası entegrasyonu (‘küreselleşme’?) bir zamanlar iddia edilenin tersine siyaseti, uluslararası ve ülke içi siyasal manevraları, denemeleri vb. daha fazla ön plana çıkarmıştır. Sermayenin çıkarları, bu sınıfı, gerek uluslararası gerekse ulusal planda siyasal aktörlerin “girişimci” özelliklerine daha fazla muhtaç hale getirmiştir.”⁵

4 Doğan Ergün, “Tarih bizi bunlarla sınyacak”: <http://ilerihaber.org/yazarlar/dogan-ergun/tarih-bizi-bunlarla-sinyacak/1453/>

5 Metin Çulhaoğlu, “Belirsizlik, olumsuzluk ve kaos”: <http://ilerihaber.org/yazarlar/metin-culhaoğlu/belirsizlik-olumsallik-ve-kaos/1721/>

Yazımızın başlığına yansıyan AKP'nin yeni rejimi, işte bu tür bir küresel rasyonele yaslanıyor. Emperyalist hiyerarşik dengenin sarsılması, oyun kurmanın zorlaşmasını ve nihayet tek tek aktörlerin serbest hareket edebilecekleri boşlukların oluşmasını sağlıyor. Kuralsızlık yani orman kanunları; otoriterleşmeyi, zorbalığı, savaşı ve çatışmayı çağırıyor.

Yukarıdaki alıntıdan devamla, kapitalizmin uluslararası entegrasyonunun boyutları düşünüldüğünde, söz konusu kriz, devlet ve siyaset mekanizmasını daha önemli hale getiriyor. Sisli-puslu ortamda sermayenin rahat hareket edebilmesi için devletin askeri-hukuki-diplomatik vb. olanakları gerekiyor ve ulus-devlete duyulan ihtiyaç artıyor.

Rusya'da Putin ve Almanya'da Merkel iktidarlarının uzun solukluluğu, ABD'de başkanlığın en önemli adaylarından birinin Donald Trump olması, Fransa'da Le Pen ırkçılığının güçlenmesi gibi örnekler, bu ortam ihmal edilerek anlaşılmaz.

Elbette her coğrafya, kendi otoriterlik tipini, kendi baskı yöntemlerini yaratır. Bu dalganın Türkiye'deki karşılığı, AKP iktidarında İslamcı-faşist bir rejim olmuştur.

Öncelikle, bu parti bir burjuva partisi/temsilcisidir. Sermaye sınıfının iktisadi ve politik sıkışmasının çoğu örnekte otoriter yönetimleri, baskıcı-faşist iktidarları göreve çağırdığı bilinmektedir. 1980 Askeri Darbesi ile İslamcı-faşist-antikomünist ideolojik kimliğin öne çıkması, sermaye sınıfının 90'lı yıllarda yaşadığı politik istikrarsızlık ve yönsüzlük, 2000'lerin başında patlayan iktisadi kriz, emperyalistlerin 80'lerin ortalarından itibaren Türkiye'ye "Yeni Osmanlı" ve "İlımlı İslamcı" bir kimlik çizme arayışları gibi faktörler bir bütün olarak AKP'yi ortaya çıkarmıştır. Bu faktörlerin bileşkesi olarak tanımlanabilecek bir partinin, sermaye sınıfının baskıcı-otoriter ihtiyaçlarını karşılamak üzere kimlik kazanması şartıdır olmamıştır.

Sermaye sınıfının güncel beklentilerine AKP kendi meşrebince karşılık vermiştir: Türkiye'ye biçilecek küresel ve bölgesel misyon, uluslararası ölçekte yaşanan iktisadi krizin etkilerini sermaye sınıfı nezdinde en aza indirgeyecek yağma politikalarının hayata geçirilmesi, sol-sosyalist yönelimi baskılayacak bir gerici ideolojik tahakküm.

2. Düzen Haziran Direnişi'ne yanıt vermeliydi

Önce şunu soralım:

"Haziran Direnişi Türkiye'de yeni bir dönem açmıştır. 12 Eylül Dönemi sona ermiştir" Bu tez yanlışlanmış mıdır?

Yanıtımız çok net: HAYIR!

İşte gerekçeleri:

Öncelikle, 12 Eylül Askeri Rejimi ve sonrasında açılan dönem, 1970'lerle birlikte uluslararası emperyalist-kapitalist sistemin geçtiği yeni aşama, bu aşamanın ihtiyaçları gözetilmeden anlaşılabilir. Neoliberal döneme geçiş ihtiyacı ile Türkiye'nin o döneme kadar getirdiği siyasal, iktisadi, ideolojik, kültürel, tarihsel, kurumsal, askeri birikim çarpışmış ve ortaya 12 Eylül Askeri Darbesi çıkmıştır.

Haziran Direnişi'nin ardından açılan süreç ve bugün bir zorbalık dönemi olduğu için katliam günüyle adlandırmayı tercih ettiğimiz "10 Ekim Rejimi" ise yine uluslararası emperyalist-kapitalist sistemin, birinci bölümde kabaca tarif ettiğimiz bir başka döneminin yan ürünlerinden biridir. Haziran Direnişi biricik değildir; dünya genelindeki toplumsal kalkışmalar ve rahatsızlıklarla benzer yanları, kökleri vardır.

Devam edelim...

Siyasi mücadele de yaşamın tüm alanlarının olduğu gibi, çelişik dinamikleri bağrında taşıyor. Her olgu ve her süreç birbirinden farklı yönlerde bakan dinamiklerin çarpışması olarak yaşanıyor. Bu çarpışma sonucunda yeni bir kerteğe ulaşıyor. Her yeni kerte, kendinden önceki kertenin içsel dinamiklerini, kimi eski nüveler ve kimi yeni başkalaşmış unsurlarla birlikte barındırdığı gibi, yeni ve dışsal unsurlarla da ilişkiyi içeriyor. Bu yeni kertedeki ilişkiler ağı da yine çelişkileri barındırıyor.

Haziran Direnişi ile ulaşılmış yeni kertede, Türkiye siyasi ve toplumsal yaşamı 12 Eylül döneminin iktidar biçimlerini, elbette belli bir işlemden geçmiş halleriyle barındırıyor. Aynı, toplumsal, muhalif, devrimci dinamiklerin de bir dönüşüme uğramış olması gibi...

Örneği ideolojiler alanından verelim. 12 Eylül'ün dinci gericiliği ile Haziran Direnişi sonrası dönemin dinci gericiliği bir ve aynı şeydir, denemez. Hakeza, Türkçülükle İslamcılık arasında kurulan ilişki de bir başkalaşımdan geçmiştir. Aynı şey, örneğin Cumhuriyetçilik için, aydınlanmacılık, özgürlükçülük için de geçerlidir.

Oldukça radikal bir çıkış olan ve içindeki bir dizi farklı dinamiklerle birlikte bir bütün olarak “ilerici” adını verebileceğimiz Haziran Direnişi ile geçilen yeni kerte, devrimci ve karşı devrimci, ilerici ve gerici tüm dinamikleri dönüştürmüştür. Ve bu dönüşüm; karşı devrimci düzen güçlerini, AKP’nin yarattığı yeni toplumsal doku ve bir önceki Komünist’in ikinci sayısında “pedala basmayan AKP düşmeye mecburdur” şeklinde özetlediğimiz uluslararası konjoktür de hesaba katılarak, radikal bir yanıt üretmeye zorlamıştır.

31 Mayıs gecesinden itibaren, Türkiye yani bir döneme geçmiştir.

Bu yeni dönem, ilerici ve gerici dinamiklerin yeni bir çatışma zemini anlamına gelmektedir. Bu dönemin getirisi radikalizmdir. Sermayenin hem doğası hem de güncel krizi, bu radikalizmin faşizmi andıran bir otoriterliği kurumsallaştırmasına izin vermektedir. Ancak yine aynı kriz ve kararsızlık ile, Türkiye’nin Haziran’da kendini ortaya koyan ilerici birikimi, artık “10 Ekim rejimi” adını verebileceğimiz bu kurumsal radikalizmin süreklileşmesinin ve yerleşmesinin önündeki temel engeller olarak görünmektedir.

‘12 Eylül’ ayrı ‘10 Ekim’ ayrı...

12 Eylül’ü doğuran uluslararası koşullar ile bugünkü ortamı doğuran koşullar ve ortaya çıkan sonuçlar arasında, keskin farklar vardır:

- 12 Eylül, neoliberalizm diye adlandırdığımız kararlı dönemin ürünüdür. Bugün uluslararası emperyalist-kapitalist sistemin böylesi bir kararlılığından söz edebilmek mümkün değildir.
- Birinci dönem, eksik gedik de olsa sanayi kapitalizminin, üretken bir sürecinin kodlarını, ilişki biçimlerini barındırırken; ikincisi, buradan kaçışın yarattığı sancıların üzerine oturmaktadır.
- 1980, iletişim araçları, bilgiye erişim, entelektüel emeğin gelişimi gibi başlıklarda günümüze göre daha zayıftır.
- 1980 dünyası reel sosyalizmin var olduğu bir dünyadır ve tüm toplumlarda olduğu gibi Türkiye toplumunda da sosyalizmin ve işçi sınıfı mücadelesinin doğrudan

veya dolaylı etkileri, kazanımların bıraktığı tortu hissedilirdir. Bugünün dünyası ise, sosyalizmin yaşadığı bir dünyadan çok daha farklı, kaba saba ve çoğu zaman Ortaçağ ile kıyaslanan bir dünyadır.

- Tam da bir üst maddeden ötürü, 1980'lerde Türkiye gibi modern bir sınıf hareketinin olduğu, kuruluşunda Sovyetler'in büyük etkisi olan bir ülkede, modernliği olmayan bir kapitalizmden, AKP'nin kurma hedefiyle hızla yol aldığı yeni toplumsal örgütlenmeden, yeni sosyolojiden bahsetmek mümkün olamazdı. Oysa bugün AKP iktidarı, kendi toplumunu yaratma yetisine sahip, bu yolda epey yol almış bir noktadadır.

Komünist'in ikinci sayısındaki yazımızda bu konuda şunları yazmıştık: “ (...) ‘Yeni Türkiye, modernliği olmayan kapitalizmdir’. Bunu bir kez tespit ettiğinizde, gereğini yerine getirmeniz gerekir. Dinselleşmenin toplumsal yaşamın tüm hücrelerine nüfuz ettiği Türkiye gibi ilerici birikime sahip olan bir ülkede, bu tespite neden olan olgu başlı başına bir kriz dinamiğidir.”⁶

Metin Çulhaoğlu ise, AKP'nin toplum yapısıyla ilgili hedeflerini şöyle anlatıyor:

“(…) AKP'nin hız kesmesinin hiç mi hiç mümkün görünmediği, az önce söylenenden daha önemli başka alanlar da vardır. Örneğin, toplumun yapısının, insanlar arasındaki gündelik ilişkilerin, ideolojik motiflerin, değerlerin vb. köklü dönüşümünün tamamlanması gibi... Muhtar-esnaf-din adamı üçgeninin başını çekeceği, gerektiğinde yerel vurucu güçlerce de desteklenecek bu süreç, belki daha sessiz, ama derinden devam edecektir. Mikro ölçekler toplamının, kendi içinde çok daha konsolide olmuş, daha saldırgan ve hoşgörüsüz bir makro ölçek resmi vereceği noktaya kadar...”⁷

6 Doğan Ergün, “İkinci Cumhuriyet Türkiye'sinde krizler ve olanaklar”, Komünist - Teorik Dergi Sayı:2 içinde, s. 73.

7 Metin Çulhaoğlu, “‘Yüksek siyaset’: Nereye kadar?”: www.ilerihaber.org/yazarlar/metin-culhaoğlu/yukse-siyaset-nereye-kadar/1660/

3. Suriye sorunu ve Kürt meselesi uygun zemini yarattı

10 Ekim Rejimi'nin köklerine bakarken, ilgilenmemiz gereken bir diğer başlık Suriye'deki iç savaş ve Kürt meselesi

12 Eylül faşist darbesinin ideolojik mirasını taşıyan AKP iktidarının, Kürt sorununa dönük uzun yıllar süren genel yaklaşımı, İslamcı bir işleme tabi tutarak başkalaştırmak ve çözümü ötelemeye çalışmak olmuştur.

Suriye'de cihatçı güçlerin başarıya ulaşamaması, ülkenin kuzeyindeki Kürt kantonlarının birleşmesi ihtimali ve IŞİD'le mücadelede Kürt siyasi hareketinin prestij kazanması, AKP'yi yeni bir politika üretmeye zorlamıştır. Bu politikanın ana hatlarını;

- Suriye'deki durum nedeniyle ABD ve AB ile bozulan ilişkilerin yeniden tesisi
- Kürtlerin statü arayışının ve bunun Türkiye'ye yansımalarının kontrol altına alınması

ihtiyaçları belirlemiştir. Bu iki temel ihtiyaçtan yola çıkan AKP, Rusya'nın bölge siyasetinde giderek artan etkisi ile Suriye'deki durumun yarattığı mülteci sorununu Batı'yla ilişkilerinde koz olarak kullanmıştır. Öte yandan, Kürtlerin statü arayışının Türkiye siyasetine olası etkilerini dizginlemek için; Türkçü-İslamcı sentezi yeniden üretmiş, MHP'nin etkisi altındaki kitleleri kendi çizgisine çekmiştir. Bu politik çizgi, içeride ve dışarıda kan, katliam, savaş, baskı ve imha yöntemleri kullanılarak ilerletilmiştir.

10 Ekim rejimine giden sürecin Kürt savaşı boyutu

Onur Emre Yağan'ın 'Kürt savaşı' ve devrimci siyaset notları' başlıklı yazısındaki şu uzun bölüm, süreci anlamak için yeterli veri sunuyor:

- Kürt siyasallaşması bugün bölgesel bir nitelik ve uluslararası prestij kazanmıştır. Buna bağlı olarak, Kürt siyasi hareketinin herhangi bir tarafta marjinal yahut küçük bir özne (örgüt) olarak kabul görme durumu ortadan kalkmıştır. Kürtlerin bölgesel temsiliyetini elde etmek noktasında önemli ilerleme gösteren PKK-

PYD hareketi, Türkiye ve bölge siyasetinde örneğin Barzani veya Bağdat hükümeti kadar dikkate alınması gereken bir toplumsal ağırlığa ve askeri güce ulaşmıştır. Bu saptama, bugün yaşanan savaşta PKK'nin aldığı pozisyonu belirleyen önemli parametrelerden biri olarak görülmelidir.

- Devletin baskı biçimlerinin, 90'lı yıllardakine benzer yanlar taşıdığı doğrudur. Fakat bu defa asal amaç, Kürtleri asimile etmek, varlığını reddetmek veya salt zorbalıktan öte, bir öznenin (AKP) bir başka özneyi (PKK) tanıyarak siyasal üstünlüğünü kabul ettirme ve kendisine bağımlı hale getirme arayışıdır.

- Kürt coğrafyasında devlet hukuku bitmiş, yeni bir yetke kendisini yerleştirmeye başlamıştır. Söylediğimiz, doksanlı yıllarda devletin otoritesinden çekinerek "tedbirli" mücadele yolları arayan Kürtlerin; şimdi açıkça devletin tüm sultasını reddederek savaşa girmesi ve "Kürdi otorite"yi dayatmasıdır.

Şunu da söyleyebiliriz, örneğin bugün Cizre'de yaşananlar Cizre'ye özgü değildir. Devlet Kürtlere karşı siyasal-askeri üstünlüğünü tesis etmek gayesiyle, benzer tüm örneklerle şiddetle saldıracaktır. Bu açıdan söz konusu olan, yerelde yürüyen bir "velayet savaşı"dır.

- Savaşın silahlı güçleri belli ölçülerde farklılaşmıştır. Kürt kentlerinin sokaklarında savaşanların önemli bir kısmı ciddi bir gerilla eğitimi dahi almamış milis güçlerden ibarettir. Sivil hayatın bir parçası olan bu milisler halkın fiziki desteğini almakta ve savaş, gerilla-devlet çatışmasını aşarak halk ve devletin silahlı mücadelesine dönüşmektedir. Çatışmaların kırsalda değil kent merkezlerinde yoğunlaşması sivil kayıpların sayısını artırmakta, bu durum halkın bir bütün olarak savaşta taraf olmasının koşullarını güçlendirmektedir.

- Savaşın AKP ve Tayyip Erdoğan tarafından başlatılıp büyütülmek istendiği açıktır. AKP açısından savaşın tercih edilmesinin güncel ve belirgin nedeni tek başına iktidarının koşullarını yaratmaktır. Birçok defa yazıldı; 7 Haziran seçimleriyle AKP'nin tekçi siyaset anlayışı

ve iktidar gücü darbe yemiştir. Buna rağmen hem emperyalist güç odakları hem de Türkiye sermaye sınıfı tarafından bir alternatif yaratılamamış ve AKP bu boşluğu devlet otoritesini ve kriz yaratma gücünü devreye sokarak doldurmaya çalışmıştır. Erdoğan'ın kişisel hırs ve arayışlarının söz konusu tablonun oluşmasında mutlak bir etkisi olmakla birlikte, AKP kadrolarının neredeyse tamamının 7 Haziran'dan hemen sonra "istikrarsızlık konsepti"ne ikna olması, kaotik ortamın büyümesine hizmet etmesi, Abdullah Gül tipi "seçenek"lerin geri plana itilmesi gibi örnekler de AKP-Saray bütünlüğünün sağlandığını göstermektedir. Dolayısıyla bugün siyasal mücadelenin merkezine Saray'ı yerleştirmek bizatihi AKP'ye ve rejime karşı mücadele etmek anlamına gelmektedir.

- AKP'nin savaş gerekçesinin bir diğer yanı, bölgesel siyasette iddiasını sürdürmek istemesiyle açıklanabilir. Emperyalizmin bölgeye dönük müdahalesi geçtiğimiz iki yıl içinde bir çıkmaza girmiş, ABD ve diğer emperyalist güçlerin ihtiyaç duyduğu reorganizasyon sağlanamamış ve bölgedeki kriz aşılamamıştır. Üstelik emperyalistler açısından Türkiye'yi de kapsayan bir planlamanın tamamlandığına dair henüz yeterli veri yoktur. AKP açısından bu geçiş döneminde; bölgedeki iddiasını sürdürebilmek ve emperyalizmle bir yeni tabiiyet ve ortaklık ilişkisi kurabilmek için hem Türkiye'de ve hem de Kürt özneler üzerinde üstünlük sağlamak mutlaka gereklidir.

Dolayısıyla savaş, esas olarak PKK ve AKP arasında bir üstünlük sağlama mücadelesi olması özelliğiyle rengini belirginleştirmektedir. Emperyalizmin müdahalesiyle veya değil, tarafların (birinci olasılık olan) yeni bir anlaşma zemini oluşturamadığı durumda Türkiye uzun sürecek çatışmalı bir ortamla, hatta bölünme, askeri darbe gibi olasılıklarla karşı karşıya kalabilir.⁸

8 Onur Emre Yağan, "Kürt savaşı ve devrimci siyaset notları": <http://ilerihaber.org/yazarlar/onur-emre-yagan/kurt-savasi-ve-devrimci-siyaset-notlari/1523/>

Bulanıklıktan çıkış ve hesaplaşma

1. Solda Haziran Direniş'i'ne bakış problemi

10 Ekim Rejimi, Haziran Direniş'i'ne verilen bir yanıtıdır. Türkiye devriminin ipuçlarını barındıran direniş, ülkenin ilerici birikiminin kapsamını ve derinliğini göstermiş olmakla birlikte, Türkiye sosyalist hareketinin de zaafalarını ortaya koymuştur.

Türkiye sosyalist hareketi, 12 Eylül sonrasında ve AKP yılları boyunca inişli-çıkışlı bir grafik sergilese de, kimi ideolojik zayıflıklara sahip olsa da, direnmeyi ve ayakta kalmayı başarmıştır. AKP'ye teslim olunmamıştır.

Öte yandan, 12 Eylül döneminin ürünü olan, ülkesine ve emekçi halka yabancılaşma, savunmacı öncelikler ve kabuğuna çekilme eğilimleri, direnişin politik ve örgütsel sıçramasının gerçekleşmesine neden olmuştur.

Dikkat edilirse, iki fazdan da söz edilmektedir. Türkiye sosyalist hareketi hem direnişe politik talepler üretmeyi başaramamış, hem de direnişin en önemli kazanımı olabilecek örgütlenme formlarının yaratılmasını sağlayamamıştır.

Söz konusu başarısızlıklar, Türkiye sosyalist hareketinin barikat, sosyal medya, çadır vb. kısır tartışmalara gömülmesine neden olmuştur. Belki daha doğrusu, bu saçma tartışmalar açılarak Türkiye sosyalist hareketinin gerçek başarısızlığını görmesi engellenmeye çalışılmıştır.

Sonuçlar ortadadır:

- Haziran Direniş'i'nin parçası olan milyonların öncü unsurlarını kapsayacak örgütlenme biçimleri yaratılamamıştır.
- Sosyalist hareketin örgütlü kesimlerinin canlılığı, ritmi, algıları, sloganları, direnme fiiliyle ve ülkesiyle kurduğu ilişki, kendi dışındaki milyonların çok gerisinde kalmıştır.
- Direnişin emekçi karakter taşıyarak Türkiye toplumunun bütününe kucaklaması ve iktidarı sarsmasını sağlayacak politik talep ve eylem biçimleri bulunamamıştır.

Bu sonuçların doğmasına neden olan nesnel faktörler elbette vardır. Ancak bu yazı, öznel sorunlara yoğunlaşma iddiasındadır. En başa da, "statükoculuğu" yazmak mümkündür.

Statükoculuk, var olan statükodan, onunla birlikte var olan statülerden memnuniyet halidir. Statükoculuk, en başta düşünsel

tembelliktir. Statükoculuk, devrimci karakterin yitirilmesidir. Bunların hepsi yaşanmıştır.

“Ezber bozmak” her zaman elbette doğru değildir. Bazı ezberlerin hiç bozulmaması gerekir. Ama dünyada ve Türkiye’de altüst oluş döneminden geçilirken, bütün ezberler değilse de bazılarının bozulması gerekir. Bu yapılamamıştır. Ergun Çağlayan bu durumu anlatmak için başka bir kavrama daha başvuruyor: “komplekans”:
“‘Komplekans’ çok ilginç bir sözcük. Türkçedeki önerilen beş anlamını yazıyorum: 1) Halinden memnun olma 2) Kayıtsızlık 3) Gönül rahatlığı 4) Kendini beğenmişlik 5) Rehavet. Ama aslında bu anlamların her birinin bütünleşmesini taşıyan tek bir anlam en isabetlisi.

Kökü hoşnut etmek, zevk vermek ve lütfen anlamına gelen please (latince placare) ile aynı. Anlam için öneriler (Merriam Webster) şöyle: Şeylerin durumu hakkında, daha fazlasını düşünmeden ve onları iyileştirmeyi istemeden memnuniyet duyma. Tehlikelerin farkında olmaksızın tatmin duygusu yaşama.

Bir sol örgüt, devrimci mücadeleye katkı koyabilmek için bir kompleks merkezi olmaktan kaçınılmalıdır diye özetleyebiliriz.”⁹

Bu konu neden mi önemli?

Sosyalist hareket, “Direniş bitti mi bitmedi mi?”, “Barikatçılık iyi mi, kötü mü?” gibi sorularla uğraşacağına Haziran Direnişi’ni değerlendirmeye odaklansaydı, o değerlendirmeden siyasi talepler, mücadele çizgisi ve örgütlenme biçimleri çıkarabilseydi, AKP’nin 10 Ekim Rejimi’ni böyle rahat kurma şansı azalacaktı.

2. ‘Devrim’ ve ‘ayaklanma’ korkusu...

Sosyal olaylar, üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra, bir dizi veri toplandıktan sonra daha rahat anlaşılabilir. Üzerlerine daha ciddi yorumlar yapılabilir. Bu nedenle, örneğin “Arap Baharı” diye anılan ayaklanmaların uluslararası kapitalizmin yaşadığı sarsıntılarla ilişkileri hemen anlaşılabilir. Haksızlık etmemek gerekir.

Ancak şurası açık ki, Türkiye-Haziran örneğinde de gördüğümüz, şu sokak hareketliliğini emperyalizmin/düzenin gizil güçlerinin oyunu olarak görme anlayışı, daha o Arap hareketlerine bakıştaki çarpıklıkta göze çarpıyordu.

Gerekçeleri vardı elbette...

⁹ Ergun Çağlayan, “Afaroz (Siyasapati 5)”: <http://ilerihaber.org/yazarlar/ergun-caglayan/aforoz-siyasapati-5/1805/>

Gürcistan deneyimi... Kadife devrimler... Turuncu devrimler...

Vardı, var olmasına da, bütün halk hareketlerini aynı potada eritmeye kalkmak zaten başlı başına bir sorun.

İkincisi, yazıda sıkça vurgulanan bunalımın, 2008 sonrası hareketliliklerde etkisinin olduğunu görememek ciddi bir yanlış.

Solda, gizil güçler edebiyatı öyle sardı ki, Haziran Direnişi'nin henüz ikinci günü, ayaklanmada istihbarat örgütlerinin parmağını aramaya kadar gidildi.

Tabii, orada kalmadı.

Haziran Direnişi'nin ardından, düzen güçleri ağır bir yanıtla hazırlanırken, Türkiye sosyalistlerinin bir kısmı günlerini, "Restorasyon", "Turuncu Devim" ve "Liberal Virüs" beklentisiyle geçirdi.

Buyurun, bir "Turuncu Devrim" yazısı... Yazarımız turuncu devrimciliği anlatıyor:

"Tehlikeli bir liberalizm türüdür. Neden mi? Çünkü deneyimsiz devrimciliğin kolayca içine sızar ve içine eder!

Bağışıklığı yok eder; düşmanın en tehlikeli hamlesine zemin hazırlar.

Virüs gibidir, kısacası...

Peki, bunlara nasıl karşı konulacak? Kolay değil; ama Türkiye devrimcisi de az deneyimli değildir. Çok çekmiştir, çok biriktirmiştir. Öyle bir ortam yaratacağız ki, böyle palavracı kahramanlar anında sırtacak."¹⁰

Aynı günlerde bir başkası da, Türkiye solunun yakın tarihin en ağır liberal saldırıyla karşı karşıya olduğunu belirterek, "Algı operasyonu ve toplum mühendisliğiyle bir oyun tezgâhlıyor, bu oyunu örgütlenerek ve mücadele ederek bozmalıyız" diyor.¹¹

Bu sıralarda biz de, Türkiye'de bir tür turuncu devrim, restorasyon, ağır liberalizm tehdidine işaret edip AKP karşıtı mücadeleyi zayıflatmaya çalışmanın yanlışları üzerine yazıyorduk:

"Emperyalizmin ideolojik-siyasi-iktisadi krizi ve İkinci Cumhuriyet Türkiye'si'nin daha kuruluş aşamasında karşı karşıya olduğu krizler, AKP'yi bir dizi başlıkta pedala basmazsa devrilecek bir bisiklet sürücüsüne çevirmiş, iktisadi güvenceleri pek zayıf ve sonu olmayan bir gerilim siyasetine mahkum bırakmıştır.

10 Ender Helvacioğlu, "Turuncu devrimci kimdir?": [http://ilerihaber.org/yazarlar/ender-helvacioğlu/turuncu-devrimci-kimdir/1126/](http://ilerihaber.org/yazarlar/ender-helvacioглу/turuncu-devrimci-kimdir/1126/)

11 <http://haber.sol.org.tr/turkiye/kemal-okuyan-yakin-tarihin-en-agir-liberal-saldirisiyla-karsi-karsiyayiz-114396>

Düzenin diğer aktörleri açısından ise, “Yeni Türkiye” iktidarsızlık anlamına gelmektedir. Ortaya çıkan tabloda AKP dışı bir aktörün ya da Tayyip Erdoğan’sız bir tür AKP’nin iktidarını uzun süreli sağlamlaştırabilmesi, kendine bu bakımdan dayanaklar bulabilmesi pek mümkün görünmemektedir.

Çok yönlü kriz, bir dönüşümün habercisidir.

Buna dilerseviz restorasyon diyebilirsiniz.

Restorasyonun karşılığı “Turuncu Devrim” mi olacaktır? Kimi çevreler bu ihtimali dillendirmektedir.

Türkiye, emperyalizm güdümlü bir dönüşümü, “karşı-devrim” şeklinde AKP iktidarıyla yaşamıştır. Olup olabileceği budur..

Bu satırların yazarının iddiası şudur ki, her ne şekilde hayata geçirilirse geçirilsin, restorasyonun temelleri zayıf kalmaya mahkumdur.

İddia elbette, tek taraflı değildir. Sosyalistlerin ne yapacağı ile doğrudan ilgilidir.

AKP’nin iktidardan alaşağı edilişinde imzası olan, “amasız fakatsız” gerici karşıtı, emperyalist komuta merkezleriyle bağımlı kopmuş, yaklaşmakta olan sınıf hareketliliğine yanıt üretebilmiş, gençlerin ve kadınların özgürlük arayışını temsil eden, yeni bir yurttaşlık bilincini örgütlemiş bir sol, siyaset sahnesinde turuncuya yer bırakmayacaktır.”¹²

Şimdi alıntı yapılan iki kişi de, AKP ile mücadelenin önemi üzerine, AKP’nin tüm düzen güçleri ve hatta emperyalistler tarafından neden tercih edildiğine ilişkin yazıp çiziyorlar. Geçmiş olsun...

Erdoğan aradığı fırsatı buldu, düzen siyasetinde, dünya ve bölge dinamiklerinde ve nihayet Türkiye’de muhalif/düzen karşıtı güçler arasında ortaya çıkan bulanıklığa net yanıtlar vermeyi tercih etti. 10 Ekim Rejimi biraz da bu boşluğun doldurulmasıdır.

3. Gerçek bir hesaplaşma için...

AKP’nin 10 Ekim Rejimi, devrimci mücadelenin merkezine yerleştirilebilecek bir öneme sahiptir. Hatta, Türkiye devriminin kaderini, bu rejimin nasıl yıkılacağı sorusu belirleyecektir, denebilir. Bu bakımdan, 10 Ekim rejimiyle hesaplaşmanın devrim mücadelesinde stratejik bir yere sahiptir.

12 Doğan Ergün, “Türkiye’nin devrimi turuncu olmaz”: <http://ilerihaber.org/yazarlar/dogan-ergun/turkiye-nin-devrimi-turuncu-olmaz/648>

Sermaye sınıfına beklediğinden çok daha fazla mali olanaklar açan AKP, bununla da yetinmemiş, Türkiye egemenlerinin asırlık korkusu olan “misyonсуzлuk” sorununa da çare üretebilmiştir. AKP bu haliyle, hem içeride hem de dışarıda sermaye güçlerinin korkularını satın almayı başarmış görünmektedir.

Devletçilik, komünizm, halk, isyan, Rusya, mülteciler, bölünme... Akla gelen ne varsa kullanılmış, yer sağlamlaştırılmıştır.

Belki de en büyük trajedi, korkuları satın alan partinin Türkiye’de sermaye iktidarının bütün kirini, bütün gerici niteliklerini bünyesinde barındıran bir parti olmasıdır. Siyaseten, ideolojik ve kültürel olarak, en geriye mahkum olması, sermaye düzeninin büyük çaresizliği, en büyük açmazıdır. Haziran Direnişi’ni yaratan dinamikler varlıklarını sürdürmekte ve bu dinamiklerin karşısında herhangi bir dolayım, herhangi bir aracı kurum, örtü vb. olmadan karşı devrimci aktör olarak AKP durmaktadır.

Devrimciler açısından en büyük şanssızlık, aynı zamanda en büyük şanstır!

Ancak şans, yaratılan ve kullanılırsa işe yarayan bir olgudur ve Türkiye’de sosyalist hareketin önünde çözmesi gereken ciddi sorunlar, daha fazla odaklanması gereken boşluklar bulunmaktadır.

1. 10 Ekim Rejimi’nin yıkılması öncelikli görevdir. Bu görevi perdeleyecek her türlü kafa karışıklığı, her türlü girdi engellenmeli, esas olarak bu göreve yoğunlaşılmalıdır.
2. İslamcı-faşizan karakter taşıyan bu rejim ve ona karşı direniş, toplumsal düzlemde ciddi bir ayrışma-bölünme anlamına gelmektedir. Bu ayrışma-bölünme denkleminin yeni girdilerle dağıtılması ve yeni parçalanmaların ortaya çıkması tehlikesi vardır. Can Soyer’in deyişiyle, Türkiye devrimcisinin görevi, toplumun üçe değil ikiye bölünmesini sağlamaktır:¹³ “7 Haziran’ın hemen ertesinden başlayarak Kürt halkına dönük saldırıların azgınlaşmasının görünür hedefinin, HDP’yi zayıflatmak ve siyasal etkinliğini imkansızlaştırmak olduğu açıktır. Ancak yaşananların ve geldiğimiz noktanın bundan öte sonuçları vardır. AKP rejiminin vahşi bir hayvan gibi döktüğü kan, en fazla ve en tehlikeli biçimde Türkiye’nin ikiye değil, üçe bölünmesini amaçlamaktadır.

13 Can Soyer, “Türkiye kaçа bölünsün? İkiye mi, yoksa üç mü?": <http://ileri-haber.org/yazarlar/can-soyer/turkiye-kaca-bolunsun-iki-mi-yoksa-uc-mu/1761/>

'Bizim taraf', AKP'den ve onun rejiminden daha da büyük bir felaket arayacaksa, o da Türkiye'nin işte bu biçimde üçe bölünmesidir. Türk halkı ile Kürt halkı arasındaki duygusal kopuş, ülkemizin AKP gericiliğinden kurtuluşunu telafi edilemeyecek ölçüde zorlaştıracak, belki de imkansızlaştıracaktır.

Bu nedenle, 'bizim taraf'ın harcını kararken içine 'Kürt'ün de konması kaçınılmazdır. Kardeşliği, eşit yurttaşlığı, kader ortaklığını, birlikte yaşama iradesini içermeyen bir inşa, söz konusu kopuşu önleyememek şöyle dursun, en sinsi biçimlerde kopuş eğilimini körükleyecektir.

Erdoğan'ın 'kazdığınız hendeklerde yok olacaksınız' lafı, eğer kopuş gerçekleşirse, ülkemizin tamamı için geçerli hale gelecektir. Üçe bölünmüş bir Türkiye, artık bir ülke ve toplum olarak anılmayacaktır.

Demek ki İzmir kurtulacaksa, Lice'nin kurtulması şarttır. Ya da Lice kurtulmak istiyorsa, İzmir'in kurtuluşuna muhtaçtır. İzmir ve Lice, Edirne ve Cizre, Antalya ve Sur, el ele verdiğinde, yekvücut olduğunda, bir kutup oluşturduğunda kurtulacaktır ancak.

Böyle olduğunda yine çuvaldızı 'bizim taraf'a batırmış gibi görünüyoruz. Oysa, tam da bu birbirine muhtaçlık, Kürt halkının da yüzünü bize dönmesi gerektiğinin kanıtıdır.

Türkiye'nin ilerici ve özgürlükçü, eşitlikçi ve halkçı, kardeşlik ve birlikte yaşam arayışında olan kesimleri, Türkleri ve Kürtleri, her boydan ve soydan emekçileri ikiye bölünmüş Türkiye'nin aynı kutbunu oluşturmalıdır.

Türkiye üçe değil, ikiye bölünmelidir."

3. İkinci maddede yazılanlar, aynı zamanda, rejime direnişte yan yana gelişin, programatik hattı, "Sosyalist Türkiye" hedefinin ve devrime bakışın temel niteliklerini unutturmaması gerektirdiğini hatırlatmak içindir. Bunun için Sosyalist Türkiye hedefinin Türkiye'nin söz konusu bölünmüşlüğüne karşı ne önerdiği üzerine de düşünülmeli, Kürt'ün sorunu üzerine düşünme işi yalnız Kürt'e bırakılmamalıdır.

Bu işin bir yanı da, 10 Ekim Rejimi'yle hesaplaşırken "Kürt" unsurunun asla ihmal edilmemesi, bir yanın hep orayla bakışlı olması gerekliliğidir.

4. 10 Ekim Rejimi'nin ciddi sorunları vardır. Bu bakımdan 10 Ekim Rejimi'nin yıkılmaz, yenilmez ve sarsılmaz olduğu düşünülmemelidir.

İşin iktisadi boyutunun bir yanını Ergun Çağlayan, "Genç mülk sahipleri rahatsız" başlıklı yazısında göstermiştir: "Ben kısaca umudun kaynağı olabilecek iki gelişmeden söz etmek istiyorum. Sadece iktisadi hayatımızı değil, egemen ideolojinin ezberlerini, biz insancıkların günlük hayatlarını derinden etkileyecek, sömürü düzeninin güvenilen dağlarına kar yağdırabilecek gelişmeler bunlar. Birincisi kredi büyümesinin durması ve artık fazla kıpırdayamayacağını ortaya çıkması. İkincisi de konut satışlarının gerilemeye başlaması."¹⁴

Rejimin, çıkar yol görünmeyen diğer sorunlarıyla ilgili Metin Çulhaoğlu ve Korkut Boratav da çeşitli önermelerde bulundular.

Çulhaoğlu, Suriye meselesi ve başkanlık sistemini özellikle vurguluyor:

"Suriye meselesi: Uçak düşürme olayını Türkiye'nin ABD'nin bilgisi dâhilinde, onun onayıyla gerçekleştirmiş olması daha düşük bir ihtimaldir. Doğuracağı tepkileri bilerek, bu tepkilere rağmen şu andaki sürece farklı bir yön verebileceği hesabıyla kendisi yapmıştır. Beklentilerinin gerçekleşeceğine ilişkin bir güvence elbette yoktur; ama ne yaptığını bilmeyen bir çılgının işi olduğu da söylenemez. Kendince bir 'boşluk' görmüş ve risk alarak 'ben buraya oynarım' demiştir.

Başkanlık sistemi: Emperyalist merkezlerden içerideki sermaye sınıfına kadar herhangi bir güç odağının yana yakıla böyle bir sistem istediği söylenemez. İlk kez ortaya atılışı AKP öncesi dönemlere rastlamakla birlikte bu sistem artık Erdoğan için bir olmazsa olmaz haline gelmiştir. Sarayının şatafatını 'güçlü devlet imajı böyle verilir' diye gerekçelendiren birinin bu saatten sonra ısrarından vazgeçmesi düşünülemez."¹⁵

Boratav ise, rejimin fay hatlarını şöyle sıralamaktadır: Kürt sorunu, Başkanlık, Latin tipi faşizm, AKP'nin Ortadoğu projesinin bir skandala dönüşmesi ve (potansiyel olarak) Sosyalist çekirdekli bir anti-faşist blok.¹⁶

14 Ergun Çağlayan, "Genç mülk sahipleri rahatsız": <http://ilerihaber.org/yazarlar/ergun-caglayan/genc-mulk-sahipleri-rahatsiz/1789/>

15 Metin Çulhaoğlu, "Çıkar yol görünmeyen iki başlık": <http://ilerihaber.org/yazarlar/metin-culhaoğlu/cikar-yol-gorunmeyen-iki-baslik/1705/>

16 Korkut Boratav, "2016'da AKP'nin fay hatları": <http://sendika8.org/2016/01/2016da-akpnin-fay-hatlari-korkut-boratav/>

5. Yukarıda sayılanlar, hesaplama için bir arka plan oluşturmaktadır ancak yeterli değildir. Sosyalist hareketin merkezinde durduğu bir hesaplama için, hareketin kendi rengini çalabileceği, Kürt hareketiyle yaşadığı programatik sorunların siyaseten kilitlenme yaratmayacağı bir zeminin oluşturulması gerekmektedir.

- Türkiye sosyalist hareketi kendi mücadele programını toplumsallaştırmak, kendi gündemlerini oluşturmak gibi bir görevle karşı karşıyadır. Bu mücadele programı halkçı bir dile sahip olmalıdır.
- 10 Ekim Rejimi'nin İslami-faşizan karakteriyle ilerici-özgürlükçü bir cepheden kavga yürütülmesi zorunludur. Herhangi bir gündemin bu kavgayı örtmesine, ötelemesine izin vermemek gerekir. Dahası, memlekette gündeme gelen (Kürt sorunu dahil) bütün meselelere ilerici-özgürlükçü eksenle biçim vermeye çalışmak zorlanmalıdır.
- Türkiye sosyalist hareketi, başkanlık vb. gündemlerin 10 Ekim Rejimi'nin bir üst aşamaya geçmesi hamlesi olduğu konusunda net ve tavizsiz olmalıdır.
- AKP'nin kendi toplumunu yaratması, gericiliğin toplumun dokularına işlemesi, yabana atılır bir gelişme değildir. Bu durum emekçiler açısından bir kuşatma anlamına da gelmektedir. Öyleyse, özellikle emekçi mahallelerinde AKP gericiliğini, zorbalığını ve yıkıcılığını durdurmak üzere dayanışma ve direniş ağlarının kurulması çok gerçek bir hedef olarak ortada durmaktadır. Bu sayede;

AKP toplumsallığının karşısındaki kesimlerin kuşatılması ve teslim alınması önüne geçilebilir ve bir sonraki kalkışmanın karakterini belirleyecek dayanışmacı, halkçı ve emekçi karakterli bir örgütlenme yaratılabilir.

Devrim mücadelesi ve seçimler

ERKİN ÖZALP

İktidar mücadelesi, sosyalist devrim, öncülük ve bunlarla bağlantılı olarak seçimlere yaklaşım söz konusu olduğunda, gereksiz ve/veya anlamsız tartışmaları en aza indirebilmek için, bazı temel doğruları ısrarla hatırlatmamız gerekiyor. Marksizmin sosyalizm ve sınıfsız toplum mücadeleleriyle ilgili bazı en genel (ya da evrensel) doğruları şöyle özetlenebilir:

Birincisi, işçi sınıfı, “toplumsal devrim”i gerçekleştirebilmek, yani başta üretim ilişkileri olmak üzere toplumsal ilişkileri ve bu arada kendisini değiştirebilmek için, öncelikle, bir “siyasal devrim” gerçekleştirmek, yani iktidarı ele geçirmek zorundadır. İktidarın ele geçirilmesi, yani siyasal devrim, toplumsal devrimin ön koşuludur. Sosyalist devrim, siyasal devrimle başlayıp toplumsal devrimle devam eden bir süreçtir.

İkincisi, Blankizm ya da ütopyacılık gibi akımların savunduklarının aksine, sosyalist devrim, kitlelerin (yani işçi sınıfının ve bu sınıfın öncülük edeceği ezilenlerin) eseri olacaktır ve olmalıdır.

Üçüncüsü, işçi sınıfı, hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyarak onu kendi amaçları doğrultusunda kullanamaz. Çünkü bu mekanizma, halkın çoğunluğunun baskı altında ve iktidardan uzak tutulması için geliştirilmiştir. İşçi sınıfının devlet mekanizmasını parçalaması gerekir.

Dördüncüsü, hazır devlet mekanizmasının parçalanmasını da kapsayan toplumsal devrim, kaçınılmaz olarak, başta sermaye sahipleri olmak üzere, çıkarları kapitalizmde olan kesimlerin direnişleriyle karşılaşacaktır. Bu kesimlerin direnişlerinin bastırılması için “zor” kullanmak gerekecektir; bu nedenle, kapitalizm ile sınıfsız toplum arasındaki geçiş sürecinin yönetim biçimi ve parçalanacak olan burjuva devlet mekanizmasının yerine koyulacak olan devlet mekanizması, “proletarya diktatörlüğü”dür.

Beşincisi, proletarya diktatörlüğü, bir ideal değil, kapitalizm ile sınıfsız toplum arasındaki geçiş sürecinde zorunlu olarak başvurulacak ve gereksizleşmesi için mücadele edilecek olan bir araçtır.

Altıncısı, siyasal devrim gibi toplumsal devrim de kitlelerin eseri olacaktır ve olmalıdır. Bir başka deyişle, Marksistler, siyasal iktidarın alınması sonrasında, işçi sınıfının ve bu sınıfın öncülük edeceği tüm ezilen toplum kesimlerinin (yani bir bütün olarak halkın), sınıfsız toplum mücadelesinin gerçek öznesi hâline gelmesini hedefler ve bu hedef doğrultusunda mücadele eder.

Yedincisi, sınıfsız topluma ancak dünya ölçeğinde ulaşılabilir. Tek tek ülkelerde komünizm aşamasına ulaşılamaz. Dolayısıyla, tek tek sosyalist ülkelerin temel hedefi, “dünya devrimi” mücadelesine katkıda bulunmak olmalıdır.

Yukarıdaki en genel (ya da evrensel) doğrulardan uzaklaşmak, Marksizmin devrim teorisinden ve Marksizmin kendisinden uzaklaşmak anlamına gelmekle kalmaz, büyük bir olasılıkla, sınıfsız toplum mücadelesinden kopuşla ve son çözümlemede sermaye sahiplerine hizmet etmiş olmakla sonuçlanır. Sadece bir “olasılık”tan söz ediyorum, çünkü sınıf mücadelelerinde istisnai durumlar her zaman ortaya çıkar ve genel doğruları geçici olarak ihlal etmek pahasına bazı istisnai olasılıklardan işçi sınıfının çıkarları doğrultusunda yararlanmak, tarihsel meşruiyete sahip olmanın ötesinde, tarihsel bir görevdir. Ama bu olasılığın fazlasıyla ciddiye alınması gerekir, çünkü sosyalizm mücadelelerinin tarihi, genel doğrulardan geçici uzaklaşmaların kalıcı olumsuz sonuçlar doğurmasının sayısız örneğini sunuyor.

Burada, seçimler yoluyla nelerin yapılabileceği tartışılabiliriz: Bu tartışmayla, sosyalist devrimin kendisinin “barışçıl yollarla” gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği tartışması, büyük ölçüde, ilgisizdir! Sosyalist devrim, barışçıl yollarla gerçekleştirilemez. İşçi sınıfı, zora başvurmadan, toplumsal devrim şöyle dursun, siyasal devrimi bile tamamlayamaz. Seçimler yoluyla ulaşılabilir olan en ileri sonuç, hukuken iktidara gelmek olabilir. Ama bu başarılsa bile, hem iktidarı elde tutabilmek hem de burjuva devlet mekanizmasını parçalayabilmek için, karşı devrimci güçlerin direnişini ezme zorunluluğu devam eder.

Engels de, 1886 yılında *Kapital*'in birinci cildinin İngilizce baskısı için yazdığı önsözün son cümlelerinde, İngiltere'nin o dönemdeki durumundan hareketle, Marx hakkında şunları söylemişti:

“Kuşkusuz, böylesi bir anda, bütün teorisi İngiltere’nin iktisadi tarihinin ve durumunun ömür boyu süren bir incelemesinin ürünü olan ve bu incelemeden, İngiltere’nin, en azından Avrupa’da, kaçınılmaz toplumsal devrimin tümüyle barışçıl ve yasal araçlarla gerçekleştirilebileceği tek ülke olduğu sonucunu çıkarmış bulunan bir adamın sesine kulak verilmeli. Elbette, İngiltere’nin egemen sınıflarının, bir ‘*proslavery rebellion*’ [kölelik yanlısı isyan] çıkarmadan bu barışçıl ve yasal devrime boyun eğmesini neredeyse hiç beklemediğini eklemeyi asla unutmadı.”¹

Marx’ın, Engels’in ve Lenin’in yaklaşımları

Karl Marx, 1880 yılında Fransız İşçi Partisi’nin programı için yazdığı kısa giriş bölümünde, üretici sınıfın kurtuluşunun tüm insanların kurtuluşu anlamına geldiğini, üreticilerin ancak üretim araçlarının sahipleri olmaları durumunda özgür olabileceklerini ve üretim araçlarının kolektif olarak mülk edinilmesinin, yalnızca, ayrı bir siyasal partide örgütlenmiş üretici sınıfın, yani proleteryanın devrimci eyleminin ürünü olabileceğini belirttikten sonra,

“Bu tür bir örgütün, proletaryanın elinde bulunan bütün araçlarla mücadele etmek zorunda olduğunu ve bu araçların arasında, bugüne kadar bir aldatmaca aracı olarak kullanılmış, ama söz konusu mücadele sayesinde kurtuluşun bir aracına dönüştürülecek olan genel oy hakkının da bulunduğunu”²

vurgulamıştı. Bir başka deyişle, seçimler ile devrim mücadelesinin diğer araçlarını karşı karşıya getirmemiş, aksine, proletaryanın devrimci mücadelesi aracılığıyla seçimlerin de devrim mücadelesinin araçlarından birine dönüştürülmesi gerektiğini savunmuştu.

Engels, *Fransa’da Sınıf Mücadeleleri*’nin 1895 tarihli baskısı için yazdığı giriş bölümünde, yakın geçmişe kadar Fransa, İspanya ve İsviçre gibi ülkelerde genel oy hakkının bir tuzak, hükümetlerin bir hile aracı olarak görüldüğünü hatırlattıktan ve Almanya’daki durumun farklı olduğunu vurguladıktan sonra, Marx’ın bu sözlerini aktarmıştı. Alman sosyal demokrat partisinin, yani dönemin Marksist partisinin, seçimleri birer propaganda ve örgütlenme aracı olarak kullanmanın ötesine geçebildiğini yazmıştı:

1 Karl Marx, *Kapital*, I. Cilt, çev: Mehmet Selik-Nail Satlıgan, Yordam Kitap, İstanbul, Altıncı Basım: Temmuz 2014, s. 38.

2 *Fransız İşçi Partisi Programı (1880)*, <http://erkinozalp.blogspot.com.tr/2012/03/fransiz-iscisi-partisi-program-1880.html>.

“... genel oy hakkının bu başarılı kullanımıyla birlikte, proletaryanın yepyeni bir mücadele yöntemi uygulamaya kondu ve bu yöntem hızla gelişti. Burjuva iktidarının örgütlenmesini sağlayan devlet kurumlarının, işçi sınıfının aynı devlet kurumlarına karşı mücadele etmek için kullanabileceği tutamakları da sunduğu anlaşıldı. Tek tek eyaletlerin meclislerinin, belediye meclislerinin, iş mahkemelerinin seçimlerine katıldı, proletaryanın yeterli bir bölümünün elde edilmeleri doğrultusunda ağırlık koyduğu bütün görevler için burjuvaziyle çekişildi. Öyle ki, sonunda, burjuvazi ve hükümet, işçi sınıfı partisinin yasadışı eylemleriyle karşılaştırıldığında yasal eylemlerinden, ayaklanma başarılarıyla karşılaştırıldığında seçim başarılarından çok daha fazla korkmaya başladı.”³

Engels'e göre, Alman sosyal demokrasisi, burjuva yasallığından yararlanarak işçi sınıfının örgütlü gücünü artırmalı ve başarısızlıkla sonuçlanma olasılığı yüksek bir erken ayaklanmadan uzak durmalı, burjuvaziyi kendi yasallığını çiğnemek zorunda bırakmalıydı. Seçimler, ayaklanma için doğru olan zamanın saptanmasını da sağlayacaktı. Genişletilmiş dördüncü baskısı 1892 yılında çıkan *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*'nde şunları söylemişti:

“Ezilen sınıfın, yani bizim durumumuzda proletaryanın kendi öz kurtuluşu için henüz yeterince olgunlaşmış olmadığı süre boyunca, bu sınıfın çoğunluğu mevcut toplum düzenini mümkün olan tek toplum düzeni sayacak ve siyasal açıdan kapitalistler sınıfının kuyruğu, onun en soldaki kanadı olacaktır. Ama kendi öz kurtuluşu için olgunlaşması ölçüsünde, kendisini ayrı bir parti olarak kurar, kapitalistlerin temsilcilerini değil kendi temsilcilerini seçer. Dolayısıyla, genel oy hakkı, işçi sınıfının olgunluk düzeyinin göstergesidir. Bugünkü devlette hiçbir zaman bundan fazlası olamaz ve olmayacaktır; ama bu kadarı da yeter. Genel oy hakkı termometresinin işçilerin kaynama noktasını gösterdiği gün, hem onlar hem de kapitalistler, hangi noktada olduklarını bilecektir.”⁴

Daha da açık bir değerlendirme, Engels'in 12 Kasım 1892'de Paul Lafargue'a yazdığı bir mektupta yer alıyor. Genel oy hakkının,

3 Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri (1848-1850)*, çev: Erkin Özalp, Yazılama Yayınevi, İstanbul, İkinci Baskı, 2012, s. 140.

4 Karl Marx-Friedrich Engels, *Werke*, Bd. 21, Dietz Verlag Berlin, 1962, s. 168.

ondan yararlanmasını bilenler için muhteşem bir silah olduğunun artık Fransa'da da somut olarak görüldüğünü hatırlatan Engels, şöyle devam ediyor:

“Bu, devrim çağrısına göre daha yavaş ve daha sıkıcı, ama on kat daha güvenlidir ve daha önemlisi, devrim için silaha sarılınması gereken günü size mutlak bir kesinlikle gösterir; hatta, bire on bahse girilebilir ki, genel oy hakkı, işçiler tarafından uygun şekilde kullanılması durumunda, egemen çevreleri yasallığı ortadan kaldırmak zorunda bırakacak, yani bizi devrimi gerçekleştirmek için en uygun duruma getirecektir.”⁵

Peki ya parlamenter mücadelenin riskleri?

August H. Nimtz'in Lenin'in seçim stratejisi hakkındaki iki kitaptan oluşan çalışmasının ilk kitabında derlediği üzere, Marx ile Engels, hem Birinci Enternasyonal'le hem de Alman sosyal demokrasisiyle ilgili olarak, parlamentoya seçilecek kişiler hakkında ciddi kaygılara sahipti. İşçi sınıfının temsilcilerinin parlamentoya girmesini önemsiyorlardı. Ama, somut deneyimlerin de kanıtlaştığı üzere, işçi hareketini/partisini sadece parlamentoya girmek için bir sıçrama tahtası olarak kullanmak isteyenlere geçit vermemek gerekiyordu. Bu nedenle, örneğin Birinci Enternasyonal'in yönetimine (Genel Konsey'e) kabul edilecek olan orta sınıftan kişilerin sayısını sınırlandırmaya yönelik önlemler alınmıştı. Parlamentodaki temsilcilerin, işçi partisinin programı ve kararları doğrultusunda hareket etmesini sağlamak gerekiyordu. Parlamento, devrimci ilkelerin savunulacağı ve topluma seslenmenin olanaklarını artıracak bir platform olarak görülmeli ve değerlendirilmeliydi. Ve parlamentodaki temsilciler, burjuva hükümetlerinin halk karşıındaki gücünü artıracak hiçbir şeye onay vermemeliydi. Kısacası, “parlamenter mücadele”, halk hareketini güçlendirmenin bir aracı olarak görülmeliydi.⁶

Nimtz'in vurguladığı üzere, Lenin de Marksizmin kurucuları-yla aynı yaklaşıma sahipti ve “parlamenter mücadele”yi devrim mücadelesinin vazgeçilmez araçlarından biri olarak görüyordu. Elbette, risklerin fazlasıyla farkında olarak!

5 Karl Marx-Friedrich Engels, *Werke*, Bd. 38, Dietz Verlag Berlin, 1979, s. 513-514.

6 August H. Nimtz, *Lenin's Electoral Strategy from Marx to Engels through the Revolution of 1905*, Palgrave Macmillan, New York, First edition: March 2014, s. 14-23.

Bolşevikler, Rusya'daki 1905 Devrimi sonrasında, Çarlık rejimine meşruiyet kazandırmak için yapılan ilk Duma seçimlerini boykot etmişti. Çünkü, 1906 yılının başında devrimci süreç henüz son bulmamıştı ve sözde bir yasama meclisi olan Duma, çarın veto yetkisi nedeniyle, gerçekte bir danışma meclisinden daha fazlası olmayacaktı. Ama aynı Bolşevikler, devrimin bastırılması sonrasında yapılan ikinci, üçüncü ve dördüncü Duma seçimlerine katıldı. Dahası, Lenin, 1920 yılında kaleme aldığı "*Sol*" *Komünizm*'de, 1906'daki boykot politikasının, küçük ve kolaylıkla giderilebilir olmakla birlikte yine de bir "hata" olduğunu yazdı ve ekledi: O dönemde, proletaryanın devrimci partisinin merkezini (güçlendirmek ve geliştirmek şöyle dursun) korumak için, "en gerici" olanları da dâhil olmak üzere parlamentolara ve gerici yasaların getirdiği kısıtlar altında çalışan bir dizi başka kuruma (örneğin hastalara yardım eden kuruluşlara) katılmak "*zorunlu*"ydu.⁷ 1917 Ekim Devriminden hemen önce yazdığı *Devlet ve Devrim*'de de benzer bir şey söylemişti:

"Marksistler, bugünkü devletten yararlanılarak, proletaryanın devrime hazırlanmasını ister; anarşistlerse bunu reddeder."⁸

Üçüncü Enternasyonal belgelerinden biri, dolaylı olarak, Bolşeviklerin parlamenter mücadelenin riskleriyle ilgili deneyimlerinin bir özetini de sunuyor. 1920 yılındaki İkinci Kongreye Buharin tarafından sunulan ve Lenin'in de desteğiyle kabul edilen "Komünist Partiler ve Parlamentarizm Üzerine Tezler"in "Devrimci Parlamentarizm" başlığını taşıyan üçüncü bölümünün ilk maddesinde şunlar belirtiliyordu:

"Bir bütün olarak Komünist Parti ve onun Merkez Komitesi, daha hazırlık aşamasında, yani parlamento seçiminden önce, parlamento grubunun kişisel bileşiminin nitel düzeyinin yüksekliğini gözetmek zorundadır. (...) Komünist Parti Merkez Komitesi, hangi örgütten olursa olsun ve kim olursa olsun herhangi bir adayın parlamentoya girmesi durumunda gerçekten komünist politikalar izleyeceğinin garantisi yoksa, bu adaya itiraz etme

7 V. I. Lenin, *Collected Works*, Vol. 31, Progress Publishers, Moscow, Second printing 1974, s. 35-36.

8 V. I. Lenin, *Collected Works*, Vol. 25, Progress Publishers, Moscow, Second printing 1974, s. 489.

hakkına kayıtsız şartsız sahip olmalıdır. (...) Komünist Partilerin Merkez Komiteleri, sadece, uzun yıllara yayılan çalışmalarıyla işçi sınıfına koşulsuz bağlılıklarını göstermiş olan yoldaşların adaylıklarını onaylamalıdır.”⁹

Bunların da ötesinde, parlamento grubunun Merkez Komitesine bağlı olması, grup yöneticilerinin Merkez Komitesi tarafından onaylanması, Merkez Komitesinin parlamento grubunda veto yetkisine sahip bir temsilcisinin bulunması, tüm önemli konularda öncelikle Merkez Komitesine başvurulması, parlamento üyelerinin partinin talep etmesi durumunda istifa edeceklerini baştan kabul etmiş olmaları, tüm önlemlere rağmen parlamentoya girmeyi başarmış olan reformist, yarı reformist ve kariyerist unsurların tasfiye edilmesi, parlamento çalışmalarının parlamento dışı parti çalışmalarına bağımlı kılınması, işçiler sokağa çıktığında ya da başka devrimci eylemlere yöneldiklerinde parlamentodaki komünist parti temsilcilerinin onların başında yer alması ve daha pek çok benzer şey isteniyordu...

Bazı güncel deneyimler

Kapitalist ülkelerde, Marksistler açısından, devrim mücadelesi, temel olarak, başta işçi sınıfı olmak üzere ezilen kitleleri (yani, nüfusun büyük çoğunluğunu emeğiyle geçinenlerin ve onların ailelerinin oluşturduğu ülkelerde, halkı), iktidarı alabilecek ve sınıfsız toplum mücadelesini yürütebilecek bir toplumsal ve siyasal güç hâline getirme mücadelesidir. Çünkü, Birinci Enternasyonal’in temel belgelerinde vurgulandığı ve *Komünist Parti Manifestosu*’nun önsözlerinden birine de aktarıldığı üzere, “işçi sınıfının kurtuluşu işçi sınıfının kendi eseri olmak zorundadır”.

Bu mücadelede işçi sınıfının en önemli silahı, kendi partisidir. İşçi sınıfının tarihsel çıkarlarını (sosyalist devrim ve sınıfsız toplum hedeflerini) merkeze yerleştiren bağımsız bir partinin yokluğunda, halkın kapitalistlere ve devlet yöneticilerine yönelik tepkileri ve mücadeleleri, düzen içi muhalefeti geçici bir süreliğine güçlendirmenin ötesine geçen sonuçlar doğuramaz. Bu söylenen, kitle-sel sokak hareketleri için de geçerlidir, sendikal mücadeleler için de, farklı toplum kesimlerinin farklı türlerdeki örgütlü mücadeleleri ve hareketleri için de, parlamenter mücadele için de, yerel

9 *Second Congress of the Communist International. Minutes of the Proceedings. Volume One and Two, New Park Publications, 1977, <https://www.marxists.org/history/international/comintern/2nd-congress/ch08a.htm>.*

yönetim organlarına seçilme ve bunları halk yararına kullanma çabaları için de. Farklı mücadele alanlarının ve bu alanlarda elde edilen mevzilerin hiçbiri, kendi başına, sosyalist devrimin yolunu açamaz.

Örneğin, kitlesel sokak hareketleri, halkın siyasal bilinç düzeyinin yükselmesi açısından büyük bir önem taşır. Yoksullaşma, yolsuzluklar ya da baskıcı uygulamalar gibi somut gerekçelerle ve genellikle güncel bir gelişmenin tetiklemesiyle ortaya çıkan kitlesel sokak hareketleri, iktidar değişimlerinin yolunu da açabilir. Mevcut hükümetler (ya da devlet başkanları) istifa etmek zorunda kalabilir. Bu tür durumlarda, burjuva demokrasisinin bulunduğu (yani iktidarların seçimlerle belirlendiği) ülkelerde erken seçimlere gidilir. Genellikle, o sırada muhalefette bulunan burjuva partilerinden biri ya da birkaçı tarafından yeni bir hükümet kurulur. Bu hükümetin de yakıcı sorunlara çözüm getirememesi durumunda, kitlelerin görece kısa bir süre sonra yeniden sokağa çıkması ve yeni hükümeti de istifa etmek zorunda bırakması da mümkündür...

İşçi sınıfının bağımsız partisinin öncülüğüyle gerçekleşmeyen, bir başka deyişle kendiliğindenlik boyutu ağır basan kitlesel sokak hareketlerinin katılımcıları, kapitalist düzeni hemen yıkma çağrılarını büyük olasılıkla gerçekçi bulmayacaktır. Buna karşın, kapitalistlerin ve emperyalistlerin çıkarlarına ters düşen ve bu nedenle düzen partilerinin demagojik bir şekilde bile savunmadığı bazı talepleri ileri süren ve seçimlerde başarılı olabilecekleri umudunu veren partileri ve hareketleri destekleyebilirler.

Örneğin, Yunanistan'da Syriza (Radikal Sol Koalisyon), emperyalist ülke ve kuruluşların dayattığı kemer sıkma politikalarına son verme vaadi sayesinde oylarını çok kısa bir süre içinde çok büyük oranlarda artırarak iktidara geldi. İspanya'da 2014 yılında kurulan Podemos (Yapabiliriz) partisi de, son seçimlerde, iktidara gelse bile, yüzde 21'e yaklaşan oy oranıyla üçüncü büyük parti konumuna yükselebildi. Her iki parti de, geçtiğimiz yıllarda ülkelerinde ortaya çıkan kitlesel sokak hareketlerinin siyasal temsilciliğini üstlenmeye çalışmıştı. Bu amaca uygun bir şekilde, ikisi de, katılımcılık boyutunun güçlü olduğu bir siyaset tarzını öne çıkarıyordu. Ne var ki, Syriza iktidara geldikten sonra, Podemos ise son seçimlerden önce, radikal taleplerinden vazgeçerek, büyük ölçüde, karizmatik liderlere sahip sosyal demokrat partilere dönüştü.

Seçimler yoluyla güç kazanma çabası, işçi sınıfı hareketlerinin ürünü olup bu sınıfın bağımsız partisini yaratma iddiasıyla

yola çıkanları da sosyal demokrat partilere dönüştürebiliyor. Bunlardan biri, 1980 yılında Brezilya'da kurulan İşçi Partisi'ydi (PT). 1978-1980 yıllarındaki kitlesel işçi hareketlerine yaslanan, liderliğini ülkedeki en önemli işçi liderlerinden biri olan Lula da Silva'nın yaptığı ve kurucuları arasında çeşitli Marksist grupların da bulunduğu bu parti, başlangıçta, işçi sınıfının bağımsız partisi olma iddiasına sahipti, açıkça sosyalizmi savunuyordu ve kitlelerin siyasal ve iktisadi yönetime katılımını vaat ediyordu. Dahası, 1984 yılında bu ülkede kurulan Topraksız İşçiler Hareketi (MST), dünyanın en büyük toplumsal hareketlerinden birine dönüşmüştü ve bu hareketin üyelerinin önemli bir bölümü İşçi Partisi'ni destekliyordu. 1989 yılında başkanlık seçimlerine katılan İşçi Partisi, ülkenin dış borçlarının ödenmemesini, finans kuruluşlarının kamulaştırılmasını ve köklü bir toprak reformunu da savunarak, ilk turda oyların yüzde 17,2'sini ve ikinci turda da yüzde 47'sini almayı başarmıştı. Ne var ki, Lula, defalarca girdiği başkanlık seçimlerinin ardından 2002 yılında sonunda başkan seçildiğinde, radikal hedefleri de katılımcılığı da çoktan bir yana bırakmıştı.

Zaten, sosyal demokrasi de, seçimler yoluyla güç kazanmaya odaklanan Marksist işçi partilerinin devrimciliklerini yitirmelerinin ürünü olmamış mıydı?

Ama kanımca, yukarıdaki örneklere bir başka açıdan yaklaşılabilir ve yaklaşılmalı: Yunanistan'da Syriza, İspanya'da Podemos ve Brezilya'da İşçi Partisi, en azından bazı özel durumlarda, kendiliğinden bir şekilde ortaya çıkan kitlesel hareketlerin siyasal temsilciliğini üstlenerek görece hızlı bir şekilde güç kazanmanın mümkün olabileceğini (yeniden) gösterdi.

Benzer olanakların farklı şekillerde değerlendirilebileceğini kanıtlayan somut bir örnek de var elimizde: Hugo Chavez.

Chavez'i devlet başkanlığına taşıyan süreç de kitlesel sokak hareketleriyle başlamıştı. 1989 yılında, IMF'nin dayattığı bir kemer sıkma programı ve benzin fiyatlarının hızla artırılması, başkent Karakas'ta patlak verip başka kentlere de sıçrayan ve yüzlerce (ya da binlerce) kişinin polisler ve askerler tarafından öldürülmesiyle bastırılan halk ayaklanmasına (*Caracazo*) yol açmıştı. Yoksullaşmaya ve yolsuzluklara tepki gösteren Venezüellalılar 1990'lı yıllarda yedi binden fazla protesto gösterisi düzenlemiş ve yeni örgütlenme biçimlerine başvurmuştu. Ordu içindeki Hugo Chavez'in liderliğini yaptığı gizli örgütlenmenin darbe planlarını erkene çekerek 1992 yılında başarısız bir girişimde bulunmasına

da bu kitlesel hareketler yol açmıştı. Darbe girişimi başarısızlığa uğramış olsa da, Chavez, bu girişim sayesinde, halk önderlerinden biri hâline gelmişti.¹⁰

1997 yılında Beşinci Cumhuriyet Hareketi partisini (MVR) kuran Chavez, 1998 yılındaki başkanlık seçimlerine Yurtsever Kutup ittifakının adayı olarak katıldı. Bu ittifakta yer alan partiler arasında, Chavez'in başkan seçilmesinden kısa bir süre sonra muhalefete geçen Sosyalizm İçin Hareket partisi (MAS), Herkes İçin Anayurt partisi (*Patria Para Todos*) ve Venezüella Komünist Partisi de vardı. Chavez'in en önemli vaatleri, yoksulluğun ortadan kaldırılması ve yolsuzlukla mücadele idi. O dönemde sosyalizm hedefinden henüz söz etmiyordu...

"Bolivarcı Devrim" in merkezinde, daha önce sadece sermaye sahiplerinin zenginleşmesine yarayan petrol gelirlerinin daha adil bir şekilde paylaşılmasını sağlamak vardı. Sosyal harcamalar artırılırken, (Küba'yla işbirliği de yapılarak) yoksullara daha gelişkin sağlık ve eğitim hizmetleri sunuldu.

Ama bu arada, Hugo Chavez'in öncülüğüyle çok kritik bir adım atıldı: 2001 yılında, Bolivarcı Çevreler adı verilen halk örgütleri kuruldu. 2003 yılında, Bolivarcı Çevreler'in koordinatörü olan Rodrigo Chavez, o dönemde üye sayıları 2 milyon 200 bine ulaşmış olan bu çevrelerin amaçlarını şöyle tarif etmişti:

"Amaç, toplumsal adaletin, ekonomik adaletin ve herkesin gerçek politikaya katılımının güvence altına alınmasına dayanan devrimci süreci savunmak. Burada, politik katılıma özellikle dikkat çekmek istiyorum. Her dört ya da beş yılda bir ya da seçim düzeni her nasılsa o kadar yıl arayla yapılan oylamadan bahsetmiyorum. İnsanların doğrudan tasarlayabildikleri, denetleyebildikleri ve onları temsil eden, aracılık eden birilerine ihtiyaç duymadan kendi gelişim projelerini bizzat kendilerinin hayata geçirebilecekleri bir süreçten bahsediyoruz."¹¹

10 Roger Burbach, Michael Fox, Federico Fuentes, *Latin America's Turbulent Transitions*, Zed Books, London and New York, 2013.

11 *Venezüella'da Neler Oluyor?*, Editör: Ali Mert, NK Yayınları, İstanbul, Birinci Baskı, Şubat 2005, s. 76.

Nisan 2002'deki darbe girişiminin kitlesel sokak hareketleri sayesinde yenilgiye uğratılmasında ve burjuvazinin izleyen dönemdeki diğer karşı devrimci girişimlerinin boşa çıkarılmasında Bolivarcı Çevreler çok önemli bir rol oynadı.¹² Ve halkın örgütlülüğüne yaslanarak iktidarını güçlendirmeyi başaran Chavez, 2004 yılının sonunda, "sosyalizm" den söz etmeye başladı. Harnegger'e göre, bunun öncesinde, kapitalizme dokunmadan, bir "üçüncü yol"a başvurarak toplumsal dönüşümlerin gerçekleştirilebileceğine inanıyordu. Ama Venezüella burjuvazisinin direnişi, yoksulluk ve eşitsizlik sorunlarının burjuva devlet aygıtını kullanarak çözülemeyeceğini göstermişti.¹³ 2005 yılında Brezilya'nın Porto Alegre kentinde düzenlenen Dünya Sosyal Forumu'ndaki konuşmasında, kapitalizmin aşılması ve "yeni tipte" bir sosyalizmin hedeflenmesi gerektiğini ilan etti. İzleyen yıllarda buna "21. yüzyıl sosyalizmi" diyecekti. Çok sayıda ankete göre, Venezüella yurttaşlarının çoğunluğu, sosyalizmin, kapitalizmin gerçekçi bir alternatifi olduğunu düşünmeye başlamış.¹⁴

Bir başka deyişle, iktidara gelebilmek için ya da iktidara geldikten sonra adım adım sağcılaşmak bir kader değil! Halkın örgütlülük düzeyini ve siyasal süreçlere katılımını artırarak tersini yapmak da mümkün.

Venezüella deneyimi söz konusu olduğunda, her şeyin merkezinde Hugo Chavez'in bulunmasının başlı başına bir sorun oluşturduğunu eklemek gerekiyor. Kuşkusuz, Chavez'in "karizmatik" liderliği, yani kitleleri ikna etme ve kritik anlarda harekete geçirme gücü olmasaydı, onun görece erken ölümünün ardından ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalan Venezüella'da, bu sıkıntıları sosyalizm doğrultusundaki adımları derinleştirerek aşma düşüncesinin toplumsal dayanakları çok daha zayıf kalırdı. Ama aynı Chavez, halk hareketlerinin önderlerini kapsayan ve halkın desteğiyle üretim araçlarının özel mülkiyetine tümüyle son vermeyi, geçmişten devrolan bürokrasiyi tümüyle tasfiye etmeyi, ülke kaynaklarının halk katılımına ve denetimine dayanan merkezî planlama yoluyla değerlendirilmesini hedefleyen devrimci bir partinin kuruluşuna önderlik etmeyerek, arkasında ciddi bir boşluk bıraktı.

12 İzleyen yıllarda, Bolivarcı Çevrelerin yerini, kentsel yerleşimlerde 200-400 aileden, kırsal yerleşimlerde 50-100 aileden oluşan "komünal konsey"ler aldı. 2013 yılında bunların sayısı 50 binin üzerine çıkmıştı.

13 Marta Harnegger, *A World To Build*, translated by Fred Fuentes, Monthly Review Press, New York, 2015, s. 59.

14 Roger Burbach ..., a.g.y.)

Yerel yönetimlerin önemi ve sınırları

Son yıllarda Türkiye’de komünistler ve komünizm hakkındaki algının olumlu yönde değişmesine en büyük katkıyı Dersim’in Ovacık ilçesindeki sosyalist/halkçı belediyeçilik uygulamalarının sunduğunu herhalde kimse reddetmeyecektir.

Evet, çok küçük (ve olanakları da çok kısıtlı) bir ilçeden söz ediyoruz. Evet, son derece özgün koşulların ürünü olan, kopyalanamayacak bir örnekten söz ediyoruz. Evet, “komünist” sözcüğü olmasaydı, medyanın benzer bir ilgisiyle karşılaşamazdı (örneğin, DHF-ÖDP ittifakıyla kazanılan Mazgirt belediyesi ulusal medyanın gündemine hiç girmiyor).

Ama Ovacık Belediye Başkanı Fatih Mehmet Maçoğlu’nun, bugüne kadar, eldeki sınırlı olanakları sola en fazla katkıda bulunacak şekilde değerlendirme çabasını gösterdiği ve bu konuda başarılı da olduğu açık.

Daha ileri örnekler içinse başka ülkelere bakmak gerekiyor.

Marta Harnecker, *Rebuilding the Left* (Solu Yeniden Kurmak) adlı eserinde, Latin Amerika’daki sekiz yerel yönetim deneyiminden çıkardığı bazı dersleri paylaşıyor: Uruguay’daki Geniş Cephe’nin (*Frente Amplio*) başkanlık seçimini kazanmasından önce yönetimini aldığı Montevideo Kent Konseyi, Brezilya’daki İşçi Partisi’nin başkanlık seçimini kazanmasından önce yönettiği beş belediye ve Venezüella’daki *La Causa R* (Radikal Dava) partisinin Chavez’in başkan seçilmesinden önce yönettiği iki belediye.¹⁵

Bu örnekler, hem solcuların devlet yönetimi hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasını hem de halkçı bir yönetim anlayışının farklarını somut olarak göstermelerini sağlamış. Ama bu arada pek çok sorunla karşılaşmış ve bunları aşma mücadelesi yürütmüşler.

Yerel yönetimlerin başına ilk kez geçen solculardan bazılarının karşılaştığı ilk sorunlardan biri, kritik kararların uygulanabilmesi açısından önem taşıyan yerel meclislerde azınlıkta kalmaları olmuş. Bu durumdakiler, birincisi, halkın desteğini alan öneriler geliştirerek, düzen partilerinin meclislerdeki temsilcilerini, yeniden seçilebilmek için bunları benimsemek zorunda bırakmış. İkincisi, bazı projeleriyle ilgili olarak düzen partilerinin meclislerdeki temsilcileriyle görüşerek, bu projelerin hayata geçirilmesinde onların da rol oynamasını sağlamışlar. Üçüncüsü bazı projeleri için, halkı harekete geçirerek, yerel meclis üyeleri üzerinde baskı kurmuşlar.

15 Marta Harnecker, *Rebuilding the Left*, Translated by Janet Duckworth, Zed Books, London and New York, 2007, s. 117-129.

Harnecker'e göre, bu deneyimlerden çıkarılan en önemli sonuç, yerel meclislerde çoğunluk sağlamanın önemli olduğunun daha iyi anlaşılması ve dolayısıyla seçimlerden önce çoğunluğu sağlamaya yönelik ittifakların kurulmasına daha fazla önem verilmesi olmuş.

Belediyelerdeki, geçmiş dönemlerde işe alınmış çalışanlar da bir somut sorun başlığı olmuş. Genel olarak işten atmalara karşı olan solcular, kendilerine direnme potansiyeli bulunan çalışanlara karşı da özel yöntemlere başvurmak zorunda kalmış. Bunlar arasında, sınav düzenleyerek, en başarılı olanlara diledikleri yerde çalışmaya devam etme olanağının sunulması, daha az başarılı olanların görev yerlerinin değiştirilmesi de varmış. Ama bu arada, yoksulların yaşadığı daha uzak yerlerde çalışanlara maddi ayrıcalıklar sağlanmış.

Peki ya genel olarak belediye çalışanlarının gelirleri? Belediye çalışanları da, tüm diğer işçiler gibi, solculardan yüksek ücretler bekler elbette... Ama onlara çok fazla ücret ödenmesi durumunda, başta emekçiler ve yoksullar olmak üzere halka sunulabilecek olan hizmetlerin kapsamı kaçınılmaz olarak daralacaktır! Harnecker, başvurulan üç farklı yöntemden söz ediyor: Birincisi, belediyelerin gelirleri ile çalışanlarının ücretleri arasında bağ kurulması. Böylece, çalışanların, hizmet kalitesini yükselterek, yurttaşlar tarafından belediyelere ödenmesi gereken paraların ödenme oranlarının (gönüllü olarak) yükseltilmesini sağlaması. İkincisi, yerel yöneticilerin, belediye çalışanlarının ve halk hareketlerinin temsilcilerinin yer aldığı üç taraflı komitelerin kurulması yoluyla, tarafların ortaklaştırılması. Üçüncüsü, belediye çalışanlarının, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine katılmalarının sağlanması.

Ama belki de en büyük zorluklarla, gerçekten ilerletici bir "halk katılımı"nı sağlamak konusunda karşılaşmış. Ne de olsa, halktan insanların pek çoğu, yerel yönetimlerden, her şeyden önce, kendilerine ve yakınlarına iş, mali destek, ucuz ya da parasız ürün ve hizmetler gibi maddi şeyler bekler. Ve yerel yönetimler, emekçilerin ve yoksulların tüm maddi sorunlarını kendi başlarına çözemez!

Harnecker'in ele aldığı örneklerin tümünde ve özellikle de Brezilya'daki İşçi Partisi'nin yönettiği belediyelerde, sıradan insanlara ulaşmanın ve onları yerel yönetim süreçlerine katmanın başlıca yollarından biri, "katılımcı bütçe"lerin hazırlanması olmuş. Eldeki kaynakların ne şekilde değerlendirileceğine (hangi yatırımların yapılacağına, hangi kalemlere ne kadar para

ayrılacağına) halk katılımıyla karar verilmesi sayesinde, kayırmacılık ve yolsuzluklar sınırlanırken üst düzey bürokratların, yasal yerel meclis üyelerinin ve yerel sermaye sahiplerinin karar alma süreçlerindeki ağırlığı azaltılabılmış. Bu arada, en azından bazı yerel projelerin doğrudan doğruya ilgili halk kesimleri tarafından hayata geçirilmesi sağlanmış. Tüm bunlar, halkın yerel sorunlar ile ülkenin tümünü ilgilendiren siyasal ve iktisadi kararlar arasındaki bağları kavramasını da kolaylaştırmış.

Bu somut deneyimler, solun “yönetme” işini de becerebileceğini, dahası bu işi düzen partilerine göre daha iyi yapabileceğini somut olarak göstererek, ilgili ülkelerde sol güçlerin merkezî düzeyde iktidara gelmesini kolaylaştırmış.

Kanımcı, yerel yönetimlerle ilgili olarak vurgulanması gereken iki şey var:

Birincisi, asıl amacın halkın siyasallaşma ve örgütlülük düzeylerini yükseltmek olduğu unutulmamalı. Dolayısıyla, yönetsel süreçlere ve bunun da ötesinde alınan kararların uygulanmasına ve her tür yönetsel faaliyetin denetlenmesine mümkün olduğunca geniş kesimlerin katılımının sağlanması ve bunu mümkün kılacak bir şeffaflığın sergilenmesi için mücadele edilmeli. “Halka hizmet götürmek” ve “yoksullara yardım etmek” önemlidir; ama halkın kendi kaderini kendi ellerine alması doğrultusunda adım atılamazsa, yeni halk önderlerinin ortaya çıkması sağlanamazsa, yerel sorunların çözülmesi için harcanan enerji, ülke ölçeğindeki siyasal iktidar mücadelesine yeterli katkıda bulunamayacaktır.

İkincisi, yerel sorunların pek çoğunun ulusal ölçekli çözümleri gerektirdiği konusundaki bilinç düzeyini yükseltme çabası hiçbir şekilde ihmal edilmemeli. Özyönetim, hiç kuşku yok ki, halkın bilinç düzeyini yükseltmenin en önemli araçlarından biridir. Ama sınırları bellidir. Üretim araçlarının çok büyük bölümü burjuvazinin elindeyken, ülke kaynaklarının ne şekilde değerlendirileceğiyle ilgili kararlar burjuvazinin denetimi ya da güçlü etkisi altındaki merkezî iktidarlar ve bürokratlar tarafından alınırken, yerel ölçekli kazanımlar her zaman tehdit altında olacaktır. En az bunun kadar önemlisi, yerel çıkarların her şeyin önüne koyulması, farklı yerellikler arasında, merkezî bütçeden daha fazla para elde etme, merkezî yatırımlardan daha fazla pay alma, hatta sermaye yatırımlarını çekme mücadelelerine yol açacaktır.

Latin Amerika’daki “21. yüzyıl sosyalizmi” deneyimleri (Venezüella, Bolivya ve Ekvador) hakkında yazan solcuların büyük

bir bölümü, yerellikler ve tek tek işletmeler düzeyindeki halk/işçi katılımını (haklı olarak) fazlasıyla önemserken, üretim araçlarının özel mülkiyetine mümkün olduğunca hızlı bir şekilde son verme, finans kuruluşlarını kamulaştırma, dış ticareti devlet tekeli altına alma ve halkın katılımıyla, ülke kaynaklarının toplumsal çıkarlara en uygun şekilde değerlendirilmesine yönelik merkezî planlar oluşturma gereksinimlerini ikinci plana itebiliyor. Tıpkı, söz konusu ülkelerdeki solcu iktidarlar gibi...

Bunda, 20. yüzyılın sosyalizm deneyimleri hakkındaki eleştirel yaklaşımların önemli bir payı var. Gerçekten de, sosyalist ülkelerin, özellikle halkın devlet yönetimine katılımını sağlamak konusunda ciddi eksikleri ve sorunları bulunuyordu. Ne var ki, tüm üretim araçlarının devletin elinde olduğu ve toplumsal üretimin merkezî planlamayla yönetildiği ülkelerde halk katılımı konusunda sıkıntıların yaşanmış olması, halk katılımını yerelliklerle ve tek tek işletmelerle sınırlandırarak merkezî iktidarı ve bürokrasiyi halk denetiminden kurtarmanın mazereti olarak görülemez!

Latin Amerika'nın solcu hükümetleri, tüm kapitalist işletmeleri hemen kamulaştırmadıkları ve bürokrasiyi bir gecede kaldırmadıkları için suçlanamaz tabii ki. Bunu başarmaları mümkün değildi. Hükümet kurmak, tüm iktidarı ele geçirmiş olmak anlamına gelmiyordu. Hem burjuvazinin önemlice bir kesimiyle hem de sivil ve askerî bürokrasiyle (geçici) uzlaşmalara varmak zorundaydılar.

Ama bu uzlaşmaların uzun bir döneme yayılması kaçınılmaz olarak çürütücü etkilerde bulunur. Merkezî iktidar, yolsuzluklarla anılmaya başlar. Çünkü, özellikle büyük ölçekli yolsuzlukların en temel nedeni, sermaye sahipleri sınıfının varlığıdır. Devlet işletmelerinin eksiksiz bir şeffaflığa sahip olmaları, bunların halkın mutlak denetimi altına alınmaları, bu yönde merkezî bir siyasal iradenin bulunması durumunda, mümkündür. Buna karşın, sermaye sahiplerinin elindeki işletmeler, ne kadar denetlenirlerse denetlensinler, her tür yasadışı ve gayrimeşru yola başvurarak mümkün olan en yüksek kârları elde etmeye çalışır. Venezüella'da somut olarak görüldüğü üzere, kendilerini denetlemeleri gereken bürokratları satın alırlar. Herhangi bir teşvikten ya da ayrıcalıktan yararlanmalarını mümkün kılıyorsa, hayalî ihracat ya da hayalî ithalat yaparlar. Devletten ucuza döviz alıp karaborsada pahalıya satmaları mümkün olduğunda bu yola başvururlar. Belirli ürünlerin fiyatlarına tavan getirildiğinde, bu ürünleri çok düşük değişikliklerle başka isimler altında satarlar. Devlet belirli ürünleri halkın kullanımı için düşük fiyatlarla satıyorsa, bunları satın

alıp ülke dışında pahalıya satarlar ve kıtlığa yol açarlar. Devlet kuruluşlarına kalitesiz ürünler ve hizmetler satarlar. Merkez iktidarın toplumsal çıkarları gözeterek aldığı iktisadi önlemleri boşa düşürerek, ekonomiye devlet müdahalesinin kötü bir Şey olduğu düşüncesini görünürde haklı çıkarırlar!

Olağanüstü büyük krların elde edilebildiği her yerde, yolsuzluklar devletin her kademesine ve bu arada hkmete ve yönetici partiye/partilere uzanma eğilimini gösterir.

İşte bu nedenle, bugün Venezüella'da en fazla Şikayet edilen Şeylerden biri yolsuzluklar ve son seçimlerde karşı devrimci güçler bunlardan da yararlanarak parlamento çoğunluğunu elde etti!¹⁶

Son sözler...

Kıscası, sosyalist devrim ve onun da ötesinde sınıfsız toplum mücadelesi yürütmeye çalışanlar açısından, seçim politikaları, sadece seçimlerde Şu ya da bu Şekilde başarı elde etmeye yönelik olamaz. Dahası, işçiler ve yoksullar için daha yaşanası koşullar yaratma çabası da yetmez. Halk, lke ölçeğindeki sosyalizm mücadelesinin gerçek öznesi hâline getirilemezse, siyasal iktidarın alınması sonrasında burjuvazinin ve bürokrasinin çıkardığı her tür engelin halkın mücadelesiyle ortadan kaldırılması ve böylece sınıfsız toplum doğrultusunda yeni kazanımların elde edilmesi sağlanamazsa, elde edilen kazanımların yitirilmesi (sosyalizm mücadeleleri tarihinin sayısız kez gösterdiği üzere) ok kolaydır.

Bunları yapmaksa, yazıldığı kadar kolay değil tabii ki!

İnsanlara daha iyi bir düzen kurmanın mümkün ve gerekli olduğunu anlatmak yetmez. Anlamlı ve gerek bulacakları, onları harekete geçirecek, pasif birer izleyici ya da destekçi olmanın ötesine geçerek özgün katkılarını sunmalarını sağlayacak mücadele hedeflerinin belirlenmesi gerekir.

Halkın çıkarları doğrultusundaki her tür mücadele, devlet yönetiminin farklı düzeylerinde daha fazla söz sahibi olma gereksinimini de beraberinde getirir.

Halk henüz devrim yapacak örgütlülük ve siyasallaşma düzeylerine ulaşmamışken, sadece Marksistlere özgü olan güncel mücadele hedefleri belirlenemez ve devlet yönetiminin farklı düzeylerinde

---

16 Venezüella'daki güncel gelişmelerle ilgili değerlendirmelerimi yakın geçmişte İleri Haber'de yazmıştım: "Venezüella'da Neler Oluyor?" <http://ilerihaber.org/yazarlar/erkin-ozalp/venezuela-da-neler-oluyor/1729/>.

söz sahibi olmanın sadece Marksistlere özgü olan yöntemleri geliştirilemez. Marksistler, kendilerini, ancak, halkın örgütlülük ve siyasallaşma düzeylerini yükseltme hedefini her şeyin üzerinde tutarak ayırt edebilir.

*Komünist Parti Manifestosu'*na başvuracak olursak:

“Komünistler kendilerini diğer proletarya partilerinden yalnızca şu noktalarda ayırır: 1. Proleterlerin farklı ulusal mücadeleleri içinde tüm proletaryanın ortak, ulusallıktan bağımsız çıkarlarını öne çıkarır ve bunlara geçerlilik kazandırır. 2. Proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadelenin geçtiği farklı gelişme aşamalarında, her zaman hareketin bütününün çıkarlarını temsil ederler.

Dolayısıyla komünistler, tüm ülkelerin işçi partilerinin pratik açıdan en kararlı, her zaman ileri itici kesimidir; teorik açıdan, proletaryanın geri kalan kitleleri karşısında, proletarya hareketinin koşullarını, gelişme sürecini ve genel sonuçlarını kavrama üstünlüğüne sahiptirler.”¹⁷

*Manifesto'*nun yazıldığı dönemde işçiler henüz hiçbir ülkede nüfusun çoğunluğunu oluşturmuyordu. Günümüzdeyse, yaşayabilmek için emek güçlerini satmaktan başka çareleri bulunmayanlar ile ailelerinin, yani işçi sınıfının, nüfusun çoğunluğunu oluşturmadığı bir ülke bulmak zor. Bu nedenle, (adını anmasalar bile) işçi sınıfının farklı kesimlerinin çıkarlarının temsilciliğine soyunan çok farklı siyasal hareketler çıkabiliyor ortaya.

Bunların tümünü “yalancı” ya da “hain” ilan etmek, en kolay! Üstelik, uzun vadede haklı çıkma olasılığı çok yüksek... Ama (gerçekten daha zorlu) bir yol daha var: Onları, vaat ettikleri şeylerin gerçekten hayata geçmesi için yapılması zorunlu olan şeyleri yapmaya zorlamak. Örneğin, (örgütlenmiş) halk baskısının da yardımıyla ittifak çağrısı yapmak. Bu tür ittifakların halkın çıkarlarına hizmet etmesini zorunlu kılacak koşullar dayatmak.

Geniş kitlelerin sokaklara döküldüğü dönemlerde, tüm bunların önemsizleştiği düşüncesi güç kazanabilir. Oysa, henüz devrim yapacak olgunluğa ulaşmamış olan kitleler, bu tür dönemlerde, sadece “alternatif hükümet” ya da en azından “hükümet üzerinde daha büyük etki/baskı gücü” isteyebilir.

17 Karl Marx-Friedrich Engels, *Komünist Parti Manifestosu*, çev: Erkin Özalp, Yazılama Yayınevi, İstanbul, Yedinci Baskı, Temmuz 2011, s. 23.)

Onları daha ileri hedefler doğrultusundaki mücadeleye kazanabilmek için, bu beklentiye uygun çözüm önerileri sunabilmek gerekir.

İyi ama, bu tür şeyler yapmaya kalkışanların düzene teslim olma olasılığı yok mu? Elbette var... Lenin, Üçüncü Enternasyonal İkinci Kongresinde, "Devrimci Parlamentarizm" tezlerinin tartışıldığı oturumlardan birinde, parlamentarizm karşıtlığı yapanlara yönelik sözlerini şöyle tamamlamıştı:

"Eğer, 'Yoldaşlar, işçiler; kendi parlamento üyelerini kendisine itaat etmeye zorlayacak kadar disiplinli bir parti yaratamayacak kadar zayıfız' diyecek olsaydınız, işçiler sizi terk eder ve kendi kendilerine şöyle derdi: 'Bu kadar zayıf insanlarla proletarya diktatörlüğünü nasıl kurabiliriz?'

Proletaryanın zafer gününde aydınların, orta sınıfın ve küçük burjuvazinin komünist olacağına inanıyorsanız, çok safsınız demektir.

Böylesi bir yanılmamanız yoksa, bugünden başlayarak, işçi sınıfını kendi iradesini dayatmaya hazırlamak zorundasınız. Devlet işleri söz konusu olduğunda, bu kuralın tek bir istisnası bile bulunmaz. Devrimin ertesi günü, her yerde, kendilerine komünist diyen oportünist hukukçularla ve Komünist Partinin disiplinini de proletarya devletinin disiplinini tanımayan küçük burjuvalarla karşılaşırız. Tüm üyelerini kendi disiplinine tabi kılacak gerçekten disiplinli bir parti kurmaya işçileri hazırlamazsanız, proletarya diktatörlüğünü hiçbir zaman hazırlayamazsınız. Bence, çok sayıdaki yeni komünist partiyi parlamenter eylemi reddetmek zorunda bırakan nedenin bunların zayıflıkları olduğunu bu yüzden kabul etmiyorsunuz. Gerçekten devrimci olan işçilerin büyük çoğunluğunun bizi izleyeceğinden ve sizin parlamentarizm karşıtı tezlerinize karşı çıkacaklarından eminim."¹⁸

---

18 <https://www.marxists.org/history/international/comintern/2nd-congress/ch08a.htm>.

Seçimlerden sonra Türkiye

H. MERİÇ ALGÜN

Birkaç on yıl sonra genç bir araştırmacının Türkiye'nin bugnlerini incelediğini düşünerek başlayalım. Sadece 1 Kasım ile bu yazının yazıldığı 30 Aralık arası dönemin haberlerine bakarsa, lkemizde AKP'nin neredeyse tam boy egemen olduğu bir tablo göreceğini söyleyebiliriz. Yalnızca içinden geçtiğimiz şu son 50-60 güne bakan hiç kimse, 5-6 ay kadar önce AKP'nin kesin bir yenilginin eşiğinden döndüğüne ve 2 yıl kadar önce Türkiye aktif nüfusunun en iyimser tahminle dörtte birinin sokaklara çıkıp mevcut iktidara isyan ettiğine inanmaz.

Kabul etmemiz istenen, içinden geçtiğimiz günlerin anlık görüntüsünün mutlaklığıdır.

Sıkça söylendiği gibi eğer tarihsel bir süreç yaşıyorsak, sadece içinde bulunduğumuz an ile sınırlandırılmış bir bakış sadece ek-sik değil aynı zamanda yanlış da olacaktır. An itibariyle görünen gerçeğin yalnızca küçük bir kısmıdır. Doğrusu, elbette bugünün verilerine gözlerimizi kapatmadan ama tarihsel bir bakış aışıyla geleceğin inşasına yönelmektir.

Böyle baktığımızda, % 49,5 oy almış bir partinin, iktidar koltu-đunda çivili koltukta oturuyor gibi oturmak zorunda kaldığını görürüz.

Başlı başına bu bile Türkiye'nin yakın geçmişinde iktidarın nasıl büyük bir korku yaşadığının ve bu korkunun etkilerinin hala hissedildiğinin işaretidir.

Bir kez daha vurgulayalım, 1 Kasım seçimlerinde AKP'nin büyük bir zafer kazandığı iddiasına itiraz ediyoruz. Her şey bir yana, böylesi bir değerlendirmenin mantıki sonuçlarından birisi, önümüzdeki dönem AKP'nin hedeflediği Türkiye perspektifinde rahat rahat yol alabilmesidir.

Böyle bir sonucun teorik olarak bile olanaklı olmadığını 1 Kasım sonrası ilk değerlendirmelerimizde söylemiştik. Seçimlerin

sonuçlanmasından hemen sonra yaşananlar ile 2015 sonu itibarıyla ortaya çıkan Türkiye tablosu bunun ayan beyan görülebildiği verilerle dolu.

Eğer herhangi bir iktidar, gündelik yaşantının en önemsiz ayrıntılardan başlayarak hemen her şeyi zorlamalarla ve zor kullanarak kontrol altına almaya çalışıyorsa bu aslında yönetemediğinin en açık delili değil midir?

Kuşkusuz %49 oy önemlidir. Seçim hileleri ve yolsuzluklarıyla bile olsa elde edilen bu oranla AKP'nin Türkiye'deki "sağ seçmen" in önemli bir bölümünün oyunu alarak bu topluluğu kendi etrafında kümelediğini söyleyebiliriz.

Ancak AKP karşısında hala %50'den fazla oy vardır ve bunun önemli bir bölümü her ne olursa olsun AKP'ye teslim olmayacak bir iradenin yansımasıdır. Bu veri de, AKP açısından yakın geleceğin kolay geçmeyeceğinin önemli bir işaretidir. Normal şartlar altında, başka bir ülke ve tarihsel kesitte bu kadar yüksek bir oy oranı ile iktidara gelen bir siyasi parti için "her istediğini yapar" denilebilirken AKP içinse bunu AKP'liler bile söyleyemiyor. AKP kurmayları ve özel olarak Tayyip Erdoğan, kendilerine karşı birikmiş öfkenin ve nefretin fazlasıyla farkındalar. Dolayısıyla bir taraftan toplumu sindirecek, susturacak, baskı altına alacak saldırılarına devam ederken, bir taraftan da öfkenin patlamasına neden olacak adımlar atmama konusunda son derece hassas davranarak ince bir çizgi üzerinde yürüyüşlerini sürdürmeye çalışıyorlar. AKP'nin cambazlığı sonuna dek vardırmasının güçlüğü bir yana, fark etmemiz gereken, cambazı alaşağı etmenin yürüyüşün kendisinden zor olmadığıdır.

Türkiye'nin içinden geçtiği bu günleri eğer sadece iktidara odaklanıp değerlendirecek olsak şöyle tanımlayabiliriz; birtakım yasal kılıflarla ama esas olarak baskı ve zor yoluyla iktidarı gasp etmiş bir çetenin inisiyatifinde karanlığa doğru sürüklenen bir ülke.

Konumuz ise bu sürüklenişin dinamiklerini, hedeflerini kavramak ve daha önemlisi buna karşı nasıl mücadele edeceğimizi tartışmak.

2015 seçimleri ve tartışmalar

Meseleye soldan bakıp tartışacak olsak solun 2015'te önemli fırsatları kullanmadığını söyleyerek başlamak durumundayız. AKP'nin en güçlü olduğu evrelerde bile onun karşısındaki konumuyla; Türkiye'nin örneğin Haziran Direnişi'ne taşınmasında ve AKP'ye

teslim olmamasında sosyalist solun küçümsenmeyecek bir katkısı olmuştur. Devrimciler, en güçlü görüldüğü, hatta gerçekten epey güçlü olduğu dönemler de dâhil olmak üzere AKP karşısında, bitmek tükenmek bilmeyen bir enerjiyle direnişi süreklileştirerek AKP'nin yıkılışın eşiğine gelmesinde önemli bir rol üstlenmişlerdir.

Dışımızdaki başka öğelerin de etkisiyle yıkılmanın eşiğine kadar getirecek ölçüde güç kaybettiğimiz iktidara son ve devirici yumruğu vuramadığımız için, bugün AKP'nin yeniden toparlanmayı başardığı söylenebilir. Başka bir ifadeyle henüz AKP'yi yenmeyi başaramamış durumdayız.

Az önce, AKP'nin gerçekten güçlü olduğu dönemler dedik, biraz açalım.

AKP'nin iktidara geldiği/getirildiği ve iktidarını kuvvetlendirdiği dönemlerle bugün arasında bir dizi alanda önemli farklar var.

Bu farkların başına; AKP'yi büyüten dinamikler arasında emperyalizmin bütünlüklü bir bölge stratejisine sahip olması ve "Yeni Osmanlı" olarak tercüme edilen emperyalist proje kapsamında Tayyip Erdoğan ile ekibinin üstlendiği rol icabı desteklendiğini yazabiliriz.

Diğer taraftan Türkiye toplumunun 90'lı yıllar boyunca gerek siyasal, gerek ekonomik açıdan boğulmuş olduğunu hatırlamalıyız. Bu durum, AKP'nin Türkiye toplumuna bir kurtarıcı olarak sunulmasını kolaylaştırmış Tayyip Erdoğan'ı da kurtarıcılığın getirdiği bir dizi olanakla iktidar koltuğuna oturtmuştur.

AKP'nin görece güçlü olduğu dönemler, sermayenin tüm bölmelelerinin, her türden gerici tarikat ve cemaatin, emperyalist merkezlerin bir bütün olarak desteğini aldığı dönemlerdi.

Bugün pek çok açıdan durumun eskisi gibi olmadığı ortada. Daha önemlisi, emperyalist merkezler (AKP açısından daha önemlisi ABD emperyalizmi) bölgemize dair bütünlüklü ve sorunsuz yol alacak bir stratejiye sahip değiller. AKP ise tek başına, hele emperyalist merkezlerin ciddi bir ideolojik-siyasi-iktisadi sıkışma içinde olduğu bir dönemde, içinde bulunduğu sıkışmayı aşabilecek olanaklara, yeteneğe sahip değil.

AKP'nin başarısı, olağanüstü sıkıştığı, ağır yenilgiyi ensesinde hissettiği bir dönemi atlatabilmiş olmasındadır. Özellikle 7 Haziran sonrası kesintisiz biçimde süren saldırganlığın bunun bir yansıması olduğunu vurgulamak gerekiyor.

Kısacası, Haziran 2013-Kasım 2015 döneminde AKP iktidarını ortadan kaldıramamış olmamız önemli bir eksiklik olarak not edilmelidir. Bu sürecin sağlıklı olarak değerlendirilmesi ve doğru dersler çıkarılması AKP'nin yaşanacak yeni krizlere paralel olarak iktidardan alışıya edilip edilemeyeceğinin göstergesi olacaktır. Odaklanması gereken nokta budur.

Türkiye'de sosyalist solun önemli bir kısmı, Haziran ve Kasım aylarında yapılan seçimlere giden süreci esas olarak "seçimler önemli midir; değil midir?", "nerde, ne zaman, ne kadar önemlidir?" gibi tartışmalarla geçirdi. Lafi hiç dolandırmadan söyleyelim, her iki seçim sonrası oluşan durum, bu tartışmanın anlamsızlığını net biçimde ortaya koymuştur. Türkiye'de 2015 yılında gerçekleşen iki seçim; devrimcilerin, sosyalistlerin etkin biçimde tavır alması, mücadele alanına dönüştürmesi gereken önemli seçimlerdi. Bugün bu açıdan bir tartışma yürütmenin en küçük bir anlamı kalmamıştır. Ancak eğer mesele ders çıkarmaksa, Sadece 7 Haziran ve 1 Kasım seçim süreçleri ve sonuçları açısından baktığımızda bile, Türkiye solunun seçim ile ilgili geleneksel yaklaşımının sorunlu olduğunu söylemeliyiz.

Haziran ve Kasım seçimleri sol açısından en radikal sözlerin, eylemsiz bir tutumu gerektelendirmek için kullanıldığı bir dönem olarak da hatırlanacaktır. Sevgili Can Soyer'den ödünç alacağım bir kavramla "radikal pasifizm" bu durumu net olarak açıklamaktadır.¹ Neredeyse, pratik olarak hiçbir adım at(a)mamaya neden olan "seçim-sandık önemsiz aslanan sokak" tezinin gölgesinden tümüyle kurtulmalıyız. Türkiye sosyalist hareketi diğler pek çok karmaşık görev ve sorumluluklarının yanına seçimlerde alternatif üretme zorunluluğunu da eklemek zorundadır.

Geride kalan dönemde şunun artık görülmüş olduğunu umuyoruz:

Bir; gerçek karşılığını seçim dönemlerinin dışında, pratik mücadelenin içinde ve uzun soluklu somut mücadele zeminlerinde kuramayan bir hareketin seçimlerde başarılı olma olasılığı yok.

İki; halkın büyük bir çoğunluğunun oy kullandığı ve iktidarın da meşruiyetini en fazla dayandırdığı zeminlerden birisinin sandık oluşu ortayken, seçim siyasetine dair gerçekçi bir sözü olmayan solun sokakta sonuç alıcı bir ağırlık oluşturabilmesi mümkün değildir.

Toplumsal mücadelenin kimi evrelerinde sandık, kimi evrelerinde sokak teorik olana göre daha fazla veya daha az önem kazanabilir; ama hep hazır olmak gerekiyor.

1 Can Soyer, "Geçen yine arkadaşlarla Saray'ı yıkıyoruz": <http://ilerihaber.org/yazarlar/can-soyer/gecen-yine-arkadaslarla-saray-i-yikiyoruz/1584/>

Bir parantez açalım.

Türkiye solu, çok kritik bir evrede kendisi ve ülke açısından son derece olumlu sonuçları olabilecek etkin bir müdahalede bulunma cesaretini gösterememiştir. Bunun da bir sonucu olarak içinden geçmekte olduğumuz sürecin sol içinde en çok tartışılan başlıklarından birinin HDP olması şaşırtıcı değildir. HDP'nin duruşunu, Türkiye Sosyalist Hareketi ve Kürt Hareketi ile ilişkileri gibi başlıkları bu yazının konusu yapmayacağız ancak HDP'den yola çıkarak oldukça önemli olduğunu düşündüğüm bir noktayı tartışmaya açmak istiyorum.

Haziran Direnişi sonrası ülke gerçeğini atlamamak koşuluyla HDP'nin esas yükselişinin Selahattin Demirtaş'ın Cumhurbaşkanlığı seçimiyle başladığını sanırım herkes kabul edecektir. Soru şudur ve bize göre önemlidir: Erdoğan karşısında CHP Genel Merkezi Ekmeleddin İhsanoğlu'nun yerine "Gezi kitlesinin oy verebileceği" herhangi bir ismi aday olarak belirlemiş olsaydı, Demirtaş % 9,8 oya ulaşabilir miydi? O günün politik atmosferi ve toplumdaki Tayyip Erdoğan nefretiyle birlikte baktığımızda CHP böyle bir yönelim içerisine girmiş olsaydı, HDP'nin geleneksel kemikleşmiş oyunu bile almakta zorlanacağını söyleyebiliriz. Öyleyse, komplo teorilerini bırakıp, geride kalan dönemde siyasetin basit bir yasasının işlediğini saptayabiliriz. Kürt hareketi uzun yıllara dayanan bir mücadeleden sonucunda elde ettiği öz gücü, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ortaya çıkan olanağı kullanmak üzere sahaya sürmüş ve önemli bir başarı kazanmıştır. Genellikle seçime katılım oranlarının yüksek olduğu Türkiye'de, azımsanamayacak sayıda seçmenin umutsuzlukla sandığa bile gitmediği bir tabloda, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Kürt hareketi kendisi açısından son derece doğru bir hamleyle sürece müdahil oldu. Demirtaş'ın adaylığı, en özet haliyle söyleyecek olursak; örgütlü bir azınlığın görünür siyaset alanında inatla iktidarın tam karşısına geçme hamlesiydi. Bu hamle karşılığını buldu. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra HDP bu kez olduğundan da daha güçlü bir görüntüyle AKP karşısında etkili bir aktör olarak sivrildi ve bir çekim merkezi haline geldi.

Siyasette şans faktörü vardır, ancak genelde mücadele edene, örgütlenene, biriktirene ve arayana güler. 7 Haziran seçimleri bunun en güzel örneklerinden birisidir.

Seçime katılımın düşük olmasının da avantajıyla Demirtaş'ın 9,8 oy oranına ulaşması yeni bir umudun doğmasına neden oldu. Tarihin bir cilvesi olarak, 12 Eylül'ün ürünü olan %10 barajı bu kez

HDP için bir şans anlamına geldi. Matematiksel olarak HDP'nin % 10 anti-demokratik seçim barajının eşiğine gelmesi, barajın aşılması durumunda AKP'nin tek başına iktidar olamayacağı teziyle birleşince Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yakalanan yükseliş bir adım daha ileri taşındı. Burada politik olarak AKP'nin açıktan tam karşısında konumlanmanın ne büyük önemi olduğunu hep beraber gördük, bu tavır son derece doğal biçimde ülkenin AKP'den kurtulmak isteyen dinamik güçlerin küçümsenemeyecek bir bölümünün desteğini aldı.

Uzatmayalım, bu süreçte devrimciler için de bir ders vardır. Bunun atlanmaması gerekiyor. Politik etkinlik, politik cesaret böyle bir şeydir. Belli bir öz güç elde ettikten sonra, düzen siyasetinin içine girdiği açmazların sunduğu olanaklardan faydalanmak da mümkündür. Önemli olan tarihin size o şansı sunduğu anda buna karşılık verebilecek bir özgüce, asgari örgütlenmeye, politik cesarete sahip olmanızdır.

Şimdi kaldığımız yerden devam edelim. 7 Haziran seçimi önemlidir. AKP 7 Haziran'da çok önemli bir yenilgi almıştı, bu yenilginin sadece HDP'nin sandık zaferi olmadığını Haziran Direnişi'nden bu yana devam eden tepkinin sandıkta akacak bir mecra bulmuş olmasının bir sonucu olduğunu unutmayalım. Ancak toplumsal muhalefet 8 Haziran sabahına, uzun yıllardır susamış olduğu zafere mutluluğuyla oyalandı. Çok beklenen, uğruna büyük bedeller ödenen AKP'den kurtuluş hedefinin sadece bir seçim sonuçlarına bağlı olmayacağını teorik olarak biliyor olmak yeterli olmadı!

Büyük bir nefret objesi haline gelen Erdoğan'ın 7 Haziran sonrası sadece 3-4 gün televizyonlara çıkamamış olması, demeç verememesi bile toplumun önemli bir bölümünün mutlu olması için yetmişti. Bunda 7 Haziran öncesinde başlayıp 8 Haziran sabahı itibarıyla tepe yapan, AKP'li yılların sonuna gelmiş olduğu, AKP'ye karşı mücadelenin artık sona erdiği ve hatta yeni bir dönemin başladığı düşüncesinin önemli bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bugün artık kesin olarak söyleyebiliyoruz, biz 7 Haziran sonuçlarının keyfini yaşarken, Tayyip Erdoğan ve çetesi ise gözlerden uzak kaldıkları 3-4 günü nasıl bir hamle yapacaklarını ince ince tartışıp planlayarak geçirdiler. Bu yaklaşım da bizim açımızdan bir ders niteliğinde olup Tayyip Erdoğan'ın önemli bir liderlik özelliğini göstermektedir. Liderlik, sadece zafere doğru ilerlerken değil, önderliğini yaptığınız siyasal hareket yenilgiye doğru sürüklenirken de sorumluluk almayı gerektiriyor. Tayyip Erdoğan bu kritik

aşamada inisiyatif olarak hem kendisini hem AKP'yi kurtarmayı başarmış, AKP içinde kendisini hissettiren liderlik tartışmalarına da son noktayı koymuştur.

1 Kasım akşamı ortaya çıkan sonuç Erdoğan ve ekibinin, 7 Haziran itibariyle tüm ayrıntılarıyla planladığı ve toplumsal muhalefetin ise yanıt üretmek konusunda başarısız kaldığı sürecin neticesidir. Dolayısıyla AKP'nin, Erdoğan'ın başarısı kadar önemli olan diğer nokta ise bir bütün olarak muhalefetin "8 Haziran zaafı"dır. Öyleyse önümüzdeki dönemlerde başvurmak üzere, seçimlerin bir ülkenin kaderine etkisinin, seçimin ardından politik güçlerin yüz yüze kaldığı görev ve sorumluluklara odaklanmasıyla ölçüleceğini not edebiliriz. Eğer seçimler mücadelenin bir cephesiyse, sonuç ne olursa olsun, mücadele yeni verilerle yeniden başlamış gibi bir enerjiyle kavgayı devam ettirmek esastır. Seçim sürecinde sürdürülen mücadele aynı zamanda seçim sonrasında bu görevine hazırlık olarak görülmeli.

Kalıcılığı, etkisi ne kadar sınırlı olursa olsun 1 Kasım seçimi sonuçları önemlidir. Her şey bir yana 13 yıldan fazla bir süredir sistematik biçimde halk düşmanı politikalar uygulayan AKP'nin, ardında kendisine karşı büyük isyanlar bırakmasına, 5-6 ay önceki seçimlerde tarihinin en ağır yenilgisini yaşayarak ve ilk defa hükümet kuracak çoğunluğu bile bulamamış olmasına rağmen yeniden %49'un üstünde oy alacak noktaya gelmesi küçümsenemez.

İktidarın yeniden toparlanmasının ardında sistematik ve sürekli hale gelen baskı -şiddet politikalarının payı olduğu gerçeğini tartışmaya bile gerek yok.

AKP'nin önemli özelliklerinden birisi sıradan bir siyasi parti olmanın ötesinde organize bir suç örgütü olmasıdır. Hırsızlık da bu suç örgütünün önemli maharetlerinden birisidir. Şimdiye kadar pek çok örneği açığa çıkmışken 1 Kasım sonuçlarında da seçim hilelerinin ve oy hırsızlığının etkisini olduğunu asla göz ardı etmemek gerekir. Fakat bunu AKP'nin aldığı yüksek oyun tek gerekçesi olarak görmek de doğru olmaz. Birincisi, muhalefet açısından örgütlü gücün sınanacağı alanlardan birisinin hırsızlıkları engelleme olduğu her seçim öncesi en çok konuşulan konulardan birisiyken, örneğin 7 Haziran seçimlerinde, AKP karşıtı muhalefet son derece konsantre bir biçimde oy hilelerini ve hırsızlıklarını önlemeye odaklanmış ve bunu başarmışken, bu defa bu açıdan başarısız olduğunu da atlamamak gerekir.

İki seçim arasında AKP'nin oylarında %20 oranındaki artışı sadece hırsızlık ve hile ile açıklamak gerçekçi değil. Hırsızlık ve hileler, AKP'nin dayandığı toplumsal tabanın kemikleştiği ve genişlediği gerçeğini göz ardı etmemize neden olmamalı. Türkiye'de ciddi bir gerici yığın konsolide olmuş durumdadır ve bu çok önemli bir mücadele konusudur. Ülkemiz sol bir iktidarın varlığında bile kolay kolay ortadan kaldırılamayacak bir toplumsal çürümeye ve gericileşmeye maruz kalmış durumda. Dolayısıyla siyasal mücadelenin kesin belirleyici olduğunu hiç akıldan çıkartmadan ancak toplumun geniş kesimleri içerisinde, derinlikli ve uzun soluklu ideolojik-kültürel bir mücadelenin de yakıcılığını hisseden bir tarzın sol için kaçınılmaz bir görev olduğunu bu sonuçlarla birlikte bir kez daha hatırlatmak gerekiyor. Bağlantılı bir noktayı vurgulamak için hemen seçimin ertesi sabahı yazdıklarımızı hatırlayarak devam edelim.

"Maalesef AKP açık bir seçim başarısı daha kazanarak Gezi Direnişi'nden bu yana kaybettiği oy desteğini aldı ve aşağı yukarı 2011'deki oranına yeniden ulaştı. Dün gece, sadece Tayyipgiller değil, İŞİD çeteleri, Sedat Peker'ler, büyük sermaye, bilim gerici, halk düşmanı, işbirlikçi ile birlikte katiller, tacizciler ve tecavüzcüler sevinç içindelerdi.

AKP'nin bu zaferinin temelinde 7 Haziran'dan bu yana dökülen kanlar, işlenmiş cinayetler, katliamlar var. Sadece son 5 aylık dönemde doğrudan iktidarın sorumluluğundaki saldırılarda 258 sivil yurttaşımız hayatını kaybetti. AKP, Gezi Direnişi'nden bu yana biraz kalabalıkça gördüğü her eyleme saldırıyor. En barışçı eylemleri bile şiddetle, en son Ankara örneğinde gördüğümüz gibi gerçekleştiriyor yüzlerce insanın ölümüne neden olacak bir şiddetle ezmek iktidarın olağan bir davranışı haline geldi. İŞİD'in Suruç'la başlatıp Ankara Katliamıyla en üst seviyeye taşıdığı saldırılar AKP'ye önemli bir destektir ve 1 Kasım sonuçlarında belirleyici bir öneme sahiptir. Ankara Katliamı'nın sorumluluğunun AKP'de olduğunu zaten biliyorduk, ancak dün akşam ortaya çıkan sonuç "kimin işine yarıyorsa o yapmıştır" tezini Ankara Katliamı özelinde kesin olarak doğrulamıştır. Bir noktanın daha altını çizmek istiyorum. İyi insanlar, doğal olarak baskıcı bir iktidarın şiddet politikasının iktidarı yıpratıldığını düşünür. 1 Kasım seçimlerinde teorik olarak bildiğimiz bir şey bir kez daha pratik olarak ispatlandı. Geniş kitleler ezilenlere, mağdura, mazluma acıyor, belki haklı da buluyor ama güçlü olana teslim oluyor. Bu gerçeği beğenemeyebiliriz ancak bir veri olarak kayıt altına almamız gerekiyor."²

1 Kasım seçim tarihi Tayyip Erdoğan'ın ağzından ilan edilir edilmez en fazla tekrar ettiğimiz şeylerden birisi muhalefetin 2 Kasım'da 8 Haziran'da yaptığı hatayı tekrar etmemesi gerektiğiydi. 1 Kasım seçimleri sonrası süreçte 7 Haziran'a göre tam tersi bir psikolojiyle ama bu kez 8 Haziran dersini almış olarak bakmak önemli. Yenilgi psikolojisinin hâkim hale gelmesine izin verilirse gerçek bir yenilgi kaçınılmazdır. Dolayısıyla içinden geçtiğimiz günlerde, iktidarın zayıf noktalarının tespiti, iktidar karşıtı güçlerin olanakları ve güçlü yanları tespit edilerek, mümkün olan en geniş güçlerle, mümkün olan en etkili hamlelerle hiç zaman kaybetmeden harekete geçmek zorundayız. İktidarın 2 Kasım itibarıyla hiç zaman yitirmeden harekete geçmiş olduğunu da geride kalan dönemde görmüş olduk.

Kuşkusuz, umutsuzluğa kapılanlar, yorulanlar, korkanlar, lanet edip köşesine çekilenler olacak ancak belirleyici olan her şeye rağmen mücadeleye devam etme kararlığında olanların hamleleri olacak. Yukarıda içinden geçtiğimiz günleri iktidar cephesinden değerlendirdiğimizde sürüklenmek dışında bir kelimeyle açıklamak mümkün değil demiştik. Aslında meselenin bu boyutu ülkenin önemli bir çoğunluğu için son derece açık ve asıl sıkıntımız ise, bu gidişattan en küçük bir çıkarı olmayan milyonların sessizliği, belki de çaresizliği... Bırakalım en küçük bir faydayı, her geçen gün bu sürüklenmenin bin bir türlü acısını yaşayan milyonlar nereye sadece izlemek ve yakınmakla sınırlı bir konuma sıkışıp kalmış durumda.

Önemli olduğunu düşünüyorum, faşizm dahil tüm baskıcı iktidarları, iktidara taşıyan ve orada tutan, sadece örgütledikleri kitlelerden gelen güçleri olmuyor. Kuşkusuz, ikna ettikleri veya örgütledikleri güç önemlidir ancak **asıl başarıları, potansiyel olarak karşılarına geçebilecek güçleri etkisizleştirmeleri, hareketsizleştirmeleridir.**

Bugün ve Türkiye örneği üzerinden somutlanacak olursa, AKP-Saray iktidarını yaşatan şey, karşısında konumlanan milyonlar olarak birleşik, bütünlüklü ve etkili karşı hamleler yapamıyor oluşumuz.

Artık toparlayalım...

Geride kalan dönemde sık sık emperyalizmin ve sermayenin AKP'nin veya daha özel olarak söylersek; Erdoğan'ın üzerini çizip

çizmediğini tartıştık. Örneğin yukarıda sözünü ettiğimiz Ankara Katliamı'nın esas olarak NATO merkezli, ABD merkezli bir saldırı olduğu ve amacının halka bir koalisyonu kabul ettirmek olduğu gibi şeyler yazıldı, çizildi. Bu yaklaşımın doğal bir sonucu AKP ile değil AKP'nin iplerini elinde tutan düzenle kavga etmek gerektiği söylemek, AKP'nin gerçek hedefi korumak üzere muhalefetin önüne atılmış bir sahte hedef olarak görmektir.

Bu tartışmalar sırasında, bunun AKP karşısında mücadele kararlılığını zaafa uğratan bir yaklaşım olduğuna işaret etmiştik. AKP mutlaka yenilecek ve yıkılacak, ancak bu sürecin öznesinin kim olacağı önemlidir demiştik. 1 Kasım sonuçları, AKP'nin ve Tayyip Erdoğan'ın emperyalizmin ve sermayenin en önemli aktörleri olduğunu ve toplumsal-siyasal mücadele açısından hedef tahtasının en merkezi yerine yerleştirilmesinin ne kadar önemli olduğunu da bir kez daha ortaya koymuştur.

"Tayyip Erdoğan adı geçmişken araya bir küçük bir not sıkıştırıp oradan devam edelim.

AKP'nin bir proje partisi olduğu hiç akıldan çıkarılmamalı. Tüm diğer başarılar, esas olarak AKP'ye biçilen misyon nedeniyle "yürü ya kulum" denmesinin üzerine eklenmeli, şu karizmatik liderlik meselesi de dahil...

Ancak bu söylenen Erdoğan'ın özel bir rolü olduğu gerçeğini reddetmiyor. Erdoğan, sadece AKP'nin kuruluşunda değil geride kalan dönemin her kritik aşamasında projenin yürütmesinde ve zor zamanların aşılmasında özel roller üstlendi, gerçek bir liderlik yaptı.

Bugün ise aynı Tayyip Erdoğan acınacak haldedir.

Koskocaman bir saray yaptırdı ve şimdi aslında o sarayın içinde hapistir.

Tayyip Erdoğan çokça hayalini kurduğu gibi sultan olmadı ve sonu padişah olmayı bekleyen şehzadelere benzeyecek gibi...

Osmanlı şehzadelerin hali de aslında acıklıdır. Düşünsenize bir taraftan kendinizi çok güçlü görüyorsunuz, bir taraftan kısa bir süre sonra başınıza ne geleceğinizi bilmiyorsunuz. Bir gün babanız ölecek ve eğer o ana kadar öldürülmediyseniz ya padişah olacaksınız ya da abiniz, kardeşiniz tarafından öldürüleceksiniz!

Bu gerilimin sonunda insanın akıl sağlığını koruması pek mümkün değil. Osmanlı padişahları arasında pek çok "deli" olmasının bir nedeni de budur.

Tayyip Erdoğan belki hayallerindeki gibi padişah olmadı ama padişah adaylarını delirten sürece çok benzer bir süreç yaşıyor.

Düşünsenize koskocaman bir sarayda yaşıyor, zehirlenme korkusuyla ağız tadıyla bir yemek bile yiyemiyor. Hele geçenlerde basına yanışyan hava savunma sistemi kuruluşuna kadar gelindiye, zaten pek normal olmayan Tayyip Erdoğan'ın geldiği yeri artık siz düşünün.

Eğer zenginlik mal-mülk-para sahibi olmaksu ülkenin en zengin insanlarından birisi, en güçlü insanı olduğunuzu düşünüyorken aynı anda ülkenin en yalnız insanlarından birisi oldu...

Bu arada değinmeden geçmeyelim, bugünlerde sıkça söylenen, yazılan bir iddia var, "Erdoğan'sız AKP isteniyor" deniyor. Ekşi sözlükte de böyle bir başlık açılmış ve ilk yazılan "entry" tartışmayı benim açımdan bitiriyor; tekerleksiz araba gibidir...

Erdoğan olmazsa AKP olmaz. Eğer ille olur deniyorsa ancak Özal sonrası ANAP ne kadar olduysa o kadar olur diyelim ve geçelim."³

2015 yılında, AKP ile herhangi biçimde uzlaşma arayışının, kapıyı açık tutmanın, onun zeminini kabul etmenin AKP'yi güçlendirdiği de bir kez daha görüldü. AKP karşıtı mücadelenin en önemli ihtiyaçlarından birisi AKP'nin tam karşı kutbunun sivirilmesi ve güçlendirilmesidir. Gerçek siyasal kavga, karşıt güçlerin açık, keskin ve uzlaşmaz karşı karşıya gelişleri ve mücadelesidir. Devrimciler bu kavganın etkin bir aktörü haline gelmek zorunda. Gerçek mücadele alanlarında, iktidara karşı konumlanmaya devam eden en geniş kesimleri birleştirmeyi gözeterek bir yaklaşımla, net, somut, anlaşılır bir politik zemin tarif ederek sürdürülecek bir mücadelenin karşılık bulacağından şüphe etmeyelim.

1 Kasım sonuçları, tüm olumsuz yanlarına rağmen Türkiye'de AKP'ye, onun temsil ettiği gerici, halk düşmanı, emek düşmanı düzene teslim olmayacak milyonlarca insan olduğu gerçeğini bir kez daha ortaya koydu.

AKP ile Türkiye'nin geleceğinde belirleyici yeri olacak, toplumun en dinamik, en temiz kesimleriyle arasında kesin bir karşıtlık var ve bu sorun çözülememiş durumda. Türkiye devrimci hareketinin, bizim gücümüz esas olarak budur.

3 Erkan Baş, "AKP, Tayyip ve 7 Haziran sonrası": <http://ilerihaber.org/yazarlar/erkan-bas/akp-tayyip-ve-7-haziran-sonrasi/1097/>

Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele

YELDA KOÇAK

Başlarken...

“25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele ve Uluslararası Dayanışma Günü”, ülkemizde de önemi gittikçe artan bir gün. Bu günün ülkemiz açısından daha da önemli hale gelmesinin başat nedeni ise 13 yıllık iktidarı boyunca AKP'nin kadın düşmanı politikaları, bu politikaların sonucunda artan şiddet ve kadın cinayetleridir. Bugün insanların sırf kadın oldukları için daha kolay öldürüldükleri bir ülke olmamızın temel sebebi önceki yılları aratacak kadar kadın-erkek eşitsizliğinin beslenmesi ve derinleşmesidir.

Dominik Cumhuriyeti'nde 30 yılı aşkın hüküm süren diktatörlüğe karşı özgürlük mücadelesi yürüten 3 kadının, Patria, Minerva ve Terasa Mirabel'in öncülüğünde Haziran 1960 yılında Clandestine Hareketi kurulur. Diktatörlüğe karşı biriken öfke kadınların öncülüğünde kurulan Clandestine Hareketi ile çığ gibi büyür ve diktatörlüğün sonunu hazırlar. Trujilo diktatörlüğü, hareketi kırmak, mücadeleye katılan halkı -başta kadınlar olmak üzere- korkutmak ve sindirmek için 25 Kasım 1960 tarihinde üç kız kardeşe tecavüz ederek onları katleder... Her ne kadar bir araba kazası olarak gösterilse de katliama gösterilen tepkiler, diktatörlüğün sonunu getirir ve yaklaşık bir yıl sonra diktatörlük sona erer. Mirabel kardeşlerin tecavüz edilerek öldürüldükleri gün olan 25 Kasım önce 1981'de Kolombiya'nın başkenti Bogota'da toplanan Birinci Latin Amerika ve Karayip Kadınlar Kurultayı, sonra da 1999'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından «Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele ve Uluslararası Dayanışma Günü» olarak ilan edilir.

Tüm dünyada 25 Kasım'ın kadına yönelik şiddetle mücadele günü olarak anılması vesilesi ile bugün ülkemizde de özellikle AKP iktidarı ile birlikte ciddi bir sorun haline gelen kadına yönelik şiddet/taciz/tecavüz ve cinayetlere karşı yürütülen mücadelede komünistlerin ve özellikle de komünist kadınların rolü oldukça önemli. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olan kadına

yönelik şiddete karşı mücadele, şiddetin altında yatan eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ile bir arada düşünülmeli. Böyle bakışımızda Ekim Devrimi ile hayata geçen uygulamalar bize ışık tutuyor. Her ne kadar gerek Marksist klasiklerde gerek dünya komünist hareketinin külliyatında kadın konusu eksik bırakılmış gibi görünse de sosyalist ülkelerdeki uygulamalar “kadın sorunu”na dönük en etkin ve ileri örnekleri barındırıyor. Ekim Devrimi’nin hemen sonrasında genç sosyalist devletin hayata geçirdiği evlilik ve aile yasaları, seçim yasası, çocuk bakımının kolektifleştirilmesi, işçi kadınların kalifikasyonu için alınan tedbirler ve her türlü yönetsel organlarda kadınların yer almasının sağlanması (gerektiğinde kota uygulanması) gibi başlıkların tamamı geçmişten gelen eşitsizliklere karşı etkili mücadelenin somut örnekleri olarak önümüzde duruyor. Ekim Devrimi sonrasında atılan bu somut adımlar; kadın-erkek eşitliğinin gerçek anlamda tesis edilebilmesi ve kadınların kurtuluşu mücadelesinin sosyalizmden ayrı düşünülmemeyeceğini de göstermiştir. “Sovyet ailesi”nin inşası sürecinde eski toplumun insan üzerindeki derin etkisini yok etmek adına bir dizi somut adım atılmıştır. Örneğin burjuva kapitalist ülkelerde “özel mesele”, “ailevi mesele” adı altında tartışmaya dahi açılmayan erkeklerin kadınlar üzerindeki baskı ve despotik pratiklerinin büyük bölümü (kadınlara karşı şiddet, aile içi tecavüz, taciz vb.) ceza yasasında doğrudan suç olarak tanımlanmıştır. Yine kamusal alanı ilgilendiren bir dizi yasal çalışmanın dışında doğrudan suç olarak tanımlanmayan ancak kadınlara karşı eski toplumun kalıntıları anlamına gelen anlayış ve pratikler de ideolojik mücadele, teşhir ve tecridin konusu olmuştur. Ekim Devrimi’nden sonra özellikle İslam coğrafyasında (Sovyet ülkeleri içindeki) yoğun bir şekilde görülen “çok eşliliğe” karşı yürütülen kararlı mücadele kadının kurtuluşu için bütünlüklü ve uzun erimli bir mücadeleye ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu konuya girmişken, çok eşliliğin bazı delegelerden gelen büyük tepkilere rağmen yasaklanması; bazı feminist çevrelerin reel sosyalizmi eleştirirken kullandıkları, “kamusal alana dönük müdahalelerin özel alana yapılmadığı” argümanını da zayıflatan bir müdahale olmuştur demekte bir sakınca olmadığı gibi kadının mutlak özgürlüğü çerçevesinde yine de eksik kalmıştır demekte de bir sakınca yoktur.⁴

Yazımızın yazılış sebebi olan kadına yönelik şiddetle mücadele konusuna yeniden dönersek:

4 Gül Özgür, Rusya’da 1917 Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu “Tavuk kuştur, Kadın İnsandır” Olgular-Belgeler – Çözümlemeler, Dönüşüm Yayınları, 1. Baskı Cilt I ve II.

Kadına yönelik şiddet

Basit bir anlatımla, bir kişiye güç ve baskı uygulayarak gelişimini engellemek ve/veya isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak olarak tanımlanan şiddetin bir türü olarak kadına yönelik şiddet: “İster kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan, cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir ve bir insan hakkı ihlali olup kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimidir”.⁵

Kadına yönelik şiddet hem evrensel hem de tarihsel bir sorundur. Arkeologlar tarafından yapılan araştırmalar sonucu elde edilen bulgulara bakıldığında kadına yönelik şiddetin ortaya çıkışı sınıflı ataerkil toplumların doğuşu ile paraleldir. Yine ilk dönem hukuk metinlerinden (Roma Hukuku) de anlaşıldığı kadarıyla erkeklerin, özellikle aile reisinin (baba, koca, erkek kardeş) cezalandırma ve kimi durumlarda öldürme haklarından bahsetmesi kadına yönelik şiddetin en eski türü olan aile içi şiddetin kökeninin sınıflı toplumların doğuşuna dayandığının hukuksal kanıtıdır. Yani toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile kadına yönelik şiddetin tohumlarının aynı zamanda atıldığını söyleyebiliriz.

Şiddet, dünya genelinde insan sağlığını etkileyen önemli sorunlardan biridir. Her yıl 1.6 milyon insan şiddet nedeniyle hayatını kaybetmektedir.⁶ Dünya Sağlık Örgütü’nün 48 ülkede yaptığı çalışmada, kadınların %10 ila 69’unun eşleri ya da birlikte olduğu kişiler tarafından yaşamları boyunca en az bir kez fiziksel şiddete maruz bırakıldıkları belirlenmiştir.⁷ Yapılan çalışmalar fiziksel şiddetin diğer şiddet türleri ile de yakın ilişkili olduğunu göstermektedir.

Birleşmiş Milletler’in “Women 2011” çalışmasının ortaya koyduğu verilere göre ise, kadınların %70’i yaşamlarının herhangi bir evresinde fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır. 15 ila 44 yaş arası kadınlara yönelik şiddet; kanser, trafik kazaları, sıtma ve savaşların tamamının neden olduğu ölüm ve sakatlıklardan daha fazla ölüm ve sakatlığa neden olmaktadır.

5 Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi madde 1., http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kadinlara_karsi_siddet/siddet_kadinlara_yonelik_siddetin_ortadan_kaldirilmasina_dai.pdf

6 Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu, Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi, 2 (4), Nisan-Aralık, 2008, s. 51-70.

7 Bkz. WHO (Dünya Sağlık Örgütü), 2002 Raporu

Kadına yönelik şiddet, dünya ile paralel bir şekilde ülkemizde de özellikle 70'li yıllarda yürütülen ikinci dalga feminist hareket ile gündeme gelmiş ve araştırma konusu olmuştur. Türkiye'de 17 Mayıs 1987'de gerçekleştirilen "Dayağa Hayır" yürüyüşü kadınların şiddete karşı ilk toplu tepki yürüyüşüdür. Yine bu dönemde yükselişe geçen "eşitlik" talepleri kadınların kanun önünde de tam anlamıyla eşit olma mücadelelerini yükseltmiştir. Anayasa'nın haricinde özellikle Ceza ve Medeni Kanun'daki değişiklik talepleri sayesinde kadınların yasal anlamda da eşit olmaları konusunda birçok ilerleme kaydedilmiştir. 80'li ve 90'lı yıllarda yürütülen şiddet karşıtı eylemler, kurulan kadın dayanışma vakıflarının mücadeleleri ve AB uyum süreci ile birlikte zorunlu olarak yapılan yasal düzenlemelerle, töre ve namus cinayetlerine verilen cezalar ağırlaştırılmıştır.

Ancak kadına yönelik şiddet söz konusu olduğunda sıklıkla karşılaştığımız "suç-ceza" bağlamında değerlendirmenin yetersizliği kendisini göstermiş ve 2005 yılında Türk Ceza Kanunu'ndaki değişiklikten sonra namus cinayetleri yerini yoğun kadın intiharlarına bırakmıştır! Aile meclisi kararı ile öldürülen kadınların yerini araştırılmayan, soruşturulmayan intihar olayları almıştır. İntihar olayları üzerinde daha sorumlu incelemeler yapılırken kadın hakkında ölüm kararı veren tüm aile meclisi üyelerinin yargılanmaları yoluna gidilmiştir. Her ne kadar intihar süsü verilen ölümler azalmış gibi görünse de değişim göstermiş ve güncel ismi ile kadın cinayetlerine dönüşmüştür. Bugün artık çok daha sık duymak zorunda kaldığımız kadın cinayetlerinin yoğunluğu, intihar süsü verilmiş cinayetleri daha az görünür kılsa da halen birçok kadın, intihar süsü verilerek öldürülmektedir.

AKP ile kadın cinayetleri artmıştır

AKP sözcülerinin artan kadın cinayetleri karşısında "cinayetler hep vardı, şimdi görünür oldu" şeklindeki savunmaları asılsızdır. AKP iktidarı öncesinde de kadın cinayetlerinin oluşu onun iktidarında kadın cinayetlerinde artışın olmadığını göstermez. Kaldı ki 2009 yılında bizzat AKP tarafından açıklanan istatistikler sonucu kadın cinayetlerinin %1400 arttığı tespit edildikten sonra, tüm uluslararası sözleşmelere rağmen AKP iktidarı artık istatistiki bilgiler konusunda açıklama yapmamaya başlamıştır. Hiçbir şüpheye mahal vermeyecek kadar açıktır ki kadın cinayetleri AKP iktidarı ile artmıştır. Bu artışla beraber kadına yönelik şiddet duyarlılığı ve mücadelesi sayesinde sıklıkla gazetelerin üçüncü sayfasında görmeye alışık olduğumuz kadın cinayetleri haberleri birinci sayfada yerini alır olmuştur.

Kadın cinayetlerinin sebebi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin artmasıdır

Tarih boyunca devletler toplumsal cinsiyet ilişkilerini iktidardaki sınıfın çıkarına göre düzenlemiştir. Kapitalizmde toplumsal cinsiyet ilişkileri, emek-sermaye çelişmesini besleyecek bir şekilde ve sermaye sınıfının çıkarları gözetilerek düzenlenir. Kadının toplumsal konumu kapitalizmin kârlılığının devamını sağlayacak çerçevede belirlenir. Kapitalizmde kadının şiddet görmesine engel olmak sermaye iktidarının devamı için ne kadar gerekiyorsa o kadardır. Bu sınırlar dışında kazanılacak bütün haklar mücadelesinin konusudur.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleşmesinin bir sonucu olarak artış gösteren kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetlerine karşı mücadele ancak eşitlik ve özgürlük talebi ile birlikte yürütüldüğünde etkili olabilir. Neoliberal ekonomi politikalarından en çok etkilenen kadınların hem ekonomik hem de sosyal açıdan gittikçe zayıflamaları ve ezilmeleri şiddet mağduru olmalarının başlıca nedenidir.

AKP iktidarı ile işçi ve emekçilere yönelik her türlü saldırının basat mağdurları arasında yer alan kadınlar için AKP ve esasında düzen ile mücadele yaşamsal önemdedir. “Yaşamsal önem” burada gerçek anlamında da kullanılmıştır, çünkü kadınlar ölmektedir. AKP döneminde cinayetlerin yoğun bir şekilde artması hem AKP politikalarının bir sonucu hem de AKP’nin nemalanmaya çalıştığı bir durumdur. AKP eliyle tesis edilmeye çalışılan muhafazakâr toplum yapısını kuracak ve yarınlar taşıyacak muhafazakâr aile yapısına duyulan ihtiyaç ve bu muhafazakâr aile yapısını kurumsallaştıracak kadın ve çocuklara ihtiyaç ancak kadını baskı altına alarak karşılanabilir. İktidarın aile içi şiddeti önlemek adına, diyanetle, emniyetle el ele projeler geliştirmesinin sebebi de muhafazakâr aileyi korumak içindir.

İşsizlik ve artan yoksullukla birlikte erkeklerin yoksullaşması/mülksüzleşmesi ve iktidar yitimi de özellikle emekçi ailelerinde aile içi şiddetin artmasına neden olmaktadır. Aile içerisinde erkeğin kendisini kadının maliki olarak görmesi ise yaygınlaştırılmaya çalışılan muhafazakâr aile yapısının bir sonucudur. Bunun yanında kadına yönelik şiddet salt aile içinde yaşanmadığı gibi kısmen ekonomik özgürlüğünü kazanmış kadınlara da yönelmektedir. Toplumsal güç ilişkileri bağlamında güçlü olanın ya da öyle algılanmaya çalışılanın daha zayıf gördüğüne yönelik baskı oluşturma

eğilimi bizzat siyasi iktidarın rol model olmasıyla ilgilidir. Kadınlar toplumsal anlamda zayıf gösterilmeye çalışıldığı için aile içinde olsun ya da olmasın şiddetin mağduru olmaktadır.

Cinsel taciz, tecavüz ve rıza kavramı

Kadına yönelik şiddet biçimlerinden biri olan cinsel taciz ve tecavüz kadın ve erkeklerin bir arada yaşadıkları birçok ortamda sıklıkla görülmesine rağmen diğer suç tiplerine göre gizli kalması ya da yeterince cesur bir şekilde ele alınamaması bu vakaların kartopu gibi büyümesine neden olmaktadır. Bir yandan muhafazakâr bir toplum yaratılması için gösterilen çaba diğer yandan özellikle çocuklara da yönelen cinsel suçlarda yoğun artış, yaratılmak istenen toplumun ikiye bölünmüşlüğüdür. İslami motiflerle bezeli muhafazakâr Türk aile yapısında enstet, çocuk istismarı, fuhuş vb. cinsel suçların yoğunluğu başka bir yazının konusu olmayı hak edecek kadar önemli bir konu haline gelmiştir.

Kriminolojide, suçların bir bölümünün türlü sebeplerle şikayet edilmemesi, açığa çıkmaması olgusu “karanlık alan” suçluluğu olarak adlandırılmaktadır. Kadına yönelik taciz ve tecavüz suçları nitelikleri itibarı ile “karanlık alan” içerisinde yer alan suçlardır.

Cinsel suçların “karanlık alan”da kalmasının suçun işleniş niteliği olarak sıklıkla gizli kapaklı işlenmesinin yanı sıra suç işlendikten sonraki süreçte yaşananlarla da doğrudan bağı bulunmaktadır. Taciz ve tecavüz suçlarına ilişkin şikayet ve yargılama aşamalarındaki aksaklıklar, kadın düşmanı bakış açısı ve yetersiz yasalar bir yana sosyal olarak dışlanma/suçlanma gibi nedenler de bu suçların karanlık alanda kalmasına neden olmaktadır. Taciz ve tecavüz suçunun mağduru olan kadına yönelik toplumsal algı sıklıkla kadını suçlayıcı ve kadının herhangi bir davranışı nedeniyle tacize uğradığı, yani suça sebep olduğu yönündedir. Bu önyargı mağdur olan kadının mağduriyetini dile getirdikten sonra bir kez daha mağdur olmaktan korkmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle son yapılan araştırmalarda şiddet ve tecavüz mağduru birçok kadının hiçbir kamu ya da sivil toplum kuruluşuna başvurmadığı tespit edilmiştir.

Bırakın kamu ya da sivil toplum kuruluşlarını, kadınlar bağlı buldukları meslek odaları, sendika, siyasi parti gibi örgütlenmeler içinde dahi taciz suçunu ifşa edememekte ve gereği gibi oluşturulması sağlanamamaktadır. Bu noktada devreye birçok başka parametre girmekte ve taciz suçunun etkili şekilde

soruşturulması ve önlenmesi yerini “üstünü kapatma”, “aklama” ya da salt bir “suç ve ceza” ilişkisi içerisinde ele almaya bırakmaktadır. Bu noktada belki de en çok kafa karıştıran, taciz suçunun “suç ve ceza” bağlamında ele alınmasının yeterli olup olmadığıdır. Taciz suçunun etkili bir şekilde soruşturulması, sadece suçun işlenmiş olması durumunda gerekli cezanın verilmesi değil aynı zamanda söz konusu suçun işlenmesine zemin hazırlayan durumların tartışılması ve ortadan kaldırılması demektir. Herhangi bir suçun sadece “suç ve ceza” ilişkisi ile ele alınmasının sorunun gerçek anlamda çözülmesine yetmediği, en ağır cinsel suç olan tecavüzün cezasının idam olduğu ülkelerdeki suç yoğunluğu ile basitçe ortaya konmaktadır. Bu nedenledir ki gerek kadına yönelik her türlü şiddet gerekse de özel olarak tacize karşı mücadele bütünlüklü bir mücadelenin konusudur. İş yaşamında, aile yaşamında, sokakta, okulda sıklıkla karşılaşılan taciz suçunun ciddiye alınmayışı ve gerekli soruşturmanın yürütülmemesi söz konusu suçu olağanlaştırmaktadır. Bu nedenle de biz komünistlerin bu konudaki bakışı, suç işlendikten sonra verilecek cezadan ziyade etkili soruşturma yürütülmesi çerçevesine oturmalıdır.

Cinsel şiddetin tanımlanmasında “rıza dışı”nda gerçekleşme koşulu nedeniyle rıza kavramının varlığının tespiti de son derece önem arz etmektedir. Çünkü kadına yönelik şiddet/taciz ve tecavüz davalarında hiçbir şey olmadığı değil, olan olayın rızaya dayalı olduğu iddia edilmektedir. Böylesi durumlarda da rıza kavramının nasıl olabileceği ve rızanın varlığının dile getirilişi ya da hangi durumlarda rızanın varlığının kabul edileceği tartışılmalıdır. Rıza, çevreleyen koşullar bağlamında değerlendirildiğinde kişilerin özgür iradelerinin sonucunda gönüllü olarak gösterilmiş olmalıdır. Rıza beyanının gerçekten özgür irade ile beyan edilmesinin yanı sıra rıza beyanının ne şekilde olması gerektiği yönünde de tartışmalar bulunmaktadır. Mevcut hukuk sistemimizde mağdurun rızasını göstermediği bir durumda gerçekleşen fiillerde, rızanın olmadığı kabul edilmektedir. Oysa uygulamada hakim ve savcılar kanunun kabulünün aksine mağdurun rızasının var olduğunu kabul etmekte ve olmadığını ispat külfetini mağdura yüklemektedirler. Bu yüzden de eğer darp ve cebir yoksa rızanın varlığı yönünde kanaatlerini kullanmaktadırlar. Rızanın olmadığını ispat külfetinin mağdur olana yükletilmesi geleneksel cinsiyetçi ön yargılara dayanmaktadır. Bu yargıya göre, kadınlar eğer gerçekten hayır demek isterlerse o zaman çok daha şiddetli bir biçimde seslerini yükseltirler, hatta fiziksel olarak bir direnç gösterirler. Bu

kabul sebebiyle mahkemeler kadınlardan rızalarının olmadığını göstermek için ne kadar direnç gösterdiklerini, ne kadar bağırdıklarını duymak ve bunları ispatlamalarını istemektedirler. Oysa birçok olayda olayın şoku, korku ve çaresizlik ile tepki ve direnç gösterememe, silahla tehdit edilme ve özellikle çocukların tepki koyamaması gibi durumlarda cinsiyetçi bir kalıpla aranan karşı koyma gerçekleşmemekte, dolayısıyla da rızayla olduğu kabul edilmektedir. Buradan hareketle, “kadının beyanı esastır” ilkesini, en azından “rıza gösterdim ya da göstermedim” beyanını sorgulamamak çerçevesinde işletmek gerekmektedir.

Kadının beyanı esastır

Tecavüz ve geride somut bir delil bırakmaksızın sözel ya da basit temasla gerçekleşen taciz olaylarının yoğunluğunda, özellikle de sıradanlaşmasında bu suçların ispatında somut delil ve tanık aranmasının etkisi büyüktür. Bu nedenledir ki “kadının beyanı esastır” ilkesinin arkasında sessiz sedasız, kuytularda taciz edilen çocukların, otobüslerde, üniversitelerde, iş yerlerinde taciz edilen kadınların yaşadıkları yatmaktadır. Salt çeşitli manipülasyonlar yaratmak amacı ile zaman zaman kullanılmış olması (Kabataş olayı güncel ve en büyük örnektir) söz konusu ilkenin göz önünde bulundurulmamasını gerektirmemelidir. Özellikle yaşadığımız ülkenin koşullarını bilen biz komünistlerin bu ilkenin uygulanması için gerekli özeni göstermesi bir zorunluluktur.

O halde nedir bu “kadının beyanı esastır” ilkesi? Olayın ne olduğundan bağımsız olarak kadın nasıl söylüyorsa ona göre mi ceza verilmelidir? Özellikle Haziran günlerinde “yalancı gelin” Zehra'nın Kabataş'ta kendisine yönelik taciz olduğu iddiasını ilk ortaya attığı günlerden bugüne kadar her fırsatta kadınlara saldırıların bile ikiyüzlüce kullandığını düşünürsek, sadece kadının beyanı esas alınarak ceza verilmesini gerektirecek kadar mutlak bir ilke midir? “Kadının beyanı esastır” ilkesinin hukuki normlarda yer alması için mücadele yürüten feministlere göre, «Bir kadın, bir erkeği taciz ya da tecavüzle suçlarsa kadının, erkeğin suçlu olduğunu değil; erkeğin kendisinin suçsuz olduğunu kanıtlaması gerekir». Bildiğimiz masumiyet karinesinin aksine; mağdur kadının, suçun işlendiğini ispatlaması yerine, suçlanan erkeğin, masumiyetinin ispatı aranmaktadır. Soruyu bu bilginin ışığında tekrar soralım: Bu ilke mutlak bir ilke midir? Değildir. Zira masumiyet karinesinin yer değiştirmiş hali olması nedeni ile temelde zaten bir karinedir yani her zaman çürütülmeye ve aksinin ispatına olanak

bulunmaktadır. Ancak yine de belirtmek gerekir ki “kadının beyanı esastır” ilkesinin kabulü, ileri sürülen iddiaların ciddiyetle araştırılması, soruşturulması ve yargılanması anlamına gelmektedir.⁸ Mağdur kadının kendi beyan ve ifadeleri dışında somut delil sunamadığı durumlarda iddia olunan taciz olayının gerçekleşmediği kabulünün aksine, mağdur anlatımları, olayın oluş biçimi göz önünde bulundurularak karar verilmesi gerekmektedir.

Sonuç

Tüm dünyada ve ülkemizde kadına yönelik şiddete karşı yürütülen mücadelelere rağmen kadına yönelik şiddet artarak devam etmiş olsa bile, eksik ve yetersiz olduğunu da bilerek bugüne kadar yürütülen ve elde edilen kazanımlar sahiplenilmelidir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonucu olarak kadına yönelik her türlü şiddetin ortadan kalkması için bütünlüklü bir mücadele yürütülmesi son derece önemlidir. Bu nedenledir ki yürütülen mücadelenin yolunun sosyalizm mücadelesi ile kesişmemesi mümkün değildir. Zira kadına yönelik şiddet ile mücadele adına sıklıkla dillendirilen kadın cinayetlerine ilişkin ağır ceza talebi de sorunun sadece suç ve ceza bağlamında ele alınmasına neden olur ki bu da kalıcı bir çözüm değildir. Kadının kurtuluşunun sosyalizmde olduğunu söylemenin ve kadınları sosyalizm mücadelesine katmanın yollarından birinin de kadınların en temel insan hakkı olan yaşam hakları için bugünden mücadele etmek olduğunu da bilmemiz gerekmektedir. Kadına yönelik her türlü şiddet ve kadın cinayetlerinin kapitalizmin hakim olduğu bir dünyada engellenememesinin yanı sıra artış gösterdiği ortada. Feminizmin resmi devlet ideolojisini etkileyecek derecede gelişkin olduğunu söyleyebileceğimiz İsveç, Norveç gibi ülkelerde dahi kadına yönelik özellikle de cinsel şiddetin yoğun görülmesi bunu kanıtlamaktadır. Ancak bunu söylerken kadına yönelik şiddetle mücadelede hukuki kazanımların payını da asla küçümsememek gerekmektedir. Kadın katillerine, tecavüzcülerine karşı cinsiyetçi bir bakış açısı ile haksız tahrik, iyi hal vb. indirimlerin keyfi bir şekilde yapılmasına karşı çıkmak ve bu konuda araçları çeşitlendirmek son derece önemlidir. Unutulmaması gereken ise kadına yönelik şiddet ile mücadelede başarılı olmanın yolu salt ceza yasalarında suçluları ağır şekilde cezalandırma değil, eğitim, sağlık, çalışma koşulları, aile, evlilik ve beslenme gibi birçok başlıkta bütünlüklü değişiklikler yapılmasından, toplumda kadının sosyal ve ekonomik olarak güçlenmesi için mücadeleden geçmektedir.

Komünistlerin kadının kurtuluşu için yürüteceği siyasette, kadını, kendi kârlılığı için toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devamını sağlamak üzerinden ele alan kapitalizme karşı mücadeleye yönlendirmek vazgeçilmez olarak görülmelidir. Her mücadele başlığı buna yol açıp açmaması üzerinden ele alınmalıdır. Şiddet karşıtı mücadelede de sadece “suç ve ceza” kapsamında çıkıp bunu yaratan koşullara yönelmek bu nedenle kritik bir duruşu ifade etmektedir. Aynı şekilde, işçi kadınların çalışma hayatında karşılaştıkları dezavantajlı durumlar üzerinde çalışmalar yapmak (mobing, çocuk bakımı, kreş, analık izni, sendikal örgütsüzlük) ve yine özellikle son yıllarda AKP tarafından özel bir bağlamda ele alınan “muhafazakâr aile”nin güçlendirilmesine karşı çalışma yürütmek de yukarıda belirttiğimiz nedenlerden dolayı kritik öneme sahiptir.

■ Marksizme Giriş

(HTKP Aday Üye Eğitim Kitapçığı – Taslak)

“Marksizm nedir?” sorusuna verilebilecek özlü yanıtlardan biri, “Temellerini Karl Marx ile Friedrich Engels’in attığı, öncelikle tek tek ülkelerde sosyalizme, uzun vadede tüm dünyada sınıfsız topluma (komünizme) ulaşılmasını amaçlayan akımdır” şeklinde olabilir.

Marksizm, tarihselci bir yaklaşıma sahiptir. Buna göre, insanlık tarihine şu ya da bu ölçüde damga vuran tüm düşünsel ve siyasal akımların ardında, o akımların ortaya çıkmasını mümkün kılan bir tarihsel birikim vardır. Marksizmin kendisi de, insanlık tarihinin en önemli yeniliklerinden biri olmakla birlikte, yeni olma özelliğini, Marksizmin kurucularının, geçmiş dönemin birikimini yeni bir bakış açısıyla değerlendirmiş ve ortaya yeni bir bileşim çıkarmış olmalarına borçludur.

Marksizmin Üç Temel Kaynağı

Marksizmin ortaya çıkmasını mümkün kılan temel kaynaklar şunlardı: İngiliz siyasal iktisadı, Fransız sosyalizmi ve Alman felsefesi.

a) İngiliz Sanayi Devrimi ve Siyasal İktisadı

İngiliz Sanayi Devriminin kesin tarihini vermek mümkün değil. Sanayi Devrimi, belirli bir yılın belirli bir gününde gerçekleşen somut bir olay değil, kimilerine göre yüz yıldan uzun süren, en yoğun dönemi 1760 ile 1830 yılları arasında yaşanan bir süreçti.

Bu süreçte, tarım dışı üretimin teknik temeli değişti. Makineler geliştirilir ve makine üreten makineler ortaya çıkarken, zanaatçı atölyelerinin yerini büyük sanayi işletmeleri (fabrikalar) aldı.

Büyük ölçekli üretimin ortaya çıkması ve gelişmesi, iki yeni sınıfın varlığını gerektiriyordu: Üretim araçlarına (makinelere, aletlere, fabrika binalarına, hammaddelere vb.) sahip patronlar (sermaye sahipleri, burjuvazi) ile fabrikalarda çalışacak işçiler (proletarya).

Zenginler ve yoksullar, kapitalizmin ortaya çıkmasından önce de vardı. Feodalizm döneminde de, küçük bir azınlık, büyük çoğunluğun sırtından geçiniyordu. Ama sömürünün biçimi farklıydı. Kapitalizm öncesi dönemlerde, temel sömürü biçimi, emekçilerin ürettiklerine zor yoluyla el koyulmasıydı. Emekçilerin bazıları köle olarak çalıştırılırken, bazıları da neyi nasıl üreteceklerine kendileri karar veriyor, ama ürettiklerinin önemli bir bölümünü toprak sahiplerine vermek zorunda kalıyordu. Yine dünyanın pek çok ülkesinde, köylüler, toprakla birlikte alınıp satılan birer eklenti durumundaydı.

Köylülerin ürettiklerinin önemli bir bölümüne el koyan ve bu arada her tür işlerini onlara yaptıran toprak sahipleri sınıfı (toprak ağaları, beyler, aşiret reisleri, aristokratlar, feodal sınıf), daha az zamanda daha çok üretim yapılmasını sağlayabilecek teknik ilerlemeleri destekleme ihtiyacını duymuyordu. Yine bu dönemde, usta-kalfa-çırak düzeniyle çalışan zanaatçılar da, küçük ölçekli üretimin dar sınırları içinde kendi ayrıcalıklarını korumaya çalışıyordu. Zanaatkarların "lonca" adı verilen örgütlerinin temel bir amacı, kendi üretim alanlarına "izinsiz" girişleri önlemek, örneğin demirci loncasına üye olmayanların demircilik yapmasına engel olmaktı. Son olarak, feodalizm döneminin zengin ve güçlü tüccarları da, dünyanın farklı yerlerindeki üreticilerden ucuz mal alıp yüksek fiyatlarla satabildikleri için, ürünlerin fiyatlarının düşürülmesini sağlayacak teknik ilerlemelerle pek fazla ilgilenmiyordu.

Tüm bu nedenlerle, sanayici sermaye sahiplerinin güç kazanması hiç kolay olmadı. Fabrikalarında çalışacak "özgür" (ve yaşayabilmek için emek güçlerini satmak zorunda olan) işçileri bulabilmek, lonca düzenini aşabilmek, tüccarların egemenliğine son verebilmek için, geçmiş dönemin egemen sınıflarıyla mücadele etmeleri gerekti.

Sanayi Devriminin ürünü olan *siyasal iktisat*, sanayici sermaye sahiplerinin mücadelesine katkıda bulundu. Bir bilim dalı olarak iktisat, kapitalizmle birlikte doğdu. Adam Smith ve David Ricardo'nun kuruculuğunu yaptığı iktisat biliminin "siyasal iktisat" diye anılması ise, iktisadi ilişkilerin devletten bağımsız bir şekilde ele alınması yerine, iktisat ile devlet ve diğer siyasal kurumlar arasındaki ilişkilere önem verilmesinden kaynaklanıyordu.

İlk iktisatçılar sayılan *fizyokratlar*, büyük toprak sahiplerinin çıkarlarına uygun düşecek şekilde, zenginliğin tek kaynağının tarımsal üretim olduğunu savunurken, siyasal iktisatçılar, değer

yaratan gücün emek olduğunu (emek-değer yasasını) keşfedebilmişti. Bu keşif, aylak feodal sınıflara karşı yürütülen ideolojik mücadeleye de bir silah sağlamıştı. Siyasal iktisatçılar, feodalizme karşı, daha ileri bir toplum düzeni olan kapitalizmi temsil ettiklerinden, bilimsel bir iktisat anlayışını geliştirebildi. Ama, sanayi sermayesinin egemenliği sağlandıktan ve kapitalistlerin de asalak bir sınıf olduğu belirginlik kazandıktan sonra, burjuva iktisadı, bilimselliğini yitirdi. Marx, siyasal iktisadı izleyen ve temel amacı iktisadi ilişkilerin bilimsel bir çözümlenmesini sunmak değil, kapitalist düzenin kaçınılmaz, vazgeçilmez ve değiştirilemez olduğunu savunmak olan burjuva iktisadını, *bayağı (vülger) iktisat* diye anmıştı.

Marx'ın kendisi ise, işçi sınıfının çıkarlarını ve daha ileri bir toplum düzenini savunması sayesinde, kapitalist iktisadi ilişkilerin gerçek bilimsel çözümlenmesini yapabildi.

b) Fransız Sosyalizmi

Kapitalistleşme sürecine ilk giren ülke olan İngiltere'de, sanayici sermaye sahipleri, feodal sınıflara karşı mücadele etmekle birlikte, çok şiddetli çatışmalara girmek zorunda kalmamıştı. Bu ülkede, sanayi sermayesinin egemenliği adım adım, uzlaşmalarla sağlanmıştı.

Fransa'da ise, aristokrasi (egemen feodal sınıf), egemenliğini sanayici sermaye sahipleriyle paylaşmak yerine, ayrıcalıklarını korumaya çalıştı. Kapitalizmin gelişebilmesi için, devletin yardımcı olması, yerli sermaye sahiplerini yabancı rakiplerden koruması, bir iç ("ulusal") pazar yaratması gerekir. Aristokratların elindeki devletten yeterli desteği alamayan Fransız burjuvazisi, siyasal iktidarı paylaşmak için daha şiddetli bir mücadele yürütmek zorunda kaldı. Bunu yaparken, halkın desteğine ihtiyaç duydular. "Eşitlik", "özgürlük" ve "kardeşlik" sloganlarıyla, yoksul köylüleri, işçileri ve işsizleri mevcut düzene karşı mücadeleye çağırdılar. 1789'daki Büyük Fransız Devrimi, burjuva siyasetçilerinin önderlik ettiği bir halk ayaklanmasının ürünü oldu.

Fransız burjuvazisinin destekçileri arasında aydınlar da vardı. "Aydınlanmacı" düşünürler, eşitlik, özgürlük ve kardeşlik sloganlarına düşünsel bir temel oluştururken, feodal düzeni ve bu düzendeki maddi ayrıcalıklarını savunan kilisenin karşısına akılcılığı savunarak çıktı. İnsana ve insan aklına güvenen aydınlanmacılar, eşitliğin, özgürlüğün ve kardeşliğin egemen olacağı bir düzen için mücadele ediyordu. O dönem için, bu düzen, kapitalizmdi.

Ancak, 1789 Fransız Devrimi'yle temsilcileri iktidara gelen burjuvazi, insanlar arasında tam bir eşitlik, özgürlük ve kardeşlik istemediğini kısa bir süre içinde gösterdi. Burjuvazinin asıl istediği, işçileri sömürme özgürlüğüydü. Sömürü üzerine kurulu bir düzende eşitlik mümkün değildi. Eşitliğin olmadığı bir yerde de özgürlüklerin sınırlandırılması kaçınılmazdır.

Ve Fransız Devrimi'nden kısa bir süre sonra, burjuvazi, kendi ideallerine ihanet etti. Burjuva devriminin en ileri temsilcileri olan Jakobenler, temsilcileri oldukları sınıfın dar maddi çıkarlarıyla çelişen uygulamalara yönelince, burjuvazinin desteğiyle tasfiye edildi. Bunun sonuçları arasında, eşitlik, özgürlük ve kardeşlik ideallerine bağlı kalan aydınların farklı arayışlara yönelmeleri de vardı. Fransız sosyalizmi, burjuvaziden kopan aydınların yarattığı bir akımdı.

c) Alman Felsefesi

Özellikle Fransa'da yaşananlardan ders çıkaran Alman feodalleri, olası bir burjuva devrimini engellemek için çok daha baskıcı bir politika izledi. Her tür siyasi faaliyeti yasaklarken aydınlanmacı düşüncelerin Almanya'da güç kazanmasını engellemeye çalıştılar.

Bunun sonuçlarından biri de, radikal düşüncenin üniversitelerde ve özellikle de felsefe alanında yoğunlaşması oldu. Düşüncenin (*idea*) maddeden önce geldiğini savunan idealist felsefe akımının en ileri temsilcilerinden biri bu ülkeden çıkmıştı: Hegel.

Hegel'in insanlık tarihi hakkındaki çözümlerinden, Almanya'nın (Prusya), insanlık tarihinin en ileri ve son aşamasını oluşturduğu sonucuna da varılabiliyordu. Hegel'in ölümünden sonra ortaya çıkan ve "Genç Hegelciler" ya da "Sol Hegelciler" diye anılan bir topluluk, bu yoruma karşı çıkıp, en ileri aşamaya ulaşabilmek için Almanya'daki siyasal sistemin aşılması gerektiğini savundu. Onlara göre, en önemli sorun, dinin egemenliği idi. Bu nedenle de dinsel düşüncelere savaş açtılar. Bir dönem Genç Hegelciler arasında yer alan isimlerden biri de, 1804 doğumlu Ludwig Feuerbach'tı. Her şeyden önce dinsel inançların egemenliğine karşı mücadele etmek gerektiği konusunda Genç Hegelcilerle ortaklaşan Feuerbach, Hegel'in idealizmini reddederek, mekanik bir materyalizm anlayışını savundu.

Marx ile Engels de, radikal düşüncelerle felsefe aracılığıyla tanıştı. Ancak kısa bir süre içinde felsefenin yetersiz kaldığını saptadılar. Filozoflar dünyayı farklı şekillerde *yorumlamıştı*, ama önemli olan onu *değiştirmekti* (*Feuerbach Üzerine Tezler*, 11. Tez).

Diğer yandan, Hegel'in diyalektik idealizmini de, Feuerbach'ın (başlangıçta benimsedikleri) mekanik materyalizmini de eleştiren Marx ile Engels, diyalektik materyalist yaklaşımı geliştirdi.

Marksizmin İlk Dönemi

1818'de doğan Marx'ın kişisel gelişim sürecinde, 1842 ve 1843 yıllarındaki gazeteciliğinin önemli bir payı vardı. Alman burjuvazisinin desteğiyle çıkan bir gazetede aristokraziye karşı siyasal mücadeleye adım atan Marx, bu gazetenin kapatılması üzerine daha radikal bir yayın organı çıkarmak için 1843'te Fransa'ya geçti ve burada Fransız sosyalistleriyle tanıştı. Gazetecilik döneminde henüz "komünist" değildi. Ama Fransa'da düşünceleri giderek olgunlaştı.

O dönemin devrimcilerini üç ana gruba ayırmak mümkün: ütopyacı sosyalistler, darbeci sosyalistler ve anarşistler.

Ütopyacı sosyalistler, masa başında ideal bir sosyalist düzen tasarlamaya çalışıyordu. Tüm insanlık için en ideal koşulları yaratacak olan bu düzeni kurmanın yolu ise, ütopyacı sosyalistlere göre, tüm insanları ikna etmekten geçiyordu. Bazı ütopyacı sosyalistler, tasarımlarını hayata geçirmek için küçük örnek topluluklar da kurdu. Ancak bunların tümü başarısızlığa uğradı.

Başını Fransız devrimcisi Auguste Blanqui'nin çektiği darbeci sosyalistlere (Blankistlere) göre, önemli olan tek şey iktidara gelmekti. Bunun için, işçi sınıfının ya da halk kitlelerinin mücadelelerinden çok, iktidarı alabilecek olan dar bir grubun varlığına ihtiyaç vardı.

Devletin ortadan kaldırılmasını her şeyin önüne koyan anarşistlerse, devlet iktidarını alma mücadelesinin (siyasal mücadele) kendisine karşı çıkarken, merkezîyetçilikten tümüyle uzak bir toplum düzeninin kurulması için mücadele yürütüyordu.

Marx ile Engels, 1844 yılından başlayarak, dönemin diğer solcularına ve devrimcilerine göre farklı bir çizgide ilerlemeye başladı. 1845 ve 1846 yıllarında birlikte yazdıkları *Alman İdeolojisi* adlı çalışmada, Marksizmi diğer sol akımlardan ayıran en önemli noktalar belirginleşmiştir.

Ama bu noktalara geçmeden önce, Marksizmin tarih anlayışı üzerinde durmakta yarar var.

Marksist Tarih Anlayışı

Marksizme göre, tarihin motoru ya da hareket ettirici gücü, sınıf mücadeleleridir.

Sınıfların ortaya çıkışı, insanlık tarihinin belirli bir aşamasına denk düşer. Bunun öncesinde, sınıfsal ayrışmaların henüz yaşanmadığı ilkel topluluklar vardı. Bu toplulukların üyeleri, bencil ve rekabetçi olma şansına pek fazla sahip değildi, çünkü yeterli miktarda yiyecek, giyecek ve barınak sahibi olabilmek için benzer ölçülerde çaba harcamaları, paylaşımcı ve dayanışmacı olmaları gerekiyordu.

İnsanların ne kadar bencil ve rekabetçi ya da paylaşımcı ve dayanışmacı olacakları, genlerine ya da “doğa”larına değil, kendi aralarında kurdukları ilişkilere, yani toplumsal ilişkilere bağlıdır. Marksizmin kurucuları, *Alman İdeolojisi*'nde, tarih dışı bir “insan doğası”ndan söz edilemeyeceğini vurguladı.

Buradaki “tarih dışı” ifadesi, “insanlığın tarihsel gelişmesinden bağımsız, hiç değişmeden kalan” anlamına geliyor. İnsanın “tarih dışı”, biyolojik varlık koşullarıyla ilgili özellikleri de vardır elbette. Örneğin tüm insanlar beslenme güdüsüne sahiptir. Ama bu tür özellikler, insanların toplumsal davranışları üzerinde belirleyici bir rol oynayamaz. Daha doğrusu, doğal güdülerin ne tür sonuçlar doğuracağını belirleyen şey, insanlar arasındaki toplumsal ilişkilere bağlıdır.

Sınıfların ortaya çıkabilmesi için, tek tek insanların, kendilerinin yaşamaları için gerekenden daha fazla yiyecek, giyecek, barınak vb. üretebilir hâle gelmesi gerekiyordu. Ancak böylesi bir durumda, bazılarının çalışmadan, başkalarının sırtından yaşaması mümkün olabilirdi.

Bazılarının çalışmaması yerine herkesin daha az çalışması da mümkündür elbette. Ama sınıfsal ayrışma yaşayan insan toplulukları, diğerleri üzerinde egemenlik kurma şansına sahipti. Çünkü sınıfsal ayrışma, toplumsal işbölümünün derinleştirilmesini kolaylaştırır. Herkesin belirli işlerde uzmanlaştığı bir topluluk, herkesin her işi yaptığı bir topluluğa göre, daha fazla şey üretebilir ve bu arada çok daha iyi silahlar yapabilir ve savaşçılar yetiştirebilir.

Yönetici sınıf, başkalarını yönetme olanağını farklı şekillerde elde edebilir. Örneğin, fiziksel açıdan en güçlü bireyler diğerlerine kendi otoritelerini kabul ettirebilir. Ama kalıcı bir üstünlük için başka yollara başvurmak gerekir. Yöneticiler, kutsal güçlerin

yeryüzündeki temsilcileri olduklarını da iddia edebilir. Bu iddialarını diğer insanlara kabul ettirebilmek için bir din adamları sınıfı yaratabilir, inanmamakta direnenleri yola getirmek için silahlı güçlere başvurabilirler.

Sınıfsal ayrışma, sınıfsal egemenliğin örgütlenmesi ihtiyacını doğurur. En ilkelinden en gelişkin ve karmaşık olanına kadar tüm devlet örgütlenmelerinin temel işlevi, yönetici sınıfların egemenliğini yönetilenlere kabul ettirmektir.

Yöneten-yönetilen ayrımı yerleşiklik kazandıkça, bu ayrımın “doğal”, “kaçınılmaz” ya da “vazgeçilmez” olduğu düşüncesi de yerleşiklik kazanır. Bu dünyada kimileri padişahın ya da kralın oğlu olarak doğar, kimileri de yoksul bir köylünün kızı olarak...

Sınıfsal ayrışma, bir yandan toplumsal eşitsizliklere yol açarken, diğer yandan da insanlığın gelişimini hızlandırmıştır. Yönetici bir sınıfın ortaya çıkması, daha karmaşık ve gelişkin toplumsal örgütlenme biçimlerinin kurulmasını sağlamış ve bu da insanın doğa üzerindeki denetiminin artmasına, üretim araçlarının gelişmesine, toplam üretimin büyümesine yol açmıştır.

Bu arada, nüfusun büyük çoğunluğu tarım ya da hayvancılıkla uğraşırken, bazı insanların sadece düşünce üretimiyle (felsefeyle, matematikle, mantıkla, doğa bilimleriyle) ilgilenmesi de mümkün hâle gelir. Bu aşamaya gelindiğinde, düşüncenin maddeden daha önemli olduğu düşüncesi de kolaylıkla güç kazanabilir. “Düşünür”ler, fiziksel çalışmaya aşağı sınıflardan insanların yapacağı aşağılık bir iş olarak görünürken, kendi ürettikleri düşüncelerin çok daha yüce şeyler olduğuna inanabilir ve dahası buna başkalarını da inandırabilir.

Kısacası, insanların yaşadıkları dünya, toplum ve kendileri hakkındaki düşünceleri ve değer yargıları (ideolojileri), her şeyden önce, maddi yaşam koşullarının bir ürünüdür. Maddi koşullar değiştiğinde, insanların düşünceleri ve değer yargıları da değişir.

Örneğin, kölelik, bir zamanlar, sadece efendiler tarafından değil, köleler tarafından da doğal ve kaçınılmaz kabul edilebiliyordu. Bunun nedeni, efendilerin iddia ettiği ve kölelerin de inanabildiği gibi, doğuştan gelen özellikler değildi. Tarihte pek çok köle isyanı da yaşandı. Ama daha ileri bir toplum düzeninin kurulmasının maddi koşullarının henüz var olmadığı dönemlerde gerçekleştirilen isyanlar ya başarısızlığa uğradı ya da başarının ardından yine köleci düzenler kuruldu. Diğer yandan, köleliğin hüküm

sürdüğü dönemlerde, başlarına dert açmak istemeyen kölelerin “köle ruhu” olmaları, hayatta kalmalarını kolaylaştırıyordu.

Buraya kadar söylenenlerden bazı önemli sonuçlar çıkar.

Birincisi, Marksizme göre, insanların yaşadıkları dünya, toplum ve kendileri hakkında “yanlış fikirler”e sahip olmalarının nedeni, birilerinin kafalarına bu yanlış fikirleri sokmuş olmasından çok, maddi yaşam koşullarıdır. Tek tek insanların düşüncelerini ikna yoluyla değiştirmek mümkündür, ama bir toplumda egemen olan düşünceleri tek tek herkesle konuşarak, herkese “doğru fikirler”i anlatarak değiştirmek mümkün değildir.

İkincisi, ideolojilerin bağımsız bir tarihi yoktur. Bir başka deyişle, insanların farklı tarihsel kesitlerde farklı şekillerde düşünmelerinin nedeni, düşünce dünyasında olup biten değişikliklerden çok, düşünce dünyasındaki değişikliklere neden olan toplumsal değişiklikler ve her şeyden önce de toplumsal üretim ilişkilerindeki değişikliklerdir. İnsanların köleler ve efendiler şeklinde ikiye ayrılmaları gerektiği düşüncesi, yanlış olduğu kanıtlandığı için değil, köleci üretim biçimi tarihsel olarak aşıldığı için, bugün eskisi kadar rahat savunulamıyor. Dolayısıyla, insanların tümüyle farklı şekillerde düşünmeleri ve davranmaları için, maddi yaşam koşullarının değişmesi gerekir.

Tüm bu söylenenler, ideolojilerin önemsiz ya da etkisiz olduğu anlamına gelmez. Tam tersine, belirli bir dönemde hüküm sürmekte olan ideolojiler, hem mevcut toplum düzeninin sürekliliği açısından vazgeçilmezdir, hem de düzenin bunalıma girdiği dönemlerde insanların farklı arayışlara yönelmelerini, hatta mevcut düzeni yıkarak bir yenisini kurma girişiminde bulunmalarını mümkün hâle getirebilirler.

Feodalizmden kapitalizme geçiş, bunun bir örneğidir. Burjuvazi, egemen sınıf hâline gelmesini, feodal devletlerin yaşadığı iç çürümeye ve ezilen sınıfları kendi arkasında toplayabilmesine borçluydu. Ezilen sınıfların feodal düzene dönük birikmiş tepkileri, eşitlik, özgürlük ve kardeşlik çağrılarına kulak vererek burjuvazinin siyasal ve ideolojik önderliğini benimsemelerini mümkün kıldı.

Ama burjuvazinin başarılı olmasını sağlayan en önemli etken, tarihsel açıdan daha ileri bir düzeni temsil etmesiydi. Kapitalizm, üretici güçlerin (teknolojinin, bilimin, üretim araçlarının) çok daha hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamış ve feodalizme karşı nihai zaferini de bu sayede kazanmıştır.

Kapitalizmin kendisinden önceki toplum biçimlerinden en önemli farklarından biri, ortak bir dünya tarihi yaratmış olmasıdır. Kapitalizm öncesi dönemin dünyasında da, farklı coğrafyalar ve toplumlar arasında (özellikle savaşlar ve işgaller yoluyla) çeşitli etkileşimler gerçekleşiyordu. Ama bu etkileşimler görece sınırlıydı ve çok farklı toplum biçimleri varlıklarını diğerlerinden az çok bağımsız şekillerde sürdürebiliyordu. Kapitalizm ise, ilk kez bir toplum biçiminin dünya ölçeğinde egemen olmasını sağlamıştır.

Bu da insanlık açısından bir ilerlemedir, çünkü insanlığın nihai kurtuluşunun yolunu açmıştır.

Bu nedenle, Marksistler, kapitalizmi eleştirirken, kapitalizm öncesi dönemlere dönüş çağrısı yapmaz. Tam tersine, kapitalizmi, tarihsel ilerlemenin önüne yeni engeller, yeni sınırlar koyduğu için eleştirirler.

Örneğin, bugün, insanlığın elindeki bilimsel ve teknolojik birikim, tüm insanların topluma gerçekten yarar sağlayacak şekilde üretimde bulunmasını ve bu sayede tüm insanların tüm temel gereksinimlerinin karşılanmasını mümkün kılabilecek düzeyde. Ama üretim araçlarının sermaye sahiplerinin elinde olması ve üretimin toplumsal gereksinimleri karşılamak için değil, sadece kâr amacıyla yapılması nedeniyle, milyarlarca insan açlıkla ya da yoksullukla pençeleşiyor.

Bu noktada, Marksizmi diğer sol akımlardan ayırt eden noktalara gelebiliriz.

Marksizmi Diğer Sol Akımlardan Ayıran Önemli Noktalar

Birincisi, Marksizmin nihai hedefi, sınırların, sınıfların ve sömürünün tümüyle ortadan kalkacağı komünist topluma ulaşılmasıdır. Komünizm, tüm insanlığın kurtuluşudur. Ama, maddi koşulları olgunlaşmadan, komünizmi "kurmak" mümkün değildir. Komünizmin en önemli ön koşullarından biri, "kıtlık"ın ortadan kaldırılması, yani tüm insanların tüm temel gereksinimlerinin karşılanabilir hâle gelmesidir. Komünizmin ilkesi, "herkesten yeteneklerine göre, herkese gereksinimlerine göre"dir. Çalışmanın bir zorunluluk olmaktan çıkarak gereksinime dönüşmesi, ancak kıtlığın ortadan kalkması durumunda mümkündür. Bu amaca da ancak dünya ölçeğinde ulaşılabilir.

İkincisi, Marksizme göre, komünizmin maddi koşullarının ortaya çıkması için, öncelikle, tek tek ülkelerde kapitalist düzenin yıkılması ve onun yerine sosyalizmin kurulması gerekir. Çünkü kapitalizm, eşitsizlik ve kıtlık üreten bir toplum düzenidir. Kapitalizm ile komünizm arasında, bir geçiş aşaması olan sosyalizm vardır. Tek tek kapitalist ülkelerdeki öncelikli hedef, sosyalizme ulaşmaktır. Komünizmin maddi koşulları, sosyalizmin dünya ölçeğindeki zafiriyle (dünya devrimiyle) birlikte ortaya çıkabilecektir. Sosyalizm, kapitalizme göre çok daha akılcı ve ileri bir toplum düzeni olsa bile, ideal bir toplum düzeni değil, dünya devrimi mücadelesinin bir uğrağıdır. (Aslına bakılırsa, Marksizmin kurucuları, sosyalizm aşamasının görece kısa süreceğini, yani, Batı Avrupa'daki bir sosyalist devrimler dalgası sonrasında görece hızlı bir şekilde dünya devriminin gerçekleşeceğini ve komünizm aşamasına geçileceğini düşünmüştü.)

Üçüncüsü, sermaye sınıfının egemenliği anlamına gelen kapitalizm yıkabilecek olan tek güç, üretim araçlarının mülkiyetine sahip olmayan ve tarihsel çıkarları üretim araçlarının özel mülkiyetine son verilmesini gerektiren işçi sınıfıdır. Yaşayabilmek için emek güçlerini satmak zorunda olan bireylerden oluşan işçi sınıfı, Marksizmin ortaya çıktığı dönemde, İngiltere dışındaki neredeyse tüm ülkelerde, küçük birer azınlık durumundaydı. Bugünse, Marksizmin kurucularının öngörmüş olduğu gibi, dünya üzerindeki ülkelerin çoğunda, nüfusun çoğunluğu, işçilerden ve ailelerinden oluşuyor.

Dördüncüsü, işçi sınıfının kapitalizmi yıkıp sosyalizmi kurabilmesi için de bazı koşulların olgunlaşmış olması gerekir. Sorun, birilerinin şu ya da bu şekilde iktidarı alması değil, işçi sınıfının mücadelesine dayanan bir devrimin gerçekleştirilmesidir. İşçi sınıfının mücadelesine yaslanmayan bir iktidar ya da hükümet değişikliği, devrimci bir toplumsal dönüşümü olanaklı kılamayacaktır. Marksizme göre, *devrim, kitlelerin eseri olacaktır*. Bir başka deyişle, *"işçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kendi eseri olmak zorundadır"*. Diğer taraftan, işçi sınıfı, doğal ve kendiliğinden bir şekilde devrimci olan bir sınıf değildir. Kendi içinde bölünmüş olan işçi sınıfı, olağan dönemlerde burjuva ideolojisinin etkisi altındadır. Bunun nedeni, işçilerin "kandırılmalarından" çok, maddi yaşam koşullarıdır. İşçiler, kapitalist düzende, yaşayabilmek ve ailelerini geçindirebilmek için, birbirleriyle rekabet etmek zorundadırlar. Kapitalistler de işçiler arasındaki çıkar farklılaşmalarını

artırabilmek için ellerinden geleni yapar; bu arada, her tür dil, din, mezhep, ulusal ya da etnik köken, cinsiyet vb. farkını da kullanırlar. İşçi sınıfının burjuva ideolojisinin etkisinden kurtulmasını sağlayabilecek olan koşulların ortaya çıkması için, kapitalist düzenin bunalıma düşmesi gerekir. Ve kapitalizm, belirli aralıklarla iktisadi bunalımlar yaşayan bir düzendir. İktisadi bunalımlar, devlet yöneticilerinin yanlış kararlarının ya da kötü tesadüflerin değil, kapitalizmin işleyiş yasalarının ürünüdür. Her iktisadi bunalım aynı zamanda bir siyasi bunalıma dönüşme potansiyelini barındırır.

Beşincisi, siyasi bunalım dönemleri, işçi sınıfının komünist bilinçe ulaşmasını değil, ama mevcut düzenden kurtulma isteğinin güç kazanmasını sağlar. İşçi sınıfının siyasal iktidarı olarak sermaye iktidarına son vermesi bu tür dönemlerde olası hâle gelir. Ve işçi sınıfı, ancak iktidarı olarak siyasal devrimi gerçekleştirdikten sonra, toplumsal ilişkilerin kalıcı bir şekilde değiştirilmesi anlamına gelen bir toplumsal devrimi başlatabilir. İşçi sınıfının komünist bilinçlenme sürecini yaşamasını ve burjuva ideolojisinin kalıntılarından tümüyle kurtulmasını da sağlayacak olan toplumsal devrimin ön koşulu, siyasal devrimdir.

Bu nedenle, Marksizmin kurucuları, siyasal mücadeleyi yaşamları boyunca merkeze yerleştirmiş, işçi sınıfının dar maddi çıkarlarını aşarak siyasal iktidar mücadelesi yürüten bir sınıf hâline gelmesinin koşullarını ortaya çıkarmaya çalışmıştır.

Komünist Parti Manifestosu

Manifesto, 1848 yılında, Avrupa'yı sarsacak bir burjuva devrimleri dalgasının hemen öncesinde yazıldı. Devrimlerin yaklaştığı görülmüyordu. Marx ile Engels, *Manifesto*'da, komünistlerin burjuva devrim sürecinde yapması gerekenleri tarif etmeye çalıştı.

1848 yılının burjuvazisi, henüz devrimciliğini tümüyle yitirmemiş bir sınıftı. Fransa'da patlak verdikten sonra pek çok ülkeye yayılan 1848 Devrimleri, burjuvazinin feodal sınıflara karşı mücadelesinin bir ürünüydü. Burjuvazi, bu mücadeleyi, işçi sınıfının ve diğer ezilen toplum kesimlerinin desteğini alarak yürütmüştü. 1789 Fransız Devrimi öncesinde olduğu gibi...

Marksizmin kurucuları, burjuvazinin feodal sınıflara karşı mücadelesini destekledi. Çünkü burjuvazi, işçileri de feodal sınıflara karşı yürüttüğü mücadeleye dâhil ederek, işçi sınıfının siyasal

mücadeleyi öğrenmesini sağlıyordu. Ama burjuvazinin devrimciliğinin bir sınırı vardı elbette. Ve bu sınıra gelindiğinde, o ana kadar önemli bir siyasal mücadele deneyimi biriktirmiş olan işçi sınıfı, burjuvaziye de devirerek yoluna devam edecekti...

Manifesto'daki devrim modelinin diğer unsurları şunlardı:

- *Her ülkenin işçi sınıfı, öncelikle kendi ülkesinde devrim yapma mücadelesi yürütecektir*: Evet, *Manifesto*'ya göre, "işçilerin vatani yoktur". Ama, hemen ardından eklenir: "Proletarya öncelikle siyasal egemenliği ele geçirmek, kendisini ulusal sınıf konumuna yükseltmek, bizzat kendisini ulus olarak kurmak zorunda olduğu sürece, hiçbir şekilde burjuva anlamıyla olmamakla birlikte, henüz kendisi de ulusaldır". (Burada kastedilen, "milliyet"e dayalı bir ulusallık değildi. Ülke ölçüğü anlamındaki ulusal ölçekten söz ediliyordu.)

- *Avrupa'nın ileri kapitalist ülkelerinde işçi sınıfı devrimlerinin gerçekleşmesiyle, dünya devriminin yolu açılacaktır*.

- *Dünya devrimi, yani işçi sınıfının tüm ülkelerde ya da en azından dünya üzerindeki ülkelerin ağırlıklı bölümünde iktidara gelmesi, sınıfsız topluma giden yolu açacaktır*.

- *Sınıfsız toplum, yani komünist toplum, ulusal sınırların, sömürenlerin ve sömürülenlerin olmadığı bir dünya toplumu olacaktır*.

Marksizmin kurucuları, işçi sınıfı devrimlerini, uzak gelecekte yaşanabilecek gelişmeler olarak değil, güncel mücadelelerin hedefleri olarak görüyordu: "Komünistlerin yakın hedefi tüm diğer proleter partilerinkiyi aynıdır: Proletaryanın sınıf olarak oluşması, burjuva egemenliğinin yıkılması ve siyasal iktidarın proletarya tarafından fethedilmesi."

Dünya devriminin merkezinde Batı Avrupa ülkelerinin olacağını düşünüyorlardı, çünkü *Manifesto*'nun yazıldığı dönemde kapitalizm henüz yalnızca bu ülkelerde belirli bir gelişme aşamasına ulaşabilmişti.

1848 Devrimleri ve Sonrası

1848 yılının Şubat ayında Fransa'da patlak veren devrimin ardından, burjuvazinin temsilcileri devrimci adımlar atmaktan çekinirken, işçi sınıfının temsilcileri, sokağa çıkma tehdidinde de başvurarak, cumhuriyetin ilan edilmesini sağladı. Cumhuriyet, gerçekte, burjuvazinin bir talebiydi. Ama burjuvazinin bu talebi, işçi sınıfının mücadelesi sayesinde hayata geçirilebildi.

Fransız burjuvazisi (ve kıtanın diğer burjuva sınıfları), bu gelişmeyi büyük bir tehlike işareti olarak gördü. İşçi sınıfı, kendi talepleriyle olmasa bile, tarih sahnesine ilk kez bağımsız bir güç olarak çıkmıştı. Bir sonraki aşamada kendi taleplerini öne sürebilir, burjuvazinin kârlarına göz dikebilirdi. İşçi sınıfından korkan Fransız burjuvazisi, feodal sınıflarla ittifak kurma yoluna gitti. Erken bir ayaklanmaya zorlanan işçi sınıfı hareketi kanlı bir şekilde bastırıldı. İşçilerin zorlamasıyla kurulan cumhuriyet, burjuvazi ile feodal sınıfların ittifakıyla yıkıldı.

1848 Devrimlerinden çıkan en önemli sonuçlardan biri, burjuvazinin gericileştiğiydi. Gerçekten de, bu tarihten sonra gerçekleştirilen burjuva devrimlerin ortak bir özelliği, burjuvazinin halkı harekete geçirmekten kaçınması, hatta buna engel olmaya çalışması, eski düzenin egemen sınıflarıyla ittifak yapması ve daha uzun sürelere yayılan, daha sancılı, daha “tepeden dayatılan” dönüşümleri tercih etmesiydi.

Marx ile Engels’in 1850 yılında formüle ettikleri *sürekli devrim* modelinde, burjuva demokrasisi (demokratik devrim) için yürütülen mücadeleye öncülük etme görevi küçük burjuvaziye verilir. Çünkü, o dönemde işçi sınıfı henüz devrime öncülük etmesini sağlayabilecek olan güçten yoksundu. Ama küçük burjuvazi çelişkili bir doğaya sahiptir. Bir yandan kapitalizmin gelişmesi yüzünden yoksullaştığı (proleterleştiği) için düzene tepki duyar, ama diğer yandan da ayrıcalıklarını (her şeyden önemlisi sahip olduğu ve olabileceği mülkleri) korumak istediğinden kapitalist düzenin reformlar yoluyla ayakta tutulmasını ister. Bu nedenle, küçük burjuvazinin tarih sahnesine kararlı ve bağımsız bir güç olarak çıkması mümkün değildir. Dolayısıyla, işçi sınıfı, ulaşabileceği en ileri noktaya kadar küçük burjuvaziyle birlikte mücadele etmeli, dahası onu ileriye doğru itmeli, o en ileri noktaya varıldığında mücadelenin öncülüğünü devralarak kendi devrimini gerçekleştirmeliydi.

Söz konusu modelde, demokratik bir devrimden sonra, işçi sınıfına düşen görev, reformist bir tutum izleyecek olan küçük burjuva demokratların önerilerini, özel mülkiyeti ortadan kaldırmaya yönelik taleplere dönüştürmektir. Örneğin, küçük burjuvalar demiryollarının ve fabrikaların satın alınmasını önerdiğinde, işçiler bunlara tazminat ödenmeksizin el koyulmasını talep etmeliydi. Demokratlar devlet borçlarının yeniden yapılandırılmasını önerdiğinde, işçiler devletin iflasının ilan edilmesini talep etmeliydi. Kısacası, “devrimin sürekliliği”, demokratik devrimin gerçekleştiği andan başlayarak, onu bir işçi sınıfı devrimine dönüştürme hedefini anlatıyordu.

Bunun içinse, işçi sınıfının kendi bağımsız örgütlenmesine (partisine) sahip olması, örneğin o dönemde Fransa'da küçük burjuva demokratlarının kurduğu sosyal demokrat partiye katılmaması ve seçimlerde de kendi adaylarını göstermesi gerekiyordu.

Marksizmin kurucuları, sürekli devrim modelini ortaya attıklarında da, dünya devriminin yakın bir hedef olduğunu düşünüyordu. Ancak yanıldıkları ortaya çıktı. Devrim dalgası geriye çekildi.

1860'lı yıllarda işçi sınıfı hareketleri yeniden canlanmaya başladığında, sürekli devrim modeli, en azından Batı Avrupa ülkeleri söz konusu olduğunda, gündemden düşmüştü. Marx ile Engels, işçi sınıfının öncülük edeceği devrimler için mücadele etmeye başladı. İşçi sınıfının siyasal mücadeleyi öğrenmesini sağlamaksa, önce Uluslararası İşçi Birliği'nin (Birinci Enternasyonal), bu birliğin zayıf düşmesinin ardından da tek tek ülkelerdeki (o dönemde çoğu "sosyal demokrat" ismini kullanan) işçi sınıfı partilerinin görevi hâline gelmişti. Marksizmin kurucuları, yaşamlarının son yıllarında, Avrupa'daki işçi sınıfı partilerini küçük burjuva ideolojisinden bağımsızlaştırma mücadelesi yürüttü. Çünkü, bu partiler, güç kazandıkça, küçük burjuva aydınlar için de birer çekim merkezi haline geliyordu. Ve küçük burjuva aydınlar, kapitalizmin siyasal devrimler yoluyla yıkılması hedefinin yerine, bu düzenin reformlar yoluyla iyileştirilmesi hedefini koymaya çalışıyordu. Ama bunu yaparken, somut/güncel siyasal kazanımları önemsiz görmediler. Örneğin, Engels, Almanya'daki sosyal demokrat partinin seçimler yoluyla elde ettiği kazanımlardan övgüyle söz etti. Marx, Fransız İşçi Partisi'nin 1880 tarihli programı için kaleme aldığı giriş kısmında, bu partinin, "elinde bulunan bütün araçlarla" mücadele etmesi gerektiğini yazmanın yanı sıra, söz konusu araçlar arasında, o zamana kadar bir aldatmaca aracı olarak kullanılmış, ama yürütülmüş olan mücadeleler sayesinde "kurtuluşun bir aracına dönüştürülebilecek olan" genel oy hakkının da bulunduğunu belirtti.

Bu arada, yine 1860'lı yıllarda Rusya'da ortaya çıkan halkçı-devrimci hareketleri yakından izleyen Marx, kapitalizmin bu ülkede Batı Avrupa'dakiyle aynı gelişme çizgisini izlemek zorunda olmadığını, bir Rus devriminin Batı Avrupa'daki devrimleri tetikleyebileceğini ve bunun gerçekleşmesi durumunda, Rusya'daki feodal döneme özgü köy topluluklarının, Batıdakiyle aynı çözülme sürecini yaşamadan, komünizmin dayanakları hâline gelebileceğini savundu. Dolayısıyla, Marx'ın Batı Avrupa'nın dışındaki devrimci dinamikleri önemsemediği iddiası da, değişmez bir

“tarihsel ilerleme şeması”na sahip olduğu iddiası da doğru değildir. Marksistler, işçi sınıfı devrimini yakınlaştıracabilecek olan her tür devrimci dinamikle yakından ilgilenir ve bunları devrim mücadelesinde işlevli kılmanın yollarını arar.

1871 Paris Komünü

Marksizmin kurucularının 1848 Devrimlerinden çıkardığı bir diğer sonuç, işçi sınıfının mevcut devlet aygıtını olduğu gibi devralarak kendi çıkarları doğrultusunda kullanmasının mümkün olmadığıydı. İşçi sınıfı, burjuva devlet aygıtını parçalamak ve onun yerine *proletarya diktatörlüğünü* kurmak zorundaydı. Sınıflar mücadelesinin ürünü olan ve her şeyden önce işçi sınıfını baskı altında tutmak için örgütlenmiş olan burjuva devlet aygıtının parçalanması, yani onun baskıcı kurumlarının dağıtılması ve devlet organları arasındaki ilişkilerin işçi sınıfının çıkarlarına uygun şekilde yeniden tarif edilmesi gerekiyordu. Diğer yandan, iktidarı alan bir işçi sınıfı, sınıflar tümüyle ortadan kaldırılana kadar, kapitalizme dönüş mücadelesi yürütecek olan karşı devrimci azınlıklarla mücadele etmek, onları baskı altında tutmak zorundaydı.

Küçük bir azınlığın egemenliğini sağlayan burjuva demokrasisi, gerçekte bir diktatörlüktür, ama burjuvazi bunu gizlemeye çalışır. Sosyalizm ise toplumun çoğunluğunun egemenliğine dayanır, ama işçi sınıfı, karşı devrimci azınlıklara baskı uygulayacağını açıkça ilan eder. Bunun temel bir nedeni de, asıl hedefin sınıfların ve sömürünün tümüyle ortadan kaldırılması olduğunu unutmamak ve unutturmamaktır. Proletarya diktatörlüğü, kendi başına bir ideal değil, geçici olarak başvurmak zorunda olunan bir araçtır.

1871 yılındaki 72 günlük Paris Komünü deneyimi, proletarya diktatörlüğünün tarihteki ilk örneğini sundu.

Fransa ile Almanya (Prusya) arasındaki savaşın Almanya tarafından kazanılması ve Almanya'nın işgale başlaması üzerine, Parisli işçiler, Fransız burjuvazisinin işbirlikçiliğine boyun eğmeyerek, kentlerini korumak üzere ayaklandı ve Paris'in yönetimini kendi ellerine aldı. Parisli işçileri burjuvaziye karşı ayaklandıran, yurtseverlik duygularıydı. Sosyalist devrimi hedefleyen bir önderlikten yoksundular. Ama burjuvazinin direnişi nedeniyle bazı sosyalist önlemlere de başvurmak zorunda kaldılar. İşçi sınıfının mevcut devlet aygıtını olduğu gibi devralamayacağı somut olarak görüldü.

Marx, *Fransa'da İç Savaş* adlı eserinde, Komünün mevcut devlet aygıtının parçalanmasına yönelik önlemleri üzerinde de durur. Bunlardan bazıları şunlardı:

- Sürekli ordunun kaldırılması ve yerine silahlı halkın (halk milisinin) konması.
- Komünün bir parlamenter organ olarak kalmak yerine, yürütme ve yasama güçlerini kendisinde birleştirmesi.
- Polis örgütünün siyasal niteliklerinden arındırılarak, Komüne karşı sorumlu ve her an görevden alınabilir bir araca dönüştürülmesi.
- Komün üyelerinden başlayarak aşağıya doğru, kamu hizmeti veren herkese işçi ücretleri düzeyinde ücret ödenmesi.
- Yargı memurlarının görünüşteki bağımsızlığına son verilmesi, onların da, tüm diğer kamu görevlileri gibi, seçimle belirlenmeleri, sorumlu ve görevden alınabilir olmaları.

Kısacası, temel ilke, halktan bağımsız devlet kurumlarının ve ayrıcalıklı yönetici gruplarının varlığına izin verilmemesidir.

Paris nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturan işçilerin en önemli sorunlarından biri, köylülüğün desteğinden yoksun olmalarıydı. Devrimi ülke geneline yaymak için gerekli bilinç ve kararlılıktan da yoksundular. Dahası, önlerine engel çıkaran burjuva kurumlarının üzerine gitmek konusunda da tereddütlü davrandılar. Tüm bunlar, Alman askerlerini de yardıma çağıran Fransız burjuvazisinin Paris'i geri almasını kolaylaştırdı.

Parisli işçilerin ayaklanmasından önce böylesi bir adımın erken olacağını ve işçilerin yenilgiye uğrayacağını düşünen Marx, Paris Komünü kurulduktan sonra, etkide bulunma olanakları sınırlı olsa da, elinden gelen desteği sağladı ve Komünü sahiplendi. İşçi sınıfının her tür devrimci kazanımı, sonuç ne olursa olsun, sınıfın mücadele birikimine önemli bir katkıdır ve yenilgiler de öğreticidir. Komün deneyiminden çıkarılan en önemli derslerden biri, sosyalizme doğru ilerlemek konusunda yeterince kararlı olmayan ve diğer toplum kesimlerinin desteğini kazanamayan bir işçi sınıfının yenilgiye uğrayacağıydı.

Komün deneyimi, işçi sınıfı devrimlerinin doğrudan doğruya üretim araçlarına el koyma hedefiyle gerçekleştirilmek zorunda olmadığını, kapitalizmin ürünü olan farklı sorunların işçi sınıfı devrimlerinin vesilesi hâline gelebileceğini de gösterdi. Diğer yandan, Paris Komünü, tek başına Parisli işçilerin değil, küçük burjuvalar

ve hatta bazı burjuvalar dâhil olmak üzere, bu kentteki tüm yurt-severlerin eseri idi. Marx, *Fransa'da İç Savaş*'ta, "işçi sınıfı", "halk" ve "toplum" sözcüklerini birbirlerinin yerine geçebilecek sözcükler olarak kullanır. Çoğunluğun diktatörlüğü olarak proletarya diktatörlüğü, aynı zamanda, halkın halk tarafından yönetilmesi anlamına gelir.

Komün, emeğin kurtuluşunun kendisi değil, onun gerçekleştirilmesini mümkün kılacak olan siyasal biçimdi. Marx, Paris Komünü hakkındaki değerlendirmelerinde, geleceğin toplumu için bir model tarif etmeye kalkışmaz. Geleceğin toplumunun neye benzeyeceğini, kendi kendisini yönetecek olan halk belirleyecektir:

"İşçi sınıfı, Komünden mucizeler beklemiyordu. Onun, halk kararıyla uygulanacak, önceden hazırlanmış ütopyaları yoktur. O, kendi kurtuluşunu ve bu kurtuluşla birlikte ulaşacağı, mevcut toplumun kendi iktisadi gelişmesiyle kaçınılmaz olarak yöneldiği daha yüksek yaşam biçimini elde etmek için, koşullar gibi insanların da tümüyle dönüşmesini sağlayacak olan uzun mücadelelerden, bir dizi tarihsel süreçten geçmesi gerektiğini bilir. Onun, hayata geçirecek olan idealleri yoktur; yapacağı tek şey, yeni toplumun, parçalanmakta olan burjuva toplumunun kucağında daha şimdiden gelişmiş olan unsurlarını serbest bırakmaktır."

Marxizm ve İktisat

Karl Marx'ın iktisatla ilgili temel eserleri (*Kapital*, bir giriş çalışması sayılabilecek olan *Siyasal İktisadın Eleştirisine Katkı* ve bir hazırlık çalışması sayılabilecek olan *Grundrisse*), kapitalizmin işleyiş yasalarını, iç çelişkilerini ve bunalım dinamiklerini ortaya koyma amacını taşır. Bu arada, kapitalizmin reformlar yoluyla toplumsal çıkarlara uygun bir düzen haline getirilemeyeceği açıklığa kavuşturulur.

Kapital'de, metadan yola çıkılarak, kapitalizmin işleyiş yasaları adım adım tarif edilir. Kapitalist üretim ilişkilerinin temelinde artı değer sömürüsünün bulunduğu, kapitalistlerin kârlarının tek kaynağının ücretli emeğin sömürülmesi olduğu, sermaye sahiplerinin temel amaçlarının kâr elde etmek olmasına karşın kâr oranlarının uzun vadede kaçınılmaz olarak düşme eğilimi göstereceği, bunun da bunalımlara neden olacağı vurgulanır.

Bunalım dönemleri, kapitalizmin akıl dışılığının en açık şekilde görüldüğü dönemlerdir. Bu dönemlerde, sermaye sahipleri ellerindeki metaları satamaz. Ama onlar, her şeyden çok, kârlarının azalmasından rahatsız olur. Bu nedenle, bunalıma verdikleri

tepki, işçi atmak ve ücretleri düşürmektir. Bu da halkın alım gücünü düşürerek, ellerindeki metaları satmalarını daha da zorlaştırır. Böylece, bir tarafta kimsenin kullanamadığı metalar, diğer tarafta ise yoksulluk birikir.

Marx'a yönelik eleştirilerden biri, onun her şeyi iktisatla (hatta "insan midesi"yle) açıkladığı yönündedir. Bu eleştiri yapanlar, ücretli emek sömürsünü önemsiz göstermeye çalıştıkları ölçüde, haksızdır. Marx, iktisatla ilgilenmiştir, çünkü insanlar arasındaki toplumsal ilişkilerin ve bu arada ideolojilerin temelinde üretim ilişkileri vardır. Üretim araçlarının küçük bir azınlığın elinde olduğu, insanların yaşayabilmek için emek güçlerini en düşük ücretler karşılığında satmak zorunda kaldığı, yedek işgücü (işsizler) ordusunun büyüdüğü, eşitsizliklerin arttığı bir düzende, tüm diğer toplumsal ilişkiler de bu temel ilişkilere bağlı olarak kurulacaktır. Bugün, insanlığın tüm temel sorunlarının kökeninde sermayenin egemenliği ve bunun sonuçları vardır.

Marx'ın çözümü de iktisatta aradığı düşüncesi ise büsbütün yanlıştır. Buraya kadar ısrarla vurguladığımız üzere, Marx, çözümü, işçi sınıfı öncülüğünde gerçekleştirilecek siyasal devrimlerde görmüştür. Kapitalizmin iktisadi bunalımları, işçi sınıfının burjuva ideolojisinden kopmasını kolaylaştırır, ama kendi başlarına, kapitalizmin sonunu getirmez. Kapitalizm, iktisadi dinamikler yüzünden kendi kendine yıkılabilecek bir düzen değildir; işçi sınıfının onu yıkması gerekir.

Bir kez daha vurgulamak gerekirse, *"işçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kendi eseri olmak zorundadır."*

BAŞLANGIÇ OKUMASI ÖNERİLERİ (aşağıdaki sırayla)

- Komünist Parti Manifestosu (Marx-Engels)
- Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm (Engels)
- Fransa'da Sınıf Mücadeleleri (Marx)
- Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i (Marx)
- Fransa'da İç Savaş (Marx)
- Alman İdeolojisi (Marx-Engels)

GÜNCEL OKUMA ÖNERİLERİ

- Binyıl Eşiğinde Marksizm ve Türkiye Solu (Metin Çulhaoğlu)
- Teorisyeniniz Devrimciydi (Erkin Özalp)

Türkiye 7 Haziran ile 1 Kasım arasındaki olağanüstü dönemi kapattı. Saray rejiminin her türlü şiddet, baskı ve hukuksuzluğu sergileyerek ülkeyi götürdüğü seçimin ardından, AKP hükümeti yeniden tek başına iktidar olmayı başardı. Fakat Saray'ın gündeminde tek başına hükümet olmanın ötesinde, açık ve koşulsuz bir diktatörlüğün inşası var.

Erdoğan'ın başkanlığında simgeleşen diktatörlüğün, aynı zamanda bir yeni rejim anlamına da gelen kuruluşu için çok boyutlu bir savaş başlatılmış durumda. Kürt illerinde yaşanan katliamlar ile Cuma namazına dair düzenlemeler, bu savaşın farklı cephelerini oluşturuyor sadece. Dolayısıyla, 1 Kasım seçimi sonrasında açılan dönem, Saray rejiminin ve AKP hükümetinin Türkiye'nin tüm ilerici ve özgürlükçü kesimlerine karşı ilan ettiği acımasız bir savaş olarak değerlendirilmeye başlandı.

Komünist'in bu sayısındaki makaleler, sözünü ettiğimiz bu dönemi mercek altına almaya çalışıyor. Kuşkusuz, sadece Saray'ın veya AKP'nin yönelimleri açısından değil, aynı zamanda Türkiye'nin ilerici dinamiklerinin ve toplumsal muhalefetin bir türlü yok edilemeyen direnci açısından da.

